RECENZOVANÝ VEDECKÝ ZBORNÍK ISSN 2989-574X

Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu

The Relevance of Theology for Today

ZVÄZOK

I

DOKTORANDSKÁ KONFERENCIA

Banská Bystrica · 29. apríla 2026

Albín Masarik – Michal Kevický – Branislav Mičieta (eds.)

Katedra teológie a katechetiky
Department of Theology
and Christian Education

PEDAGOGICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI

BELIANUM OKTÓBER 2026

Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu

The Relevance of Theology for Today

Zväzok I • 2026

Recenzovaný vedecký zborník
vydaný pri príležitosti doktorandskej konferencie
zo dňa 29. apríla 2026 v Banskej Bystrici

Albín Masarik – Michal Kevický – Branislav Mičieta (eds.)

Katedra teológie a katechetiky
Pedagogická fakulta
Univerzita Mateja Bela

Belianum

Banská Bystrica 2026

VEDECKÝ VÝBOR KONFERENCIE

prof. ThDr. Pavel Hanes, PhD.
prof. Dr. habil. Anna Maria Kool, PhD.
prof. ThDr. Albín Masarik, PhD.
prof. ThDr. Štefan Pružinský, PhD.
prof. ThDr. Marian Šuráb, PhD.
doc. ThDr. Attila Lévai, PhD.
doc. Peter Málik, MPhil, PhD.
doc. PaedDr. Viktória Šoltésová, PhD.
doc. ThDr. Ing. Vladimír Thurzo, PhD.
doc. ThDr. Michal Vivoda, PhD.

ORGANIZÁTOR KONFERENCIE

Katedra teológie a katechetiky
Pedagogická fakulta
Univerzita Mateja Bela

RECENZENTI

prof. PaedDr. Dana Hanesová, PhD.
Juraj Institoris, MTh., PhD.

HLAVNÝ EDITOR

prof. ThDr. Albín Masarik, PhD.

VÝKONNÍ EDITORI

Mgr. Michal Kevický
Mgr. Ing. Branislav Mičieta, PhD.

ISBN (online) 978-80-557-2374-7
ISSN (online) 2989-574X
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747

© 2026 Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

Publikácia je vydaná v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND (uvedenie autora – nekomerčné použitie – bez odvodeného obsahu). https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Všetky príspevky prešli recenzným konaním. Za obsah príspevkov zodpovedajú autori.

Kontakt: zbornik.ktk@umb.sk
Webová stránka zborníka: https://www.pdf.umb.sk/katedry/katedra-teologie-a-katechetiky/zbornik/relevantnost-teologie-pre-sucasnu-dobu/
Zväzok I online: https://www.pdf.umb.sk/katedry/katedra-teologie-a-katechetiky/zbornik/relevantnost-teologie-pre-sucasnu-dobu/zvazok-i-2026/

Dátum vydania: 30. 10. 2026.

Anglický názov / English title: *The Relevance of Theology for Today*. Vol. I (2026). Peer-reviewed proceedings of the doctoral conference held on 29 April 2026 in Banská Bystrica.

Odporúčaná citácia / How to cite: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026. ISBN 978-80-557-2374-7. https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747

Obsah

Predslov
Editori 5

Použité skratky 8

Prečo organizovať doktríny v systematickej teológii? Ontologické, fenomenologické a teleologické zdôvodnenie
Branislav Mičieta 10

Ospravedlnenie v Kristovi ako faktor formovania ekleziálnej identity v súčasných vieroučných systémoch: liturgické a asketické výzvy v digitálnej ére
Anna Sydor 33

Odkaz Zinzendorfovej kreatívnej teológie pre dnešok
Lukáš Králik 50

Kresťanské manželstvo v sekularizovanej spoločnosti – teologické a pastoračné výzvy
Jozef Pajerský 61

Porovnanie integračného a konfliktného modelu v prístupe k duševnému zdraviu v pastorálnej praxi
Michal Kevický 77

Pastoračná starostlivosť cirkvi o osoby liečené na depresiu a úzkostnú poruchu
Filip Barkóczi 89

Osud vdov v hinduizme
Aranka Csonthó 101

Návrh homiletickej analýzy relevantnosti ohlasovania u Roberta Barrona
Richard Nagypál 112

Negatívne pastorálne dopady vybraných aspektov teológie a praxe Dereka Princea
Vladimír Boško 127

Doslov
Editori 142

Predslov

Dňa 29. apríla 2026 sa uskutočnila v Banskej Bystrici doktorandská konferencia študentov teológie Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu, ktorú usporiadala Katedra teológie a katechetiky Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela. Konferencia vytvorila vedeckú platformu pre prezentovanie príspevkov v rámci doktorandských výskumov a následné cenné formálne i neformálne diskusie s reflexiami. Tento prvý ročník bol zastúpený študentami štyroch slovenských teologických inštitúcii – Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pravoslávnej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity, Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a Reformovanej teologickej fakulty Univerzity J. Selyeho v Komárne.

Konferenčným výstupom je aj predkladaný recenzovaný zborník. Jeho príspevky značne rozširujú príspevky na konferencii a sprístupňujú ich pre širšie akademické publikum v ich vyzretejšej podobe. Prešli totiž reflexiou po konferenčných diskusiách, ďalšími autorskými úvahami a odbornou recenziou.

Akokoľvek sa tieto príspevky javia rôznorodé vo svojich témach, všetky patria do teologických odborov a rozličných teologických tradícií, kde sa usilujú vypĺňať svoje partikulárne miesto, ktorým chcú prispieť k relevantnosti dnešnej teológie. Sú zoradené podľa odboru – od systematickej teológie cez historickú a praktickú až po pastorálnu a homiletickú oblasť– v poradí ako sa vyskytli na konferencii, avšak každý prináša svoje relevantné uplatnenia pre súčasnú dobu v rámci svojho primárne zamýšľaného publika.

Uprostred tendencie spochybňovania disciplíny systematickej teológie, sa Branislav Mičieta pýta, či je stále opodstatnené pre teológiu v 21. storočí usilovať organizovať kresťanské doktríny do koherentného celku. Ide o kultúrne a historicky podmienený prežitok európskeho scholasticizmu alebo v pozadí stoja závažnejšie často prehliadané skutočnosti? Autor nás prevedie svojimi argumentami a ich niektorými pozoruhodnými dopadmi.

Ďalší príspevok, od Anny Sydor, sa snaží ukotviť súčasnú výzvu doby na partikulárnu cirkevnú náuku. Zvažuje, ako sa môže odraziť pravoslávne porozumenie náuky o ospravedlnení vierou v súčasnej teológii pri riešení dôležitých výziev, ktoré prináša so sebou digitálna doba s jej dopadmi ako sú strata kresťanskej, rodinnej či cirkevnej identity.

Vo svojom historicko-teologickom exkurze si Lukáš Králik všíma zakladateľa Moravských bratov, grófa Ludwiga Zinzendorfa. Upriamuje sa na jeho intímne, emocionálne a rodinné chápanie Boha (teológia srdca, rán a materského princípu

Ducha Svätého). Pýta sa, či takéto na jeho dobu radikálne predstavy môžu poslúžiť pre oživenie a premenu súčasnej evanjelizačnej a pastoračnej praxe.

Do ekleziologicko pastoračnej oblasti nás presúva Jozef Pajerský. Všíma si, že sekularizácia za poslednú dekádu nie len výrazne znížila počet sobášov v rámci Katolíckej cirkvi ale silne ovplyvnila aj ich kvalitatívnu úroveň. O sobáš totiž žiadajú síce pokrstení členovia cirkvi ale bez explicitnej viery, čím vzniká pochybnosť, či medzi snúbencami v tomto rozpoložení k sviatosti v skutočnosti aj došlo. Autor hľadá možnosť ako teologicky a prakticky preklenúť túto teologicko-praktickú dilemu.

V rámci poimeniky si Michal Kevický všíma ako teologická metóda ovplyvňuje postoj pastora v oblasti duševného zdravia, keď sa snaží pomáhať iným a sám prijíma pastoračnú pomoc od iných. Vyberá si a porovnáva iba biblický prístup (konfliktný model), v ktorom sa vidí Písmo dostatočné pre všetky psychické problémy, a na strane druhej integračný model, ktorý sa snaží psychologické poznatky prepojiť s teológiou.

Nadväzne sa Filip Barkóczi upriamuje ku veriacim v cirkvi, ktorých trápia depresívne stavy a úzkostné poruchy. Pýta sa, ako nastaviť cirkevné prostredie a pastoračný prístup ku nim tak, aby namiesto prehlbovania možného utrpenia a stigmatizácie sa vytvoril bezpečný priestor rešpektujúci krehkosť človeka, ale aj potrebu odbornej psychiatrickej pomoci, kde je nutná.

Presun do širšieho kontextu pomoci blížnym za hranice kresťanstva prináša Aranka Csonthó. Skúma náboženské korene, pre západný svet šokujúceho sociálneho fenoménu „sati“ -upaľovania vdov v hinduizme. Pýta sa, prečo bývajú ich vdovy tak kruto odsudzované a vylučované zo spoločnosti a aké sú dnes pre tieto ženy reálne možnosti na záchranu.

Kazateľský úspech katolíckeho biskupa Roberta Barrona si všíma Richard Nagypál. Vo svojom príspevku navrhuje metodiku, ktorou chce zodpovedne zistiť, akými konkrétnymi teologicko-homiletickými stratégiami dokáže Barron vo svojich kázňach na YouTube udržať neobvykle početné publikum, a pritom cieliť na biblickú relevantnosť, teologickú vážnosť a pochybnosti súčasného metamoderného publika.

V poslednom, no nie menej dôležitom príspevku, Vladimír Boško analyzuje Dereka Princea a jeho problematické teologické a metodologické aspekty učenia o duchovnom boji a vyslobodzovaní z démonických vplyvov. Pýta sa, aké konkrétne negatívne pastoračné dôsledky a riziká prináša táto prax do života jednotlivých veriacich i celých cirkevných spoločenstiev.

Podotýkame, že na konferencii odzneli aj dva príspevky, ktoré z rôznych dôvodov neboli spracované do tlačenej podoby zborníka – ThLic. Jozef Vadkerti

prezentoval svoj príspevok „Prečo bomby nestačia“ o zmene v nepriaznivých politických režimoch, ktoré vyžadujú vnútornú premenu ľudí a ThDr. Michal Veselý prípadovú exegetickú štúdiu „Textový problém ‚proti tebe‘ v Mt 18:15 s pastoračným presahom“ s cennými výstupmi pre prekladateľskú prax Biblie. Obom autorom patrí vďaka za ich prínos do odbornej diskusie počas samotného podujatia.

Všetky príspevky prešli recenzným konaním (single-blind): každý text bol daný dvom recenzentom mimo redakcie – prof. PaedDr. Dana Hanesová, PhD., a Juraj Institoris, PhD. – a výsledok recenzie bol spracovaný do štruktúrovaného recenzného formulára. O zaradení príspevkov po recenzii a po autorských úpravách rozhodol hlavný editor prof. ThDr. Albín Masarik, PhD. Príspevky výkonných editorov (M. Kevický, B. Mičieta) prešli rovnakým recenzným konaním a o ich zaradení rozhodol hlavný editor bez ich účasti. V záujme transparentnosti uvádzame, že hlavný editor je zároveň školiteľom troch autorov zväzku (M. Kevický, F. Barkóczi, R. Nagypál). Príspevok R. Nagypála je so súhlasom hlavného editora zaradený ako projekt výskumu; jeho bibliografia preto obsahuje aj východiskovú literatúru projektu, ktorá sa v texte priamo necituje.

Editori vyjadrujú svoje poďakovanie recenzentom za pozornú odbornú prácu a kritické pripomienky, ktoré prispeli ku kvalite finálnej podoby textov. Rovnaká vďaka patrí členom vedeckého výboru konferencie, ktorí svojou akademickou autoritou a skúsenosťou poskytli podujatiu odbornú garanciu, povzbudenia i cenné rady. Vďaka patrí aj všetkým prispievateľom za ochotu predstaviť svoje výskumné témy a vstúpiť do otvorenej akademickej rozpravy s kolegami z iných teologických tradícií. Nemenej ďakujeme Univerzite Mateja Bela, obzvlášť členom Katedry teológie a katechetiky Pedagogickej fakulty, za odbornú i praktickú pomoc pri organizácii. Naša vďaka ako veriacich ľudí nado všetkým patrí Trojjedinému Bohu, v ktorom „žijeme, hýbeme sa a sme“ (Sk 17:28).

Konferencia a predkladaný zborník takto otvárajú prvý ročník projektu, ktorý ašpiruje stať sa v budúcnosti platformou pre doktorandskú teologickú reflexiu v slovenskom a stredoeurópskom akademickom priestore. Veríme, že zhromaždené štúdie budú podnetné pre čitateľov z akademického i cirkevného prostredia – a že práve cez ich pestrosť, partikulárnu význačnosť a metodologickú rôznorodosť bude čitateľ môcť sám rozpoznať, koľko reálnych dotykových bodov má súčasná teologická práca s výzvami doby.

V Banskej Bystrici, jún 2026

Editori

Použité skratky

Skratky biblických kníh sú podľa Slovenského ekumenického prekladu (SEB, 2008) v podobe na portáli biblia.sk; píšu sa bez bodky a číslovka pri číslovaných knihách sa pripája bez medzery. Biblické odkazy sa uvádzajú v dvojbodkovom systéme (napr. Mt 5:3; 1Kor 13:4–7). Ostatné skratky časopisov, edícií a prameňov sa riadia The SBL Handbook of Style (2. vyd., 2014). Ďalej sa používajú tieto skratky:

Biblické knihy

Starý zákon

Gn	Genezis – Prvá Mojžišova kniha
Ex	Exodus – Druhá Mojžišova kniha
Dt	Deuteronómium – Piata Mojžišova kniha
Ž	Žalmy
Iz	Izaiáš
Jer	Jeremiáš
Oz	Ozeáš

Deuterokanonické knihy

Bar	Baruch

Nový zákon

Mt	Evanjelium podľa Matúša
Mk	Evanjelium podľa Marka
Lk	Evanjelium podľa Lukáša
Jn	Evanjelium podľa Jána
Sk	Skutky apoštolov
Rim	List Rimanom
1Kor	Prvý list Korinťanom
Ga	List Galaťanom
Ef	List Efezanom
Flp	List Filipanom
Kol	List Kolosanom

1Tes	Prvý list Tesaloničanom
1Tim	Prvý list Timotejovi
2Tim	Druhý list Timotejovi
Tít	List Títovi
Heb	List Hebrejom
Jk	Jakubov list
1Pt	Prvý Petrov list
2Pt	Druhý Petrov list
1Jn	Prvý Jánov list
Zj	Zjavenie Jána

OSTATNÉ SKRATKY

ADHD	porucha pozornosti s hyperaktivitou (attention deficit hyperactivity disorder)
CCEF	Christian Counseling and Educational Foundation
EPIC	Exploring the Pandemic Impact on Congregations (výskumný projekt Hartford Institute for Religion Research)
gr.	grécky
hebr.	hebrejsky
KBS	Konferencia biskupov Slovenska
KPM	kurzy prípravy na manželstvo
lat.	latinsky
NZ	Nový zákon
PTSD	posttraumatická stresová porucha (post-traumatic stress disorder)
SR	Slovenská republika
SSV	Spolok svätého Vojtecha (vydavateľ)
UK	Univerzita Komenského v Bratislave
UPJŠ	Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Prečo organizovať doktríny v systematickej teológii?

Ontologické, fenomenologické a teleologické zdôvodnenie

Why Organize Doctrines in Systematic Theology?

Ontological, Phenomenological, and Teleological Grounds

Branislav Mičieta

Katedra teológie a katechetiky
Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

e-mail: branislav.micieta@student.umb.sk · ORCID: 0009-0000-0815-2832

Abstrakt

Príspevok sa usiluje zdôvodniť, prečo je opodstatnené, dôležité a potrebné organizovať kresťanské doktríny v rámci disciplíny systematickej teológie. Vychádza z troch komplementárnych perspektív: ontologickej – zakotvenej v povahe Boha, človeka ako *imago Dei*, pravdy a Písma; fenomenologickej – rozpoznávanej v každodennej skúsenosti, dejinách, filozofickej reflexii, psychologicko-neurologických zisteniach a vedecko-metodologickej praxi; a teleologickej – zameranej na zásadné existenciálne, ekleziologické, teologicko-vedecké a doxologické potreby. Čerpá z biblického aj všeobecného zjavenia a reflektuje aspirácie človeka, osobitne kresťanov, smerujúce k jasnejšiemu poznaniu kresťanskej pravdy a jej príťažlivosti pre súčasnosť. Vzhľadom na povahu metatémy a charakter úvodného nadhľadu pristupuje k téme skôr pozitívne a syntetizujúco než polemicky.

Kľúčové slová: organizovanie, doktríny, kresťanstvo, argument, systematická teológia, všeobecné zjavenie

Abstract

This paper argues that it is warranted, important, and necessary to organize Christian doctrines within the discipline of systematic theology. It proceeds from three complementary perspectives considered as a whole: the ontological, rooted in the nature of God, the human person as *imago Dei*, truth, and Scripture; the phenomenological, recognized in everyday experience, history, philosophical reflection, psychological and neurological findings, and scientific-methodological practice; and the teleological, oriented toward fundamental existential, ecclesiological, theological-scientific, and doxological needs. The paper draws on both biblical and extra-biblical knowledge (general revelation) and reflects the aspirations of human beings, especially Christians, toward a clearer understanding of Christian truth and its appeal for the present age. Given the meta-thematic nature of the topic and the character of this introductory overview, the paper approaches the subject more positively and synthetically than polemically.

Keywords: organization, doctrines, Christianity, argument, systematic theology, general revelation

Typ príspevku: vedecká štúdia / Research article
Prijaté: 29. 4. 2026 · Prijaté po recenzii: 4. 9. 2026
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.01

1. Úvod

Disciplína systematickej teológie sa usiluje zo svojich zdrojov vyvodzovať jednotlivé kresťanské učenia (doktríny) a následne ich organizovať do koherentného celku.[1] Oprávnenosť tejto druhej činnosti bude predmetom pojednania. Cirkev síce organizovanie doktrín osvedčuje od ranocirkevných kréd cez stredoveké *summae* až po moderné dogmatiky, ale jej opodstatnenosť nie je často predmetom ucelenejšej reflexie. Ak sa jej teológia v poslednom čase venuje, deje sa to skôr vo forme spochybnení a polemík.

Tento príspevok nemá priestor ani ambíciu vstupovať do detailov rozsiahlej polemickej debaty. Jeho cieľom je skôr pozitívne syntetizovať tvrdenia z viacerých oblastí a disciplín, ktoré by spoločne mohli poukazovať na opodstatnenosť organizovania kresťanských doktrín. Metatematický nadhľad totiž môže prinášať perspektívu, ktorá sa pri pojednávaniach na čiastkovej úrovni ľahko vytráca.

Oprávnené námietky proti organizovaniu kresťanských doktrín by sa nemali obchádzať, no zároveň je otázne, či spleť zdanlivo neriešiteľných polemík býva všetko, s čím sa má akademicky pracovať a prakticky fungovať. Ak tento príspevok pomôže čitateľovi povzniesť sa nad ne a vzbudí záujem celistvejšie zvažovať, či systematizácia doktrín má zmysel, splní svoj účel.

Článok postupne predstaví dvanásť argumentov v prospech organizovania kresťanských doktrín, rozdelených do troch nadväzujúcich a zároveň komplementárnych skupín. *Ontologická* skupina sa pýta, či je organizovanie kresťanských doktrín opodstatnené z hľadiska základov – totiž Boha, človeka, pravdy a Božieho špeciálneho zjavenia (Biblie). *Fenomenologická* skupina pristupuje k tej istej otázke z hľadiska prejavov – totiž každodennej skúsenosti, historického svedectva, filozofickej reflexie, psychologicko-neurologických zistení a vedecko-metodologickej činnosti. Napokon *teleologická* skupina zvažuje, či organizovanie doktrín prispieva k napĺňaniu zásadných potrieb jednotlivca (existenciálnych), cirkvi (ekleziologických), teológie ako vedeckej disciplíny i samotného oslavovania Boha (doxologických). Tieto skupiny postupujú od reality, ktorá nás určuje, cez tú, ktorú rozpoznávame, až

[1] Napríklad v evanjelikálnej teológii zvykne byť tradične primárnym zdrojom Písmo, resp. jeho náležitá interpretácia z hľadiska dokončeného Písma, no berie sa do úvahy aj všeobecné zjavenie.

po tú, ku ktorej smerujeme. Viacej priestoru sa venuje ontologickým argumentom, pretože sú určujúce. Argumenty budú pôsobiť skôr kumulatívne a niektoré budú predpokladať predchádzajúce.

2. Opodstatnenie z hľadiska základov

2.1. Teologicko-antropologické východisko

(I) Východisko pre organizovanie doktrín je zakorenené v samotnom *charaktere Boha*.

(1) Apoštol Pavol pripomína Korinťanom, že „Boh nie je Bohom neporiadku, ale pokoja" (1Kor 14:33)[2], pričom svoje tvrdenie o Božom charaktere usporiadanosti nemá potrebu zdôvodňovať – predpokladá, že ho čitatelia majú za samozrejmé.

(2) Písmo predstavuje pravého Boha ako organizujúceho. Pri (a) *stvorení* sveta sa zjavuje ako múdry remeselník, ktorý utvára formu a napĺňa ju obsahom v pozoruhodnej usporiadanosti (Gn 1:1–2:3). Jeho (b) *prozreteľné* konania všetko uskutočňujú so zamýšľaným zámerom, vrátane spasenia ľudí.[3]

Ak sa niekedy zdá, že záležitosti na Zemi sa dejú *chaoticky*, je to skôr preto, že (i) vo svete pôsobí hriech, alebo preto, že (ii) ľudia nevidia celý obraz Božieho uskutočňovaného plánu (Iz 55:8–9), a tak sa im jeho súčasti môžu javiť neorganizované. Hriech však so svojimi bolestnými dopadmi nie je mimo Božieho organizovaného zámeru, ale má svoje vymedzené miesto v Božom dokonale múdrom spravovaní sveta. Vrcholom je, že Boh svojím konaním privádza k usporiadanému výsledku nielen pri stvorení sveta (Gn 1:2), ale aj v spasení (Ef 1:9–11; Jk 5:19) a v eschatologickej perspektíve obnovenia (Mt 19:28).

(3) Všeobecné zjavenie nesie stopy usporiadanosti naprieč úrovňami stvorenia, od štruktúry vesmíru, cez komplexnosti ľudského tela až po usporiadanie molekúl. Od zmysluplného umiestneniu Zeme vo vesmíre, cez preskupovanie vody v prírode, až po fyzikálne zákony, všade sa objavuje organizovanosť v stopách Dizajnéra, o ktorom ľudia z toho môžu predpokladať, že práve taký bude vo svojom charaktere.

(4) Božia Trojica ukazuje v svojej vlastnej *ekonómii* dokonalú organizovanosť. Otec má svoje konania, Syn, aj Duch Svätý, a všetky sú dokonale a zmysluplne a koordinované v ich spoločnom zámere. Poznanie o Trojici je zvlášť pozoruhodné,

---

[2] Aby ich popri iných argumentoch priviedol k zmysluplne organizovanej bohoslužbe, kde každá zložka má svoj zmysel a oprávnené prepojenie na iné zložky, čo všetko slúži k zamýšľanému cieľu z hľadiska prospechov zhromaždenia.

[3] Stvorenie a prozreteľnosť sú uskutočňovaním jediného Božieho múdreho úmyslu, nie nezávislých činov. Pozri Bavinck, H. *Reformed Dogmatics: Abridged in One Volume*, s. 263, 302–303.

pretože *opera ad extra Trinitatis* najlepšie zjavujú aj niečo z *opera ad intra* a tak sa zmýšľa o samotnej bytosti Boha ako vzťahovo organizovanej.[4]

(II) Z tejto Božej usporiadanosti plynú *dôsledky* pre človeka, ktorý je stvorený na *Imago Dei* (Gn 1:26–27).

(1) Imago Dei zahŕňa to, kým Boh je vo všetkých komunikovateľných atribútoch[5], ale v miere zodpovedajúcej *konečnej* ľudskej bytosti. Keďže k Božej múdrosti a k tomu, že je Bohom poriadku (vyššie), patrí sklon usporadúvať, dá sa očakávať, že ako komunikovaný rys sa premieta aj do človeka.

Organizovanie sa prejavuje hneď po stvorení človeka pri pomenúvaní zvierat (Gn 2:19–20), pričom tento systematizujúci akt zahŕňa rozlišovanie, kategorizáciu a následné priraďovanie mien. Spravuje záhradu, čo predpokladá druh organizovania (2:15) a rozpoznáva vhodnú pomoc pre seba jedine v žene opäť pri porovnaní rôznych kategórií a čŕt, ktoré predtým poňal u zvierat s tým, ako mu je žena predstavená (2:18–23). Táto schopnosť je mu vlastná z toho kým je v svojej prirodzenosti a teda nie je mu len nadprirodzene pridaná alebo implantovaná cez pedagogický alebo pragmatický proces, ktorý by ju mohol za určitých podmienok zlepšovať. Preto dáva zmysel, že človek nekoná chaoticky ale organizovane ako niečo jemu vlastné, nielen v prejavoch a vzťahoch, ale v svojej prirodzenosti.[6]

(2) Príchod *hriechu* na svet do života človeka síce Imago Dei naruší ale ho nezničí.[7] Narušenie Imago Dei sa potom hlavne prejaví v tom, že človek bude mať svoju bytosť s jej schopnosťami nasmerovanú proti Bohu, nie že stratí jestvovanie ako Imago Dei (Gn 9:6; Jk 3:9). Človek preto naďalej organizuje, avšak nesprávne: proti Bohu, pre vlastnú slávu, sebecky voči druhým, alebo pre službu Božích nepriateľov (porov. Gn 4:17–20). Činnosť pritom sprevádza znížená účinnosť z hľadiska koherentnosti, kvôli svojej vnútornej inklinácii k zlu.[8] Organizovanie, hoci je dobrý Boží dar, môže byť tiež zneužité na rozmáhanie sa hriechu.

---

[4] Pomyslená alternatíva by bola, že Boh sa nám zjavuje inak ako v skutočnosti je v svojej bytosti, čo by však bolo v rozpore s Jeho pravdivosťou, vernosťou a nás zavádzalo a robilo o Ňom iný obraz ako je. To, že sa Boh zjavuje pravdivo, ako epistemologický základ, pozri Webster, J. *God Without Measure. Volume II: Virtue and Intellect*, s. 142; Bavinck, H. *Reformed Dogmatics. Volume 1: Prolegomena*, s. 20.

[5] Pre komunikovateľné Božie atribúty, resp. ich rozpoznanie pozri Grudem, W. *Systematic Theology*, s. 185–186, 219–220. Tiež Bavinck, H. *Reformed Dogmatics: Abridged*, s. 179.

[6] Keď by sa aj mal zúžiť Imago Dei niektorými teológmi primárne na funkčnú alebo len na vzťahovú oblasť, aj tam sa nachádza organizovanie v rámci vzťahov, pozícií, postojov a pod. Porov. s Barthom, resp. prehľad hlavných pozícií (substanciálnej, vzťahovej) s aspektami funkčnými a štrukturálnymi, pozri Hoekema, A. A. *Created in God's Image*, s. 72; k Barthovi s. 49–52.

[7] To, čo sa nazýva úplná skazenosť človeka, nie je strata ľudskej prirodzenosti Imago Dei, ale skôr narušenie v každej oblasti svojho jestvovania do prirodzene nereverzibilného stavu. Hoekema, A. A. *Created in God's Image*, s. 46, 72.

[8] Genesis 4:17 a nasl. predstavuje prvý biblický opis rozvoja ľudského rodu, ktorý si organizovanie vyžaduje

Vykúpenie v Kristu Ježišovi organizujúcu časť ľudskej bytosti radikálne *obnovuje* a *reorientuje* k pôvodnému zámeru, a kvôli hlbšej zmene dokonca tvorí predpoklady pre náležitejšie organizovanie myšlienok o Bohu[9]. Toto je jeden z hlavných dôvodov, prečo systematizáciu myšlienok o Bohu je takmer nemožné vyvážene robiť v širšom zámere, ak dotyčný nie je veriaci, popri ďalších žiadaných kvalifikáciách potrebných pre túto činnosť.

(III) Takto dochádzame k *záveru*: organizovať, vrátane myšlienok týkajúcich sa Boha, je pre človeka kvôli jeho prirodzenosti *antropologická nevyhnutnosť*. Človek jednoducho organizuje, lebo je stvorený na Boží obraz, či už to robí vedome alebo podvedome, intuitívne alebo nejakou metódou.

2.2. Povaha pravdy

Ďalšie východisko pre organizovanie kresťanských doktrín spočíva v samotnej povahe zamýšľaného predmetu organizovania - pravdy.

(1) Boh je *zdrojom* všetkej pravdy, je jeden (Dt 6:4) a nedeliteľný[10] a sám sa aj pravdou nazýva (Tít 1:2; Jn 14:6; Zj 3:7), čím tiež zjavuje svoju identitu.[11] Nie je v Ňom vnútorný rozpor, a čokoľvek z Neho vychádza, je číra pravda a nesie jednotu.

(2) Z povahy samotného Boha (nie ľudských konvencii) preto táto pravda musí byť *ontologicky koherentná* (vnútorne súvisiaca), *konzistentná* (sama si neprotirečiaca) a *jedna* (neroztrieštená). Má teda svoju vnútornú organizovanosť, ktorá v zásade nepotrebuje byť vtláčaná zvonka[12], ale skôr rozpoznávaná v predmete samotnej pravdy.[13]

(3) Boh sa milostivo rozhodol zjavovať pravdu ľuďom rôznymi spôsobmi a v rôznych časoch (progresívne zjavenie). Imago Dei, vybavený organizovať, si ju vďaka jej organizovateľnosti dokáže usporadúvať. Stretáva sa tu *subjekt* poznávania (organizujúci človek) s *predmetom* poznávania (organizovateľná pravda).

(stavba mesta, hudobno-remeselné rozdelenie práce, usporadúvanie spoločnosti). Toto organizovanie však prebieha v kontexte rozmáhajúceho sa hriechu a vrcholí potopou.

[9] V skutočnosti *hriech sa prejavil najviac v postoji voči Bohu*, a tak je prirodzené, že bez vykúpenia v Kristovi je narušené organizovanie najviac tam, kde sa najviac majú organizovať myšlienky o pravom Bohu. Viac Frame, J. M. *The Doctrine of the Knowledge of God*, kap. 3, s. 49–61. Tiež pre epistemologický dopad hriechu pozri Plantinga, A. *Warranted Christian Belief*, s. 213–215.

[10] Lat. *simplicitas Dei* vyjadruje o Božej bytosti, že nemôže existovať a pritom stratiť nejakú svoju časť, atribút, alebo byť rozoberateľný či meniteľný v podstate (Ex 3:14; Jk 1:17).

[11] Ján Ho označuje tiež ako *Logos* (Jn 1:1), čo nie je len atribút, ale samotná identita Druhej osoby Trojice. K Božiemu identifikovaniu sa s pravdou ako výrazu Božej podstaty pozri Frame, J. M. *The Doctrine of the Knowledge of God*, s. 17, 47–49.

[12] Známe κατὰ φύσιν – „verne predmetu" stojí epistemologicky proti *vtláčaniu* poriadku zvonka u pravdy, porov. Torrance, T. F. *The Ground and Grammar of Theology*, s. 16, tiež s. 90; McGrath, A. E. *A Scientific Theology. Volume 2: Reality*, s. 154–155, 224–225.

[13] Pravda nie je nahromadením izolovaných faktov, ale *organickým celkom* spätým s jednotou jej zdroja. Porov. Bavinck, H. *Reformed Dogmatics: Abridged*, s. 22.

Pri tomto stretnutí, nakoľko imago Dei nesie inherentnú schopnosť organizovať a pravda je mu cez zjavenie prístupná, je organizovanie pravdy nielen možné, ale aj prirodzene očakávané, ba *zamýšľané*, aby sa dialo ako výnimočná cnosť a privilégium pre človeka.

(4) Pravda zostáva nezmenenou napriek príchodu hriechu na svet. Síce sa môže vyžadovať špecificky uspôsobená metóda jej komunikovania Bohom ako aj nadprirodzený zásah Boha pri človeku pre jej náležité prijatie, ale pravda zostáva pravdou aj so svojou ontologickou povahou, dokonca keby ju človek pre hriech popieral, potláčal, prekrúcal alebo zakrýval jej časti (Rim 1:18–19).

Cez vykúpenie v Kristu Ježišovi (resp. jeho aplikáciu Duchom Svätým) sa pravda ani jej charakter nemenia. Človek ju však viac hľadá, doceňuje, náležitejšie jej porozumie, prijíma a usporadúva si ju.[14]

(5) Pravda, ktorá je zjavená ľuďom, (A) *nie je* všetkou jestvujúcou pravdou, nakoľko (a) nie je možné konečným mysliam zjaviť ani prijať nekonečne veľkú pravdu o Bohu, a (b) človek je vo svojom hriechu a bez prirodzeného záujmu poznať pravdu o Bohu nehodný poznania pravdy. Ak Boh zjavil niečo zo svojej pravdy, bol to milostivý dar, obzvlášť v stave ľudstva v hriechu, súvisiaci najmä so súdom a spasením (Jn 9:41; 2Tim 3:15).

(B) Boh múdro rozhodol, *koľko a ako* zo svojej pravdy zjaviť. Fakt, že nezjavil všetku pravdu, neznamená, že to, čo zjavil, je akokoľvek necelistvé, defektné alebo zavádzajúce.[15] Boh totiž uspôsoboval zjavovanie pravdy tak, aby zodpovedalo Jeho vlastnej bytostnej pravdivosti[16] - preto nemôže byť voči príjemcom zavádzajúce[17]. Ide o Jeho vlastnú česť, aby sa zjavil ako pravdivý. Zjavená pravda takto zobrazuje z hľadiska Jeho dobrých, spravodlivých, múdrych a svätých zámerov dostatočne o Ňom a Jeho činoch a je pre svoju povahu celistvá aj keď nie je všetka možná. Celistvosť tiež zabezpečuje (pri použití náležitej metódy) možnosť nadobudnúť vyváženú a uspokojivú predstavu o zjavenej pravde.

(C) Ak človek naraz nemá k dispozícii alebo nevidí dostatočné množstvo zjavenej pravdy tak, aby v nej uvidel súvislosti, nespochybňuje jej organizovaný charakter. Keď sa kresťanská pravda v jej jednotlivých častiach stane náležite pochopenou, jej organizovateľné črty sa začnú postupne vynárať. Takto množstvo zjavenej pravdy objektívne nebude mať dopad na jej inherentný koherentne organizovaný charakter,

[14] Frame, J. M. *The Doctrine of the Knowledge of God*, s. 158.
[15] Napríklad, žeby v tom chýbalo niečo, čo by nesprávne nakláňalo našu predstavu o Bohu
[16] Predpokladá sa, že vševediaci Boh vie aj všetko o sebe (1Kor 2:10b).
[17] Je v Božom záujme, aby pravda o Ňom znela presvedčivo a aby bol ukázaný ako pravdivý Boh.

hoci subjektívne môže z rôznych dôvodov v istých okolnostiach budiť v skúsenosti ľudí opačný dojem.[18]

(6) Ak je pravda teda inherentne organizovaná, a je človekom organizovateľná (2.1.), potom ak nie je náležite človekom organizovaná, nie je otvorená v svojej zamýšľanej výpovedi. Keďže kresťanské doktríny, za predpokladu správneho vyvodenia a formulovania a Božieho zámeru zjaviť ich ľuďom, sú pravdou od Neho, neorganizovať ich by znamenalo neuchopiť jeden z ich zamýšľaných cieľov.[19]

2.3. Biblické pozorovania

Tretím východiskom pre organizovanie kresťanských doktrín je zvažovanie Biblického zámeru.

(1) Biblia ako celok ani žiadna z jej kníh nie je zamýšľaná byť systematická teológia a preto *nie je organizovaná ako systematická teológia*. Každá biblická kniha (aj jej časti) má svoje vlastné organizačné princípy podľa zámerov autorov komunikovať adresátom zamýšľanú časť zjavenej pravdy pre nejaký účel a to v zvolenej literárnej forme.[20] Biblia totiž nie je zostavená ako kniha zosystematizovaných propozičných tvrdení, hoci ich jednotlivo implicitne i explicitne obsahuje. Boh sa totiž rozhodol vo svojej múdrosti, že svoje špeciálne zjavenie v Písme nedá v podobe Systematickej teológie a toto rozhodnutie by sa malo nielen rešpektovať, ale aj oceňovať.[21] Tento fakt v skutočnosti pomáha lepšie vidieť, aké miesto má systematická teológia z hľadiska Biblie. Súčasne však toto tvrdenie nie je všetkým, čo sa z hľadiska Biblie dá o organizovaní doktrín povedať.

(2) *Za* biblickým textom totiž stojí organizovaná myseľ autorov. Nielen zorganizovaná pre vytvorenie konkrétneho biblického textu do jemu vlastnej organizovanej podoby, ale myseľ, ktorá už väčšinou predtým bola vo svojej podstate systematizujúco organizovaná aj v oblasti poznania Boha. To by o nej platilo, dokonca keby daný text Biblickej knihy nikdy nenaformulovala.

---

[18] Hlbšie zdôvodnenie, že koherencia pravdy sa odhaľuje s narastajúcim poznaním dostatočného počtu jej častí (epistemologický *kritický realizmus* v teológii), pozri MCGRATH, A. E. *A Scientific Theology. Volume 2: Reality*, kap. 7, s. 36–37. To, že doktrinálny celok sa stáva zrozumiteľným postupne v procese poznávania, pozri VANHOOZER, K. J. *The Drama of Doctrine*, kap. 9–10.

[19] Pre to, že kresťanská doktrína sa stáva plne zrozumiteľnou až v *organickom celku*, dôvodí VANHOOZER, K. J. *The Drama of Doctrine*, kap. 9, s. 286–288.

[20] Kánonická pluralita literárnych foriem, pozri VANHOOZER, K. J. *The Drama of Doctrine*, s. 286–288.

[21] To neznamená, že jednotlivé knihy Biblie a jej literárne celky nemajú inherentne dokonalú *organizačnú logiku* a nejaké dokonca výpovedne *hierarchické systémy v rámci ich literárnych žánrov.* Avšak Biblia sa nemá *primárne* a najviac *prirodzene* interpretovať cez šablónu Systematickej teológie, ani žiadnu inú, či už žánrovú, historickú a či literárnu podobu, ktorá je cudzia vlastnému podaniu jej vlastných jednotlivých častí.

Pisatelia totiž mali v mysliach *nejaký* doktrinálny teologický svetonázor/systém (2.1.), hoci by sa mohol pokladať za neúplný a niekedy aj nevyvážený. Z neho pod vedením Ducha Svätého[22] vyberali a formulovali svoje tvrdenia pre štýl a organizovanosť konkrétneho autografiu tak, aby napokon vzniklo neomylné Písmo – zapísané Božie Slovo. Popierať ich systematicky organizovanú myseľ o učeniach o Bohu (v úrovni im dostupného a známeho zjavenia) by znamenalo nielen ísť proti ich antropologickej podstate (2.1.), ich vzťahu s Bohom (vrátane ich tvrdení o ich viere), ale mať tendenciu ich znížiť na písacie stroje pri inšpirácii, ktoré by mali k dispozícii ako Božie zjavenie len to, čo práve písali.[23] Bola to preto koherentná myseľ autorov, už v mnohom naplnená náležitým poznaním Boha, ktorej použitím sa pod Duchom Svätým (2Tim 3:16; 2Pt 1:21) formulovali Biblické knihy.[24]

Myseľ autorov by vedela vyjadriť tie isté pravdy v úplne iných kontextoch a podobách a uspôsobiť ich do rôznych štýlov. Napríklad prorok Izaiáš či apoštol Pavol nielen písal, ale aj kázal; tie isté pravdy, ktoré mal v mysli usporiadané. Obe formy boli vyjadrením tej istej autorovej zorganizovanej mysle, z ktorej pre dané účely vyberali a rôzne uspôsobovali materiál bez zmeny ich esenciálneho obsahu. Pri inšpirácii Duchom Svätým však táto činnosť bola zabezpečená tak, aby bola nielen neomylná, ale aby napĺňala veľkolepejšie zámery Božieho Autora za horizont prvotného adresáta (porov. 1Kor 10:11; Rim 15:4; 1Pt 1:12), resp. aj pre dnešného čitateľa.

(3) Písmo tiež *vnútorne* osvedčuje doktrinálne organizovanú myseľ pisateľov predtým, ako sa premietne do konkrétnej (hoci inak organizovanej literárnej štruktúry) biblickej knihy.

(i) Termíny pre učenie, διδαχή a διδασκαλία, sa v Novom zákone (NZ) objavujú v singulári takmer výlučne vtedy, keď sa hovorí o zdravom (ὑγιαίνω), apoštolskom alebo Ježišovom učení (Tít 1:9), ktoré má byť poznané veriacimi.[25] Singulár tu pritom neodkazuje na izolovanú alebo partikulárnu doktrínu (porov. Mt 28:20; Sk 20:27), ale skôr na jednotu, koherenciu, úplnosť, či dokonca finálny celistvý korpus kresťanských doktrín (porov. Mt 7:28).[26] Z tohto korpusu sa následne vyberajú

[22] Lat. *inspiratio verbalis plenaria*

[23] To by viedlo skôr k *inspiratio mechanica* (diktačnej teórii inšpirácie) odtrhnutej od osoby autora a jeho myšlienkového sveta.

[24] Toto nevylučuje situácie, že počas písania autori priamo dostali aj propozičné (nepremeditované) zjavenie od Boha (Zj 19:9). Ale už to bolo len doplňujúce ich existujúcu organizovanú štruktúru pravdy.

[25] V kontraste v NZ plurál zvykne poukazovať na nezdravé učenia (Mk 7:7; Kol 2:22). To samozrejme neznamená, že plurál sa nedá použiť pre pozitívne vyjadrenie kresťanských učení, ale navrhuje to, že zdravé učenie sa vidí ako niečo celistvé.

[26] Rengstorf, K. H. Didáskō, didáskalos, nomodidáskalos, kalodidáskalos, pseudodidáskalos, didaskalía, heterodidaskaléō, didachē, didaktós, didaktikós. In: *Theological Dictionary of the New Testament*. Zv. 2, s. 164–165.

a ďalej komunikujú jednotlivé aspekty učenia, často osobou, ktorá je na to kvalifikovaná, a to vo forme prispôsobenej konkrétnemu zámeru a situácii (Tít 2:1).

(ii) Pisatelia v rôznej miere dovoľujú častiam tohto systematického usporiadania doktrín v ich mysli *presiaknuť do ich spisov*, podriadene však iným zámerom a literárnym formám. Príkladom je list Rimanom 1–11, kde vidno systematizované črty obsažnej Pavlovskej soteriológie s partikulárnymi a logicky zoradenými doktrínami.[27] Príkladmi presiaknutia kristologických *loci* s ich partikulárnymi doktrínami sú zas Flp 2:6–10 aj Jn 1:1–5. Toto poukazuje na to, že biblickí autori mali jednotlivé učenia o Bohu pozoruhodne jasne, hlboko a na viacerých úrovniach poprepájané a organizované, a to aj v istých podcelkoch. Toto by platilo, aj keby nikdy neboli písali biblické spisy alebo ich nevyjadrili v podobných kontextoch a formách. Pri písaní ich použili v kontexte spisu, pre zamýšľané účely a v zamýšľanej literárnej podobe (porov. Mt 13:52).

(4) Pisatelia biblických kníh očakávajú, že ich čitatelia budú mať myseľ organizujúcu doktríny, do ktorej si doplnia to, čo v nej zo „zdravého" učenia chýba alebo je potrebné inak korigovať.

Napríklad Pavol, keď učil v Tesalonikách, ako mal zvyk vo všetkých zakladaných zboroch (Sk 17:2–3), cez ústne učenie postupne vkladal do myslí nových veriacich doktrinálne organizovaný celok učenia. Kvôli prenasledovaniu však musel predčasne opustiť mesto (Sk 17:5–10; 1Tes 2:17), a preto nestihol odučiť všetko, čo by inak normálne zamýšľal (1Tes 3:10). Konkrétne tam patrilo aj zosnulých veriacich z hľadiska τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου[28] (1Tes 4:13–17). Keď sa dozvie o tejto potrebe, doplní primeranú doktrínu spolu s aplikáciou v rámci epištoly, s vlastnou štruktúrou, formou a historickým kontextom, ktorý dnes poznáme ako 1. List Tesalonickým (4:18). Pavol predpokladá u čitateľov listu nejaký systematicky usporiadaný systém doktrín. Predpokladá v ňom susediace doktríny, ktoré poznajú, ako napríklad parúsiu alebo budúcnosť s Kristom. Nadväzuje na ne a do tohto systému im dopĺňa to, čo v ňom chýba. Očakáva sa samozrejme, že správne porozumejú organizovaniu listu, štýlu, jazyku a historickým súvislostiam, aby vôbec list správne pochopili. Ale očakáva *viac* než to. Hoci im učenie nemusí podať v propozičnej podobe, očakáva, že si porozumené učenie zaradia do svojej systematizovanej mysle, a tak sa im pomôže (porov. Rim 12:2).

(5) Kvôli rovnakej antropologickej podstate sa očakáva skúsenosť veriacich v prvom storočí so systematizáciou principiálne podobná tej dnešnej. Po tom, čo jasne

[27] Štruktúra k1–11 je určovaná teologickými kategóriami, pozri Moo, D. J. *The Letter to the Romans*, úvod, s. 31.

[28] Gr. parúsie Pána [Ježiša Krista]

porozumejú výpovedi biblického listu, formulujú si tvrdenia a pýtajú sa vyjasňujúce otázky, kam daná doktrína patrí a kam nepatrí, a ako súvisí s inými. Prirodzene si organizujú svoj doktrinálny systém do koherentného celku, a to na základe Biblie a v súlade s jej očakávaným zámerom.[29]

(6) Z toho vyplýva, že Biblia sama vo svojom charaktere a svedectve organizovanie kresťanských doktrín predpokladá i očakáva a nezakazuje systematickú teológiu, ale k nej smeruje. Zjavenie pravdy, roztrúsené v rôznych literárnych formách naprieč rôznymi knihami Písma dospieva k svojmu plnšiemu uchopeniu až vtedy, keď ho čitateľ – za predpokladu zachovania poriadku exegézy a citlivosti k jednotlivým žánrom – *postupne integruje* do koherentnej mysle odrážajúcej v charaktere organizovanú myseľ Boha za Písmom.

3. Opodstatnenie z hľadiska prejavov

3.1. Bežná skúsenosť

(1) Každodennou skúsenosťou ľudí je spontánne a takmer neustále organizovanie toho, s čím prichádzajú do kontaktu. Či ide o čas (kalendáre), prácu (postupy, projekty), priestor, vzťahy alebo záležitosti, v ktorých sa primárne pracuje s plánovaním (od rozhovorov po svetonázory), človek prirodzene organizuje. Často neuvedomelo, ako prirodzený spôsob života[30].

(2) Organizovanie, resp. potrebu ho vylepšovať, však ľudia zvyknú prenášať do *uvedomelej* až vedecky skúmanej úrovne. Vznikli disciplíny a profesie, ktorých jadrom je samotné organizovanie (napr. projektový manažment, informačná architektúra, taxonómia, kognitívna psychológia). Dokonca prioritizovanie toho, čo, ako

---

[29] Pri exegéze Biblie sú význačné dva opačné druhy chýb, voči ktorým musí byť systematizovanie doktrín obozretné. (i) Na jednej strane *eisegéza*, kde čitateľ namiesto hlbšieho poznávania toho, čo daný text Písma má vo svojom vlastnom zámere a forme za seba povedať, nechá svoj (často neúplný a nevyvážený) organizovaný systém doktrín diktovať význam jednotlivých Písmových vyjadrení. (ii) Na druhej strane však môže ignorovať cieľ koherentného porozumenia učenia a často cez *atomistický biblicizmus* ostáva pri izolovaných veršoch („ukáž mi to presne napísané v nejakom verši"), alebo odtrhne realitu všeobecného zjavenia („keď to nie je napísané v Biblii, nemôže to byť pravda"). Prvá chyba *zabraňuje plniť organizovaný systém* skutočne mieneným a precíznym obsahom doktrín, druhá zas *zabraňuje vytvárať koherentný doktrinálny celok*.
Keďže za Písmom stojí jedna pravdivá koherentná Božia myseľ, jeho výpovede si nemôžu vo svojom zamýšľanom význame a kontexte protirečiť. Ak je pravda náležite systematizovaná, potom *analógia fidei* (Písmo sa vykladá Písmom) dokáže indikovať, či text bol pri exegéze správne porozumený. Ak exegéza vedie do tvrdenia, ktoré sa nachádza v ostrom rozpore s jasnejšími výpoveďami Písma na tú istú tému, je to signál, že buď bol verš nesprávne vyložený, alebo že systematizovanie do textu vkladá to, čo tam nepatrí.

[30] Lat. *modus vitae naturalis*.

a kedy vedome organizovať – a čo nie – je samo formou organizovania. Chaos a organizačná disfunkčnosť sa všeobecne považujú za nežiaduci stav.

(3) Čím sú záležitosti *dôležitejšie*, tým väčšmi si zasluhujú precízne organizovanie. Z toho sa dá dôvodiť, že ak je pre človeka prirodzené a nevyhnutné koherentne organizovať si v mysli menej dôležité oblasti časného života, aby v nich následne uspel, o čo *viac by malo byť opodstatnené* organizovať myšlienky týkajúce sa večnosti[31], aby aj v týchto človek uspel.[32] Bolo by totiž existenciálne rozporuplné organizovať myšlienky o dennom živote a nemať koherentne zorganizované tvrdenia o Bohu.

(4) Po uvedomelom duchovnom *obživení* jednotlivci nezriedka spontánne zvyknú vynakladať úsilie zorganizovať si poznanie kresťanského učenia do koherentného celku. Veľa nad partikulárnymi doktrínami premýšľajú, snažia sa ich zosúladiť a chcú mať v učení jasno, aby ho následne mohli správne žiť.

3.2. Historické svedectvo

Hľadanie koherentnej usporiadanosti až na úroveň svetonázoru a organizovanie najdôležitejších tvrdení do zmysluplného celku, nad rámec konkrétnej písomnosti, prechádza naprieč epochami, kultúrami a náboženskými tradíciami ako niečo rozšírené a vítané.

(1) *Biblická história* v exkurze poukazuje na trajektóriu usporadúvania, dezorganizácie a znovuusporiadania (obnovu). Stvorenie predstavuje Boha, ktorý z [33] תֹּהוּ וָבֹהוּ zeme (Gn 1:2) postupne tvorí usporiadaný svet. Pád do hriechu radikálne dezorganizuje svet – vzťahy, prácu, zmysel života i samotné poznanie. História vykúpenia, orientovaná na Mesiáša a smerujúca k Mesiášovi, zas očakáva uvedenie do pôvodného, totiž cez vykúpenie získaného zámeru obnovy poriadku (Sk 3:21). Jednou z jeho kľúčových čŕt je opravdivé poznanie Boha - poznanie, ktoré v obnovenej mysli (2.1 2.2) predpokladá tiež radikálne ujasnenejšiu a celistvejšie usporiadanú podobu (Jer 31:34: „všetci ma budú poznať“, tiež Jn 4:25[34]).

(2) *Staroveké civilizácie* chápali kozmický a spoločenský poriadok ako odraz transcendentného princípu, ktorý zabezpečoval stabilitu, zmysel a fungovanie sveta. (a) Egyptský koncept *ma'at*[35] označoval kozmický a spoločenský poriadok ako odraz božej harmónie. (b) Grécka idea λόγος (Herakleitos, neskôr stoici) chápala vesmír

---

[31] Napríklad kto je pravý Boh a ako dosiahne spasenie

[32] *argumentum a fortiori*, špecificky *a minori ad maius*

[33] Hebr. čítaj „tóhu va-vohu“ „neladná a pustá“

[34] Jn 4:25 – Samaritánka nemá správne usporiadané myšlienky o prijateľnom uctievaní Boha, ale čaká Mesiáša, ktorý jej usporiada jej otázky a rozpory v chápaní pravdy aj na prijateľné miesta uctievania.

[35] staroegyptsky abstraktný princíp fungovania univerza, poriadok.

ako usporiadaný spoločným princípom, nie ako chaos. (c) Babylonsko–sumerský koncept *me*[36] (akadský preklad *parṣu*[37]) označoval božské archetypálne organizujúce princípy všetkého, čo vo svete jestvuje a funguje. Tieto kategórie predstavujú pokusy o systematické usporiadanie svetonázoru, kozmu a etiky.[38]

(3) *Svetové náboženstvá* historicky poukazujú na organizovanie svojho učenia do koherentného celku. Napríklad v judaizme Maimonides zostavil v diele Mišne Tora (1170–1180) prvý systematický kódex celej halachy[39], dovtedy rôzne roztrúsenej v Talmude. V sunnitskom islame Al–Ghazálí systematizoval v Ihjá ulúm ad-dín (približne 1095–1105) právo, teológiu, filozofiu i mystiku do štyroch častí a 40 kníh. Upanišád: Advaita, Višištádvaita a Dvaita, reprezentované mysliteľmi Šankarom, Rámánudžom a Madhvom. Tieto tradície tak nezávisle poukazujú na tendenciu náboženstiev usporadúvať svoje učenia do koherentných doktrinálnych systémov.[40]

Zdôvodniť, že jedine kresťanstvo by nemalo organizovať svoje rozpoznané tvrdenia, zatiaľ čo ostatné svetonázorové systémy to považujú za prirodzené (a to bez ohľadu na obsah ich tvrdení), sa javí náročnejšie než osvedčiť, že organizovanie učení aj kresťanstva je *univerzálne* očakávanou náboženskou a antropologickou danosťou ľudstva. Nejde pritom o napodobňovanie iných náboženstiev alebo synkretizmus, [41] ale o kresťanské vyjadrenie toho, čo by samo kresťanstvo malo medzi náboženstvami najjasnejšie rozlišovať ako prejav imago Dei (2.1).

(4) *Cirkevná história* poukazuje na zásadný praktický dopad organizovania doktrín pre obstátie a šírenie kresťanstva. (i) Obrana a šírenie kresťanstva často nemôžu stáť len na vytrhnutých veršoch alebo izolovaných formuláciách právd. Napríklad Arianizmus 4. storočia vyžadoval koherentnú soteriologickú odpoveď: ak Ježiš nie je Boh, ako nás môže spasiť? Takýto systematický druh argumentácie išiel cez Nicejský snem (325) až k Chalcedonu (451) a k formulácii klasickej kristológie. [42] (ii) Na

[36] 𒁀 sumerský opis božskej metafyzickej esencie poriadku.

[37] 𒊹𒀭𒂗𒍪 ustanovený poriadok, resp. božský poriadok.

[38] Porov. Eliade, M. *A History of Religious Ideas. Volume 1*, s. 60 (sumerské *me*), s. 91–92 (egyptské *ma'at*).

[39] Twersky, I. *Introduction to the Code of Maimonides*, s. 1–32, najmä s. 20–32; pre systematizujúci zámer s. 74–77.

[40] Smart, N. *The World's Religions*, s. 17 (doktrinálna a filozofická dimenzia náboženstva); pre vedántske školy s. 89; pre Maimonida s. 270.

[41] Kresťanská systematizácia sa od ostatných náboženstiev bude obvykle líšiť už vo svojich základoch: svojím predmetom (Boh, ktorý sa zjavil v Kristovi), primárnym zdrojom poznania (Písmo ako špeciálne zjavenie), aj keď samotný akt systematizácie zostáva prítomný.

[42] Pre ukázanie snahy systematizovať doktríny pozri Pelikan, J. *The Christian Tradition. Volume 1*, s. 172–210, 256–277. Ayres tvrdí, že pro-nicejská teológia sa nedá redukovať na zoznam izolovaných výpovedí, ale predstavuje komplexne integrovaný celok prepájajúci kozmológiu, epistemológiu,

druhej strane, keď doktríny prestávali byť jasne organizovane artikulované, neraz nasledovali obdobia nestability a doktrinálneho úpadku.[43]

3.3. Filozofické rozpoznanie

Filozofia, nie ako autorita nad zjavením, ale ako *rozpoznávateľ logických zákonov*, ktorým má podliehať akýkoľvek systém tvrdení o pravde, nás vedie k opodstatneniu organizovania kresťanských doktrín.

(1) Filozofia *nevytvorila* logické zákony; iba ich rozpoznala ako univerzálne platné princípy[44] prijímané naprieč kultúrami, spoločnosťami, dejinami, vedou i jednotlivcami, a následne ich *formulovala*. Ich konkrétne formulácie sa môžu čiastočne odlišovať, no vedome alebo podvedome, všetci na základe logických zákonov usudzujeme, či niečo môže byť vierohodné, pravdivé, správne, zmysluplné a hodné prijatia alebo odmietnutia.[45]

(2) Keď sú tvrdenia v akomkoľvek odbore logicky zmysluplné a koherentné, prijímajú sa prirodzene ľahšie než tvrdenia, ktoré obsahujú logické zlyhania alebo vnútorné rozpory. Navyše, čím viac tieto tvrdenia logicky korešpondujú s inými pevne ustanovenými tvrdeniami, tým viac sa zvyknú považovať za pravdivé.

(3) Kresťanské doktríny, podobne ako akýkoľvek iný organizovaný systém tvrdení, sa konfrontujú aparátom logických zákonov u ich prijímateľov. Porovnávajú sa tvrdenia kresťanstva navzájom, vo vzťahu k všeobecnému zjaveniu, k ich dôsledkom, príčinám a zdrojom, a na tomto základe usudzujú, či daná doktrína alebo celý systém im dáva zmysel a komparatívne aký.[46]

(4) Filozofia cez logické zákony teda očakáva, že ak si kresťanské doktríny nárokujú pravdivosť a majú mať svoje opodstatnenie ako hodnoverné prijatie, musia

---

antropológiu a hermeneutiku Písma s učením o Trojici – ktorý sa systematicky rozvíjal počas približne osemdesiatročného procesu od roku 300. Pozri Ayres, L. *Nicaea and Its Legacy*, s. 12; pre samotné vymedzenie pro-nicejskej teológie s. 236; pre jej tri stratégie kap. 11–13 (s. 273–341).

[43] Význam doktrín v historickom teologickom vývoji – McGrath, A. E. *Historical Theology*, s. 8–15, najmä s. 11–12.

[44] Z kresťanskej pozície logické zákony sú *modus operandi*, ktoré zodpovedajú antropologickej nevyhnutnosti organizovania ako súčasť imago Dei a povahe organizovaného predmetu – pravdy (2.1).

[45] Dokonca *postmodernizmus*, keď aj tvrdí, že pravda alebo zákony myslenia sú iba relatívne či sociálne podmienené, implicitne predpokladá, že samotné toto tvrdenie má univerzálnu alebo aspoň záväznú platnosť. Inak by neexistoval dôvod považovať ho za pravdivejšie alebo presvedčivejšie než jeho opak. Alternatívou by bol rozpad samotnej možnosti zmysluplnej argumentácie a rozlišovanie medzi pravdou a nepravdou.

[46] To neznamená, že sa neveriaci stávajú kresťanmi, ak im doktríny znejú logicky a zmysluplne, a dokonca zmysluplnejšie než ich svetonázor. Hriech totiž spôsobil, že človek sa až tak obrátil proti Bohu, že prestáva rozhodovať zmysluplne, aj keď má k tomu všetky zdôvodnenia a súhlas jemu vrodenej logiky. Môže sa z vôle správať, akoby logiku v danom prípade nepoznal, alebo sa hnevať a zámerne sa snažiť dezorganizovať a pod. Viac pozri Plantinga, A. *Warranted Christian Belief*, kap. 7 „Sin and Its Cognitive Consequences", s. 213.

vedieť vytvárať koherentný celok. Týmto spôsobom filozofia nepriamo opodstatňuje činnosť organizovania kresťanských doktrín do systematického celku.

(5) Filozofia napokon dokáže *oceniť aj kvalitu* organizovaných kresťanských doktrín v porovnaní s inými svetonázormi — z hľadiska konzistentnosti, celistvosti a vysvetľujúcej sily.[47] Ak je systematizácia doktrín vykonaná správne, jej koherencia sa môže stať prostriedkom k veľkému dobru.

(6) Logické zákony zároveň pomáhajú teológom kontrolovať, korigovať a vyjasňovať vlastné myšlienkové postupy. Keďže logické zákony nesmú byť náhradou za obsah teológie, ale majú iba pomáhať pri jej triedení a jasnejšom vyjadrovaní, filozofia tu funguje v pozícii *ancilla theologiae*.

3.4. Psychologicko-neurologické tvrdenia

Vedecké disciplíny psychológie, pedagogickej psychológie a neurológie svojím pozorovaním a opisom toho, ako ľudská myseľ a mozog *fungujú,* prinášajú zistenia, ktoré dobre zapadajú do predchádzajúcich východísk.

(1) *Kognitívna* psychológia poukazuje na to, že myseľ *vrodene a aktívne* organizuje informácie do existujúcich schém, pričom samotná schopnosť organizovať je vrodená, hoci jej konkrétne vyjadrenia navonok formuje aj kultúra i obsah. (a) Myseľ organizuje už na úrovni samotných vnemov, kde rozlišuje a usporadúva si ich časti a kategorizuje; ale (b) organizuje aj pri vyšších úrovniach poznávania, kde nové informácie automaticky priraďuje k už existujúcim mentálnym schémam - systematizuje. Takto organizovanie nie je len voliteľnou činnosťou, ale skôr *konštitutívnym* módom mysliacej činnosti.[48]

(2) *Pedagogická* psychológia dopĺňa ako praktický dôsledok, že pokiaľ je mysli podaná organizovaná informácia, tak táto výrazne menej človeka kognitívne zaťažuje, lepšie sa uchopí, zapamätá, ďalej v živote aplikuje a komunikuje. Neorganizovaná alebo chaoticky podaná informácia naopak kladie na príjemcu neúmerné nároky a zvyšuje pravdepodobnosť skreslenia alebo zabudnutia.

(3) *Neurológia* je konzistentná s tvrdením na fyziologickej úrovni. Mozog *neustále* (dokonca aj v stave pokoja, či pri spánku, nielen uvedomelej činnosti) informácie organizuje, vytvára modely sveta a porovnáva ich s realitou. Zaujímavé je, že anatomicky je vnútorne usporiadaný do rozlíšiteľných funkčných oblastí. [49]

---

[47] Práve cez toto rozpoznanie sa mnohí myslitelia priklonili ku kresťanstvu — od Augustína z Hippo až po C. S. Lewis, ktorým kresťanstvo dávalo zmysel faktom lepšie než alternatívy.

[48] Trigg, R. – Barrett, J. L. (eds.). *The Roots of Religion*, s. 5–6, 10–12.

[49] Jeeves, M. A. – Brown, W. S. *Neuroscience, Psychology, and Religion*, s. 41–43 (princíp „action loops" a vnorená hierarchia), s. 46–47 (lokalizácia funkcií v mozgu).

Organizovanie je takto pre človeka neuniknuteľný *modus operandi* mozgovej činnosti, nie iba nadobudnutá zručnosť.

(4) Tieto opisy sú kompatibilné s antropologickými východiskami (2.1), s charakterom pravdy (2.2) a s logickými operáciami v mysli (3.3). Opisy navyše nestrácajú platnosť kvôli (i) rozličnosti názorov na ontologické filozoficko-teologické definovanie mysle, alebo skutočnosti, že o mozgu vieme stále málo, a ešte menej o tom ako je prepojený s neviditeľnou mysliacou zložkou človeka.

(5) Z hľadiska spoločného svedectva psychológie a neurológie takto vyplýva, že človek bude organizovať aj kresťanské doktríny - či si to bude uvedomovať alebo nie, a či to bude robiť náležite a prospešne.[50] Otázkou nie je, *či* myseľ organizuje doktríny, ale *ako*. Ak sa jej pomôže náležitou metódou, dodaním jasných partikulárnych doktrín, ukázaním ich vzájomných súvislostí, vyjasnením metodologických princípov, strážením základov logiky a sprevádzaním prostredníctvom prostriedkov milosti, potom ich zorganizuje jasnejšie. Ak sa jej nepomôže, zorganizuje si ich chaotickejšie, neúplnejšie, so skresleniami a nerovnováhami, ktoré si často ani neuvedomí.

(6) Z tejto perspektívy systematická teológia nejde proti prirodzenému fungovaniu mysle, ale je *sprevádzaním a usmernením* procesu, ktorý rešpektuje psychologicko-neurologickú realitu človeka a prináša mu prostriedky, ako svoje vrodené organizovanie urobiť v oblasti Božieho zjavenia, čo najvernejšie.

3.5. Vedecké metodologické postupy

Fenomén organizovania tvrdení do koherentného celku je považovaný za nevyhnutný a prospešný vo všetkých vedeckých disciplínach - v zmysle systematickej disciplíny s vlastným predmetom a metódou (Wissenschaft), nie prírodovednej empírie.

(1) Všetky vedecké disciplíny (prírodné, humanitné, spoločenské, technické) vedome a cielene organizujú svoje partikulárne naformulované tvrdenia do koherentného celku. (a) Organizovanie poznatkov nepokladajú za voliteľnú činnosť, ale za *základnú* integračnú súčasť, bez ktorej by disciplína strácala svoju zmysluplnosť a redukovala by sa na súbor izolovaných tvrdení. (b) Rozlišujú prospechy organizovania, ktoré im umožňuje dosahovať koherenciu poznania, identifikovať medzery a nekonzistentnosti, robiť predikcie (alebo v humanitných odboroch oprávnené očakávania), kumulovať a odovzdávať poznatky ďalej, brániť sa pred metodickými a vecnými chybami a viesť zmysluplný dialóg s inými disciplínami.

[50] Ak by všetko ostatné okrem kresťanských doktrín malo mandát a nevyhnutnosť organizovania, bolo by potrebné dokázať buď to, že propozičný obsah kresťanských doktrín je inherentne neorganizovateľný, alebo to, že ich organizovanie je morálne nesprávnou činnosťou (u kresťanov proti Božej vôli).

(c) Metodologicky je pre nich organizovanie infraštruktúra, bez ktorej žiadne pole vedeckej práce spolu nedrží.

(2) Systematická teológia má všetky formálne znaky vedeckej disciplíny,[51] ako sú jasne vymedzený predmet skúmania (Boh a Jeho zjavenie), vlastnú metódu (vyvodzovanie a organizovanie tvrdení zo svojich zdrojov), vlastné kritériá overovania (vnútornú koherenciu, vernosť prameňu a konzistentnosť s celkom poznania) i kumulovanú tradíciu[52].

(3) Ak je opodstatnené a prospešné, aby všetky vedecké disciplíny existovali a organizovali svoje tvrdenia, potom má systematická teológia ako vedecká disciplína minimálne rovnaké právo existovať a organizovať svoje doktríny. V čom sa zásadne schematicky líši, je priorita povahy jej primárneho zdroja — špeciálne zjavenie (Písmo) namiesto všeobecného zjavenia.[53]

(4) Kvôli (a) výnimočnosti samotného Písma ako zdroja, (b) možnosti zneucti ť Božie meno, (c) zápasu o večné aj časné dobro človeka, a (d) kvôli tomu, že systematická teológia z teologického hľadiska prináša ostatným vedeckým disciplínam zakotvenie zmyslu a poslania, systematická teológia pri organizovaní doktrín nemá byť medzi disciplínami marginalizovaná. Práve naopak, musí si o to naliehavejšie uvedomovať svoje *divinum mandatum* a pestovať metodologickú pokoru, precíznosť a disciplinovanú vernosť svojmu predmetu.[54]

4. Opodstatnenie z hľadiska potrieb

4.1. Existenciálne potreby

Organizovanie kresťanských doktrín priamo pomáha napĺňať existenciálnu potrebu jednotlivca po koherentnom a presvedčivom svetonázore.

(1) Človek v duchovne prebudenom stave si uvedomuje, že má len jeden, krátky život a že ten potrebuje mať zmysel postavený na *pravdivom* svetonázore, ktorý sa premietne do zdravého denného prežívania, rozhodovania, aj očakávania.

---

[51] Thomas F. Torrance chápe systematickú teológiu ako „čiru vedeckú teológiu", ktorá disponuje vlastným predmetom skúmania, osobitnými spôsobmi racionality, skúmania a verifikácie primeranými jej špecifickému objektu. Torrance, T. F. *The Ground and Grammar of Theology*, s. 15–16.

[52] Od ranocirkevných kréd cez stredoveké summy a reformačné dogmatiky po súčasné systematické teológie.

[53] Kritika, ktorá by vylučovala teológiu z vedeckej činnosti práve kvôli povahe jej zdroja, by bola *ideologicky predpojatá* (typicky naturalistická), nie vedecky nestranná – veda by tým stratila svoju vlastnú nezaujatosť voči predmetu poznania. Plantinga, A. *Where the Conflict Really Lies*.

[54] Webster, J. *God Without Measure. Volume I: God and the Works of God*, kap. 1, s. 10 (ektypálny charakter teologického poznania); kap. 14 „What Makes Theology Theological?", s. 213, 222, 224.

(2) Zmysel života potrebuje *celistvo* obstáť voči (a) realite najzávažnejších existenciálnych výziev ako sú utrpenie, smrť, vina, pominuteľnosť, večnosť; ale aj (b) voči alternatívnym svetonázorom. Izolované doktrinálne tvrdenia tomuto existenciálnemu pnutiu však zriedka vedia čeliť. Potrebné je nadobudnúť celistvé presvedčenie a istotu.[55]

(3) Systematická teológia pomáha cez organizovanie doktrín jednotlivcovi nadobudnúť (a) vďaka *koherencii* pevnosť svetonázoru, (b) vďaka *kompletnosti* celistvosť svetonázoru, a (c) vďaka *epistemickej* váhe, ktorá vzniká, keď sa doktríny navzájom potvrdzujú a osvetľujú, istotu svetonázoru. Tvrdenie vložené do svetla súvisiacich doktrín nadobúda presvedčivosť, ktorú izolovaná formulácia nemôže dať.

(4) Pravda takto uchopená sa javí nielen pevnejšou, ale aj krásnou, a preto aj ochotnejšie prijímanou, poslúchanou a zdieľanou.[56] Organizovanie doktrín preto neslúži iba pre naplnenie intelektuálnej potreby jednotlivca, ale i pre transformáciu jeho života a jeho okolia.[57]

4.2. Ekleziologická potreba

Organizovanie kresťanských doktrín pomáha k zdraviu cirkvi, pričom jednotlivé prospechy pre cirkev sa dajú zaradiť do troch na seba nadväzujúcich oblastí: *integrita, identita a interakcia*[58].

(1) *Integrita.* Cirkev vďaka organizovaniu doktrín môže získať koherentný doktrinálny korpus svojho porozumenia Božieho zjavenia.[59] (a) Týmto nadobúda celistvejší pohľad na kresťanské učenie, v ktorom nechýba žiadna podstatná zložka (celistvosť učenia). (b) Zároveň dochádza k vzájomnému posilňovaniu jednotlivých doktrín.[60] (c) V organizovanom celku cirkev zmysluplnejšie rozlišuje medzi primárnymi, sekundárnymi a terciárnymi učeniami.[61] (d) Získava interpretačný rámec *analogia fidei* a precíznejšie teologické východiská pre svoje ďalšie činnosti.[62]

---

[55] Lewis vyjadruje, že verí v kresťanstvo, lebo vidí cez kresťanstvo všetko ostatné osvetlené. Pozri Lewis, C. S. Is Theology Poetry? In: *The Weight of Glory and Other Addresses*, s. 140.

[56] Porov. Edwards, J. *A Treatise Concerning Religious Affections*, Part III, Sign 4.

[57] Pastoračná prax osvedčuje, že pri obrátení alebo povzbudení v krízových situáciách Boh jednotlivcovi pripomenie (ako jeden zo spôsobov) alebo osvetlí už známe pravdivé doktrinálne tvrdenie v jeho organizovaných súvislostiach a práve cez celistvejší pohľad naň narastie istota a pokoj.

[58] autorov mnemotechnický model kategorizácie prínosov pre Cirkev

[59] Horton, M. *The Christian Faith*, kap. 1, 3 a 5 (najmä s. 186–202).

[60] nielen na základe ich priamych zdrojových vyvodení, ale aj prostredníctvom susedných a vzájomne prepojených doktrín, ktoré dané učenia nielen osvedčujú, ale ich niekedy aj logicky predpokladajú.

[61] Teda ktoré sú podmienkou kresťanskej identity, ktoré sú dôležité pre konkrétne spoločenstvo a ktoré patria do legitímnej rozdielnosti; tým sa ušetrí množstvo zbytočných napätí.

[62] Muller, R. A. *Post-Reformation Reformed Dogmatics. Volume 1*, sekcie „Prolegomena to Theology", „Analogia fidei" a „Loci theologici".

(2) *Identita.* Cirkev vďaka organizovaniu doktrín môže lepšie vyjadriť a uchovávať svoju identitu. (a) Má účinný rámec na *obranu* pred herézami a doktrinálnymi chybami, nakoľko heréza sa zvyčajne neprejavuje popretím celého korpusu, ale nenápadným vychýlením jednej doktríny, ktoré býva bez poznania celku ťažko rozpoznať. (b) Získava teologickú základňu pre *formulovanie* vyvážených kréd, vyznaní viery a katechizmov. Bez systematického organizovania totiž vzniká tendencia buď nekriticky opakovať historickú tradíciu, alebo naopak odpovedať príliš reaktívne prevažne na aktuálne potreby doby, čo môže viesť k podceneniu alebo neprimeranému zdôrazneniu niektorých častí doktrinálneho korpusu. (c) Organizovaný korpus pomáha formovať učiteľskú službu v cirkvi a zabezpečovať dlhodobú doktrinálnu *stabilitu* i *odovzdávanie* učenia cirkvi naprieč generáciami i kultúrami bez straty obsahu.[63] Alternatívou bývajú izolované, fragmentárne, kultúrne príliš determinované alebo subjektivistické formulácie viery.

(3) *Interakcia.* Cirkev vďaka organizovaniu doktrín môže lepšie diskutovať. (a) Organizovaný korpus doktrín pôsobí v mysliach veriacich koherentnejšie a zmysluplnejšie než súbor izolovaných tvrdení, čím veriacim napomáha v zmysluplných a vyvážených *dialógoch* počnúc osobným svedectvom. (b) Cirkevný zbor ľahšie posúva k *jednote* na pravde, keď sa spolu s jednotlivými učeniami predstavujú aj ich vzájomné vzťahy v rámci zmysluplného celku. Dokáže jasnejšie identifikovať dynamiku doktrinálneho rastu i rozličné typy rozdielností. (c) V dialógu s inými svetonázormi cirkev má komparatívny rámec, ktorý umožňuje zmysluplné porovnávania v praktickej i akademickej diskusii. (d) Rozličné cirkevné tradície zas môžu viesť zmysluplnejší dialóg, v ktorom dokážu lepšie porozumieť, ako druhá strana rozumie nielen jednotlivým učeniam (už nevytrhnutým z celku), ale aj celému korpusu kresťanskej viery. Takýto prístup pomáha predchádzať zdanlivým rozporom, rozlišovať medzi podstatnými a nepodstatnými odlišnosťami a zároveň presnejšie pomenovať skutočné doktrinálne rozdiely a vyhodnocovať ich závažnosť.

4.3. Teologická potreba

Organizovanie kresťanských doktrín pomáha napĺňať potrebu ďalšieho rastu systematickej teológie ako vedeckej disciplíny, ako aj potrebu vytvárania organického celku s ostatnými teologickými odbormi.

(1) Disciplína systematickej teológie, hoci dnes nezačína od nuly a má za sebou množstvo historickej systematizujúcej tradície, nie je v svojich činnostiach zďaleka ukončená.

[63] Logické myslenie ani podstata pravdy, ktorá sa snaží vyjadriť propozične, nie je kultúrne podmienená.

Potrebuje reflektovať, kam sa pri organizovaní doktrín dostala, ako a prečo, a odtiaľ sa pokúsiť zápasiť ďalej o jasnejšie a vyváženejšie porozumenie jednotlivých doktrín a ich vzájomných súvislostí. Tieto skúmané súvislosti nemajú len doplnkovú funkciu; práve cez ne sa odkrýva, ktoré doktríny sa navzájom *predpokladajú*, ktoré sa vzájomne *potvrdzujú*, a kde sú v doterajšom poznaní *medzery*, ktoré si vyžadujú ďalší rast.

Organizovanie doktrín je pre samotnú disciplínu podmienkou kontinuity: bez neho by sa stávala buď opakovaním minulých syntéz bez upresňujúceho rozvoja, alebo neorganizovanou zbierkou izolovaných reflexií bez vytvárania vedomia celku.

(2) Systematická teológia však neexistuje izolovane v rámci teologickej encyklopédie sama pre seba. (a) Pre svoju činnosť potrebuje iné teologické disciplíny, z ktorých má citlivo i kriticky čerpať poznatky pre svoje metódy, obsah i spätnú kontrolu. Napríklad z exegézy preberá precízne významy biblických textov, z biblickej teológie naratívne, progresívne a tematické výpovede, z historickej teológie formulácie a osvedčenia doktrín v ich historicko-konfesijnom vývoji, z filozofickej teológie kategoriálnu a kritickú rigoróznosť a z praktickej teológie testovanie a výzvy pastoračných a etických dôsledkov svojich tvrdení.

(b) Rovnako však aj iné teologické disciplíny potrebujú citlivo a kriticky čerpať z organizovania doktrín, ktoré im systematická teológia ponúka. Napríklad *exegéza* získava *analogia fidei* ako pomocný interpretačný rámec, *biblická teológia* integratívny systematický kontext, *historická teológia* meradlo na rozlišovanie normatívneho od dobových odchýlok a *praktické disciplíny* — homiletika, pastorácia, katechetika, či etika — dostávajú teologické zakotvenie pre svoje úlohy a ďalší rozvoj.

Tento obojstranný vzťah medzi systematickou teológiou a ostatnými teologickými disciplínami nemá byť hierarchický (jedna disciplína kraľuje na ostatnými), pluralistický (disciplíny izolovanie fungujú len za seba), lineárny (jednosmerná komunikácia medzi disciplínami) ani konkurenčný (súťaživosť o prestíž). Ideálne by mal fungovať ako *kruhový organický* (rozlišuje komplementárnosť a vzájomné poprepájania s inými – žiadna nie je prvá ani posledná), v ktorom sa disciplíny v neustálej interakcii vzájomne dopĺňajú a obohacujú.[64]

Bez organizovania doktrín teda hrozí erózia nielen samotnej disciplíny, ale postupne aj širšieho organizmu teologických disciplín.

[64] Treier, D. J. *Introducing Theological Interpretation of Scripture*, s. 68 (potreba prekonať fragmentáciu teologických disciplín); kap. 4, najmä s. 108, 112 a 117–118 (biblická teológia ako most medzi Písmom a systematickou teológiou).

4.4. Doxologická potreba

Organizovanie kresťanských doktrín pomáha napĺňať doxologickú potrebu človeka, ale aj dlh ľudstva – vzdávať Bohu chválu a uctievanie za to, kým je a čo koná.

(1) Boh oprávnene očakáva, že človek odpovie na to, čo o Bohu pozná, v miere zodpovedajúcej tomu, čo o sebe sprístupnil prostredníctvom zjavenia (Rim 1:19).[65] Hriech síce spôsobuje antagonizmus voči Jeho zjaveniu (Rim 1:21f), no vykúpenie z hriechu v Kristovi Ježišovi a obnovenie Duchom Svätým privádzajú človeka k schopnosti vážiť si Božie zjavenie a odpovedať naň uctievaním.[66]

(2) Čím kresťan jasnejšie, hlbšie, pravdivejšie a vyváženejšie spoznáva Boha, tým väčšmi[67] Ho zvykne obdivovať a napĺňať svoju doxologickú potrebu. Nakoľko organizovanie kresťanských doktrín bude prinášať väčšiu jasnosť, plnosť a istotu vo vnímaní pravdy o Bohu, o to viac bude pomáhať veriacemu k spontánnejšej, autentickejšej, uvedomelejšej a ohromujúcej chvále vychádzajúcej z úprimného úžasu. Nie preto, že by vytváralo umelé prepojenia právd, ale preto, že odhaľuje ich inherentné súvislosti, ktoré sú už zakotvené v samotnom Bohu a Jeho zjavení, a práve preto je Pôvodca pravdy obdivovaný za to, kým skutočne je.

Na druhej strane však, ak učenie nie je predstavené v zamýšľanej koherentnosti, precíznosti, čistote a zrozumiteľnosti, ale iba ako zhluk útržkovitých a zdanlivo nesúrodých, hoc aj pravdivých tvrdení, potom býva ťažké očakávať odpoveď chvál na Božie pravdy.[68]

(3) Organizovanie doktrín však vedie k chvále iba vtedy, keď sa deje Kristocentricky, v pokornom postoji zbožnosti a modlitby, s vedomím vlastnej nehodnosti daru poznávania Boha a v podriadenosti Božiemu Slovu.[69] Nie preto, že by znovuzrodená myseľ nebola uspôsobená rozpoznávať súvislosti pravdy, ale preto, že aj myseľ veriaceho môže zlyhávať.

5. Záver

Predložené argumenty poukazujú nato, že tri nezávislé línie - vychádzajúce z podstaty Boha i človeka, z pozorovanej reality mysle, dejín a vedeckej práce

[65] *argumentum a fortiori*: Ak Boh chce, aby Ho človek objavoval, žasol nad Ním a vďačne Ho chválil aj pri skúmaní *všeobecného zjavenia* (Rim 1:19–20), o čo viac to chce pri úctivom a náležitom objavovaní pravdy zo *špeciálneho zjavenia* (Písma) a začleňovaní jej do nášho svetonázoru.

[66] Jedna z prvých odpovedí obráteného človeka je úžas, uctievanie, vyvyšovanie Boha s ďakovaním, ktoré ho za normálneho duchovného rastu sprevádzajú zvyšok jeho života.

[67] Za predpokladu experienciálnej zložky poznania Boha, tiež žitia toho, čo sa naučil a teda nie života vo vedomých hriechoch.

[68] Toto sa už ale týka nielen systematických teológov, ale aj učiteľov v cirkvi a ich metodiky sprostredkovania korpusu pravdy.

[69] Webster, J. *The Domain of the Word*, kap. 3 „Illumination“, s. 63.

a z cielenia k potrebám - sa zbiehajú pri rovnakom závere. Táto zhoda silne hovorí preto, že organizovanie kresťanských doktrín nie je len dovolené či užitočné, ale pre stvorenú a vykúpenú myseľ aj neuniknuteľné.

Človek stvorený na Boží obraz organizuje zo svojej prirodzenosti, pracuje s pravdou, ktorej povaha si organizovanie vyžaduje, a stojí pred Písmom, ktoré doktrinálne usporiadanú myseľ u svojich autorov aj adresátov predpokladá; pozorovaná realita mysle, logiky, dejín i vedeckej metódy to len potvrdzuje a jeho existenciálne, ekleziálne, teologické i doxologické potreby to vyžadujú. Z toho plynie praktický dôsledok: organizovaniu doktrín bude z týchto hľadísk ťažké sa vyhnúť. Jednotlivci i spoločenstvá si svoje myšlienky o Bohu vždy nejako usporiadajú do nejakého celku, a tak skutočnou otázkou nebude, *či* sa doktríny budú organizovať, ale *ako*. Ak teológia a cirkev ponechajú túto úlohu na okraji svojho záujmu, úloha sa nestratí ale prebehne nejako, pravdepodobne skôr nevedome a bez kritickej metódy, a tým ľahšie podľahne subjektivizmu, hriešnym pohnútkam alebo cudziemu svetonázoru.

Z tohto miesta sa dá ďalej prakticky postupovať aspoň štyrmi postojmi. (1) Doktríny možno zámerne dezorganizovať - napríklad so zámerom spochybniť, že sa o kresťanské učenie vôbec dá pevne oprieť. (2) Pohodlnejšie býva doktríny neorganizovať, pretože je to náročné a výsledky nebývajú na prvý pohľad prakticky použiteľné (hoci často tvoria predpokladanú kostru za inými, často hmatateľnejšími výstupmi teológie). (3) Doktríny možno organizovať nesprávne, čo spravidla vedie k skresleniam a v dôsledku späť k druhej možnosti. (4) Cesta vpred, však sa ukazuje aj z tohto pojednávania - osobitne pre teológiu - zápasiť o správne organizovanie: náležitou metódou a v postojoch, ktoré vedú k zamýšľanému cieľu, totiž vernejšie poznať Bohom zjavenú pravdu.

BIBLIOGRAFIA

AYRES, Lewis. *Nicaea and Its Legacy: An Approach to Fourth-Century Trinitarian Theology*. Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 978-0-19-875506-7.

BAVINCK, Herman. *Reformed Dogmatics: Abridged in One Volume*. Ed. John BOLT. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2011. ISBN 978-0-8010-3576-2.

BAVINCK, Herman. *Reformed Dogmatics. Volume 1: Prolegomena*. Ed. John BOLT; prel. John VRIEND. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2003.

EDWARDS, Jonathan. *A Treatise Concerning Religious Affections.* 1746.

ELIADE, Mircea. *A History of Religious Ideas. Volume 1: From the Stone Age to the Eleusinian Mysteries.* Chicago: University of Chicago Press, 1978.

FRAME, John M. *The Doctrine of the Knowledge of God*. A Theology of Lordship 1. Phillipsburg, NJ: P&R Publishing, 1987.

Grudem, Wayne. *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine*. Grand Rapids, MI: Zondervan Academic, 2020.

Hoekema, Anthony A. *Created in God's Image*. Grand Rapids, MI – Cambridge: William B. Eerdmans, 1994.

Horton, Michael. *The Christian Faith: A Systematic Theology for Pilgrims on the Way*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2011. ISBN 978-0-310-28604-2.

Jeeves, Malcolm A. – Brown, Warren S. *Neuroscience, Psychology, and Religion: Illusions, Delusions, and Realities about Human Nature*. West Conshohocken, PA: Templeton Foundation Press, 2009. ISBN 978-1-59947-147-1.

Lewis, C. S. *The Weight of Glory and Other Addresses*. New York: HarperOne, 2001.

McGrath, Alister E. *A Scientific Theology. Volume 2: Reality*. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2002.

McGrath, Alister E. *Historical Theology: An Introduction to the History of Christian Thought*. 2. vyd. Oxford: Wiley-Blackwell, 2013. ISBN 978-1-118-46285-0.

Moo, Douglas J. *The Letter to the Romans*. 2. vyd. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2018.

Muller, Richard A. *Post-Reformation Reformed Dogmatics. Volume 3: The Divine Essence and Attributes*. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2003. ISBN 978-0-8010-2605-5.

Pelikan, Jaroslav. *The Christian Tradition. Volume 1: The Emergence of the Catholic Tradition (100–600).* Chicago: University of Chicago Press, 1971.

Plantinga, Alvin. *Warranted Christian Belief*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Plantinga, Alvin. *Where the Conflict Really Lies: Science, Religion, and Naturalism.* Oxford: Oxford University Press, 2011.

Rengstorf, Karl Heinrich. Didáskō, didáskalos, nomodidáskalos, kalodidáskalos, pseudodidáskalos, didaskalía, heterodidaskaléō, didachē, didaktós, didaktikós. In: Kittel, Gerhard – Bromiley, Geoffrey W. – Friedrich, Gerhard (eds.). *Theological Dictionary of the New Testament*. Zv. 2. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1964, s. 135–165.

Smart, Ninian. *The World's Religions*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.

Torrance, Thomas F. *The Ground and Grammar of Theology: Consonance Between Theology and Science.* Edinburgh: Scottish Academic Press, 1980.

Treier, Daniel J. *Introducing Theological Interpretation of Scripture: Recovering a Christian Practice.* Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2008.

Trigg, Roger – Barrett, Justin L. (eds.). *The Roots of Religion: Exploring the Cognitive Science of Religion*. London: Routledge, 2014. ISBN 978-1-4724-2731-1.

Twersky, Isadore. *Introduction to the Code of Maimonides (Mishneh Torah)*. New Haven, CT: Yale University Press, 1980.

Vanhoozer, Kevin J. *The Drama of Doctrine: A Canonical-Linguistic Approach to Christian Theology.* Louisville, KY: Westminster John Knox Press, 2005.

Webster, John. *The Domain of the Word: Scripture and Theological Reason.* London: Bloomsbury T&T Clark, 2012.

Webster, John. *God Without Measure: Working Papers in Christian Theology. Volume I: God and the Works of God*. London: Bloomsbury T&T Clark, 2015.

WEBSTER, John. *God Without Measure: Working Papers in Christian Theology. Volume II: Virtue and Intellect*. London: Bloomsbury T&T Clark, 2016.

Kontakt na autora

Mgr. Ing. Branislav Mičieta, PhD.
Katedra teológie a katechetiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, Slovensko
e-mail: branislav.micieta@student.umb.sk
ORCID: 0009-0000-0815-2832

Ako citovať / How to cite

MIČIETA, Branislav. Prečo organizovať doktríny v systematickej teológii? Ontologické, fenomenologické a teleologické zdôvodnenie. In: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 10–32. ISBN 978-80-557-2374-7. https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.01

Licencia / License

© 2026 Branislav Mičieta. Príspevok je publikovaný v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Ospravedlnenie v Kristovi ako faktor formovania ekleziálnej identity v súčasných vieroučných systémoch: liturgické a asketické výzvy v digitálnej ére

Justification in Christ as a factor in the formation of ecclesial identity in contemporary doctrinal systems: liturgical and ascetic challenges in the digital age

Anna Sydor
Katedra biblických náuk
Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
e-mail: anna.sydor@smail.unipo.sk · ORCID: 0009-0001-0298-1098

Abstrakt

Práca sa zaoberá aktuálnosťou teologickej náuky o ospravedlnení vierou v Krista a jej významom pre formovanie modernej kresťanskej identity. Východiskovým bodom je novozákonné biblické svedectvo, reflektované v kontexte rôznych teologických interpretácií. Osobitná pozornosť sa venuje porovnaniu tradičného (ortodoxného) a niektorých nových prístupov k pochopeniu ospravedlnenia vierou v Krista. Cieľom článku je ukázať, ako sa toto učenie odráža v súčasnej teológii a akým spôsobom môže prispieť k interpretácii súčasných výziev, najmä v oblasti rodinného života a formovania identity v digitálnej kultúre. Táto práca otvára priestor pre teologické úvahy a evanjelické diskusie o vplyve ortodoxného myslenia a iných súčasných koncepcií na život kresťanského a nekresťanského spoločenstva a jeho myslenie.

Kľúčové slová: ospravedlnenie v Kristovi, digitálna éra, pravoslávne a nepravoslávne prístupy, rodinný život, kresťanské a nekresťanské spoločenstvo

Abstract

This paper examines the relevance of the theological doctrine of justification by faith in Christ and its significance for the formation of contemporary Christian identity. The starting point is the New Testament biblical witness, as interpreted within various theological frameworks. Particular attention is paid to a comparison of traditional (Orthodox) and some new approaches to understanding justification by faith in Christ. The article aims to show how this doctrine is reflected in contemporary theology and how it can help interpret contemporary challenges, particularly in the areas of family life and identity formation in digital culture. This paper opens up space for theological reflection and gospel-oriented discussions on the influence of Orthodox thought and other contemporary concepts on the life and thought of Christian and non-Christian communities.

Keywords: justification in Christ, digital age, Orthodox and non-Orthodox approaches, family life, Christian and non-Christian community

Typ príspevku: vedecká štúdia / Research article
Prijaté: 8. 5. 2026 · Prijaté po recenzii: 4. 9. 2026
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.02

1. Úvod

Aktuálnosť tejto štúdie je daná tým, že v podmienkach súčasnej digitálnej kultúry dochádza k prehodnocovaniu identity človeka, vrátane tej náboženskej. Kresťanská identita sa čoraz častejšie formuje nielen v cirkevnej tradícii, ale aj pod vplyvom informačného prostredia, čo vytvára nové výzvy pre teologické myslenie. Osobitne sa to týka učenia o ospravedlnení vierou v Krista, ktoré sa v rôznych kresťanských tradíciách interpretuje rozdielne a má rozdielny priamy vplyv na chápanie človeka, Cirkvi a rodiny[1].

Cieľom článku je teologická analýza učenia o ospravedlnení vierou v Krista v pravoslávnej tradícii a identifikácia jeho významu pre formovanie kresťanskej identity v podmienkach digitálnej éry.

Je dôležité ukázať, ako sa učí o ospravedlnení vierou v Krista odráža v súčasnej teológii a akým spôsobom môže prispieť k interpretácii súčasných výziev, najmä v oblasti rodinného života a formovania identity v prostredí digitálnej kultúry.

2. Ontológia ospravedlnenia ako uzdravenia ľudskej prirodzenosti

V pravoslávnej teológii sa ospravedlnenie vierou v Isusa Christa, vzkrieseného z mŕtvych „podľa Písma“ (1Kor 15:3), považuje za ústredný soteriologický akt. Spása človeka sa neinterpretuje len ako právne odpustenie, ale ako ontologické uzdravenie ľudskej prirodzenosti, zasiahnutej hriešnym rozpadom. Podľa slov apoštola Petra: „On sám na vlastnom tele vyniesol naše hriechy na drevo, aby sme odumreli hriechom a žili pre spravodlivosť. Jeho ranami ste boli uzdravení“ (1Pt 2:24). Ospravedlnenie je teda obnovenie ľudskej prirodzenosti paralyzovanej hriechom[2].

[1] Lossky, V. *The Mystical Theology of the Eastern Church*. London: James Clarke, 1976, kap. 7 (The Economy of the Son).

[2] Lossky, V. *The Mystical Theology of the Eastern Church*. London: James Clarke, 1976, kap. 7 (The Economy of the Son); Meyendorff, J. *Byzantine Theology*. New York: Fordham University Press, 1974, kap. 11 (Divine Grace and Human Freedom).

* **Uranocentrizmus** (z gréckeho *οὐρανός* – nebo) je teologický princíp vyjadrujúci „nebeskú centrickosť“ ľudskej existencie, kde sa hlavným stredobodom a cieľom života stáva Božie kráľovstvo. Na rozdiel od

2.1. Uranocentrizmus osobnosti a prechod do večnosti

Kristovo zmŕtvychvstanie zásadne zmenilo vektor ľudskej existencie. Podľa presného vyjadrenia prepodobného Justína (Popoviča) bolo ťažisko ľudského života prenesené zo smrti do nesmrteľnosti, z dočasnosti do večnosti. Človek sa transformuje z geocentrickej bytosti na bytosť uranocentrickú*, zameranú na Nebo. Pozemská existencia sa stáva dočasným pobytom, zatiaľ čo Nebo je večným príbytkom, podľa ktorého zákonov sa kresťan riadi už v pozemských podmienkach. Vstup do nesmrteľnosti sa uskutočňuje výlučne skrze skúsenosť Kristovho zmŕtvychvstania.

2.2. Milosť ako Božia iniciatíva a sloboda v Kristovi

Ospravedlnenie sa vníma ako dar, ktorý umožňuje človeku napĺňať v Kristovi obnovenú prirodzenosť novým obsahom v rámci Novozákonnej cirkvi prostredníctvom osobného pokánia. Pre pravoslávne vedomie je spása výlučnou Božou iniciatívou, ktorú človek prijíma vierou: „Veď ste spasení milosťou skrze vieru. A to nie je z vás, je to Boží dar. Nie zo skutkov, aby sa nikto nevystatoval“ (Ef 2:8–9). Toto oslobodenie z otroctva hriechu daruje duchovnú slobodu, externalizovanú vo všetkých sférach bytia. Osobitným prejavom tejto slobody je schopnosť asketického zápasu a boja s vlastnými hriešnymi náklonnosťami (vášňami). Práve tento aspekt vnútorného duchovného boja a skutočného oslobodenia vôle skrze milosť zostáva často nepochopený v rámci iných teologických systémov, kde sú akcenty posunuté smerom k juridizmu alebo emocionálnemu subjektivizmu[3].

2.3. Sviatostný aspekt Pokánia ako prostriedok regenerácie osobnosti a zachovania rodinnej celistvosti

Otázka nevyhnutnosti osobného pokánia po soteriologickom akte Krista si vyžaduje jasné teologické rozlíšenie medzi objektívnou spásou ľudskej prirodzenosti a subjektívnym osvojením si plodov tejto spásy konkrétnou osobou. Hoci Kristova obeta oslobodila ľudstvo od ontologického otroctva hriechu, nezrušila slobodu vôle človeka, ktorý je aj naďalej schopný osobného hriešneho pádu[4].

---

antropocentrizmu tento prístup neorientuje ľudskú kultúru, myslenie a hodnoty na pozemské záujmy, ale na večnosť a jednotu s Bohom.

[3] Brianchaninov, I. *The Arena*. Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1997, kap. 4 (On the Passions); Theophan the Recluse. *The Path to Salvation*. Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1999, 3. časť (The Struggle with the Passions).

[4] Theophan the Recluse. *The Path to Salvation*. Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1999, 2. časť (On How the Christian Life is Lived, Maintained and Perfected); Brianchaninov, I. *The Arena*. Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1997, kap. 13 (On Free Will).

2.3.1. Teologické zdôvodnenie Sviatosti pokánia

Pravoslávna ekleziológia zdôrazňuje, že Pán ustanovil Sviatosť pokánia ako nevyhnutný nástroj duchovného očistenia a obnovenia človeka v stave „synovstva" (Lk 15:11–32). Kľúčovým biblickým zdôvodnením sviatostnej moci Cirkvi sú slová Spasiteľa: „Ktorým odpustíte hriechy, sú im odpustené, a ktorým zadržíte, sú im zadržané" (Jn 20:23). Tento text svedčí o delegovaní práva apoštolom a ich nástupcom konať silou Ducha Svätého v mene Boha, odpúšťať hriechy kajúcnikom alebo ich ponechávať nekajúcnikom v rámci cirkevného tela. Tento špecifický aspekt sviatostnej ekonómie často ostáva bez pozornosti v neortodoxných teologických systémoch, kde je akcent posunutý na jednorazové intelektuálne prijatie viery.

2.3.2. Pokánie ako faktor sociálnej a rodinnej odolnosti

V pravoslávnej tradícii sa pokánie (metanoia) nepovažuje len za individuálny akt, ale aj za mechanizmus zachovania čistoty viery a posilnenia kresťanskej rodiny. Život vo vzájomnom odpúšťaní a pravidelná účasť na Sviatosti spovede vytvára osobitný duchovný ekosystém v rámci farského spoločenstva. Tým sa vytvára protipól k atomizácii v digitálnej ére. V podmienkach súčasnej digitálnej transformácie, ktorá vyvoláva radikálnu atomizáciu spoločnosti a devalváciu morálnych hraníc, vystupuje duch pokánia ako prostriedok zachovania celistvosti osobnosti. Zabraňuje uzatváraniu človeka do virtuálneho egocentrizmu, vracia ho k reálnej skúsenosti sobornosti a zodpovednosti pred Bohom a blížnym. Pravoslávny pátos pokánia sa tak stáva antropologickou ochranou pred deštruktívnymi vplyvmi mediálneho prostredia, presadzujúc prioritu živej duchovnej väzby nad digitálnymi simulakrami.

2.4. Soteriologický akt Božej Lásky ako základ ontologickej transformácie osobnosti

Doktrinálne zdôvodnenie ospravedlnenia vierou. V ortodoxnej tradícii sa „Božia spravodlivosť" (dikaiosyné theou – Božie ospravedlnenie), zjavená nezávisle od zákona (Rim 3:21–24), považuje za najvyšší akt Božej Lásky. Ospravedlnenie vierou v Isusa Christa vystupuje ako ontologický fundament formovania duchovného sveta kresťana. Uvedomenie si vysokej ceny vykúpenia (1Kor 6:20) determinuje novozákonný spôsob života, kde je spása vnímaná ako „dar z milosti skrze vykúpenie v Christovi Isusovi" (Rim 3:24). Apoštolská doktrína, zdôrazňujúca prioritu viery nad „skutkami zákona" (Ga 2:16; Rim 3:28), presadzuje spásu sveta skrze Golgotskú obetu ako prejav kenózy (sebaumenšenia) Božej Lásky.

2.5. Dualizmus formovania identity osobnosti: sociálno-psychologický a ontologicko-ekleziologický aspekt

Komparatívna analýza modelov identity v digitálnom veku ukazuje, že zatiaľ čo svetská psychológia determinuje identitu osobnosti prostredníctvom sociálneho statusu, profesionálnej príslušnosti alebo digitálneho profilu (virtuálnej reprezentácie), ortodoxná antropológia chápe človeka ako „novú osobnosť", znovuzrodenú zhora vierou. Vstup do tohto nového stavu sa realizuje prostredníctvom Sviatosti krstu, ktorá je aktom integrácie jednotlivca do Tela Cirkvi. Kresťanská identita tak nemá sociologickú, ale teologickú povahu.

Podľa evanjeliového textu: „A ak ani Cirkev nepočúvne, bude pre teba ako pohan a mýtnik" (Mt 18:17) – Cirkev vystupuje ako najvyššia inštancia soborného rozumu a pravdy. Príslušnosť ku Kristovej Cirkvi v jej apoštolskom chápaní sa zásadne odlišuje od formálneho navštevovania chrámu alebo účasti na iných „službách slova" a emocionálnych podujatiach.

Sviatostná povaha cirkevného členstva je uvedená v evanjeliách. Kristova Cirkev sa definuje ako Božsko-ľudská inštitúcia (Nebeský Inštitút), do ktorej sa vstupuje vierou a vodným krstom (Mk 16:16; Mt 28:19–20). Ďalšie duchovné formovanie osobnosti sa realizuje vo Sviatosti krstu (birmovania), prostredníctvom ktorej veriaci prijíma dary Ducha Svätého na aktualizáciu svojej služby.

Ontologická príslušnosť ako cesta k svätosti poukazuje na to, že kľúčovým princípom pravoslávnej spirituality nie je len vonkajšie napodobňovanie etického ideálu Krista, ale úplná ontologická príslušnosť k Nemu. Podľa ortodoxnej katechetickej tradície Boh človeka nielen volá k morálnej podobnosti, ale ponúka mu dar príslušnosti k svojmu bytiu. Práve táto príslušnosť sa stáva zdrojom posvätenia osobnosti: ak človek prebýva v Bohu, On sám uskutočňuje jeho premenenie a vedie ho k svätosti. V digitálnej ére sa takáto „identita v Bohu" stáva jediným spoľahlivým fundamentom, ktorý nepodlieha deštruktívnym zmenám vonkajšieho prostredia[5].

3. Ekleziologická exkluzivita a kanonický status Jedinej Sobornej a Apoštolskej Cirkvi

Apoštolská postupnosť je kritériom pravdivosti Pravoslávnej kanonickej cirkvi, ktorá sa definuje ako inštitúcia disponujúca nepretržitou milosťou kňazstva od apoštolských čias.

---

[5] Meyendorff, J. *Byzantine Theology*. New York: Fordham University Press, 1974, kap. 13 (Theosis).

Podľa biblickej definície je „Cirkev živého Boha, stĺp a opora pravdy“ (1Tim 3:15). Na rozdiel od početných náboženských organizácií pôsobiacich mimo kanonického poľa na základe subjektívneho výkladu Svätého písma, Pravoslávna cirkev vystupuje nie ako konfesionálna štruktúra, ale ako mystické Kristovo telo.

Súčasné neortodoxné doktríny vytvorili model, kde sa za cirkev považuje akákoľvek formálne registrovaná skupina osôb s vlastnou ideológiou. Evanjeliový základ však presadzuje inštitucionálnu jednotu: „na tejto skale vybudujem svoju Cirkev, a pekelné brány ju nepremôžu“ (Mt 16:18) – Pán založil jediný duchovný organizmus, nie množstvo autonómnych spoločenstiev. Pre obraz „brán“ a legitimitu pastierskej služby sa používa metafora „dverí“ (Jn 10:1), kde ortodoxná teológia trvá na legitimite vstupu do duchovného sveta výlučne cez Bohom ustanovené cirkevné brány. Akýkoľvek pokus o duchovný život mimo Kanonickej cirkvi sa považuje za neautorizovaný vpád („krádež“), zbavujúci človeka skutočnej pastierskej starostlivosti a milostivej podpory. Len príslušnosť ku kanonickej štruktúre zabezpečuje veriacemu status „Kristovho stáda“.

Proces skutočného začlenenia do cirkvi a aktívna účasť na sviatostnom živote premieňa človeka a jeho rodinu, formujúc „nového človeka“ na obraz Krista. Ako poznamenával svätý Simeon Nový Teológ, kresťania by mali vnímať všetkých veriacich ako jeden celok, kontemplujúc Krista v každom členovi cirkevného tela[6].

3.1. Fenomén „Domácej cirkvi“ (Ecclesia domestica) v pravoslávnej teológii.

Teologická podstata kresťanskej rodiny sa podľa apoštolskej tradície definuje ako „Malá cirkev“ (Ecclesia domestica). Tento teologický pojem sa zakladá na zväzku lásky, viery a vzájomnej zodpovednosti, čo sa pripodobňuje mystickému spojeniu Krista a Cirkvi. Rodičia v tomto systéme súradníc vystupujú ako svedkovia viery, uskutočňujúc výchovu detí v milostivom poli sobornosti**. V podmienkach digitálnej éry s jej totálnou technologickou kontrolou si „Malá cirkev“ zachováva schopnosť duchovnej autonómie a rezistencie, riadiac sa darmi Ducha Svätého získanými vo Sviatostiach krstu a birmovania: „Vy však máte pomazanie od Svätého a poznáte všetko“ (1Jn 2:20).

Historická skúsenosť „Domácej cirkvi“ potvrdzuje, že liturgická stabilita a domáca asketika sú kľúčovými faktormi zachovania pravoslávnej kresťanskej celistvosti.

---

[6] Ware, K. *The Orthodox Way*. Crestwood: St Vladimir's Seminary Press, 1995, kap. 5 (God as Communion).

** Sobornosť (zo slovanského „sobor“ – zhromaždenie, jednota; grécke καθολικότης) znamená mystickú a praktickú jednotu veriacich Kristovej Cirkvi, ktorá sa plne realizuje ich spoločnou účasťou na eucharistickej jednote ako súčasti živého organizmu Tela Cirkvi.

V ére virtualizácie a rozplývania tradičných inštitúcií ponúka odvolanie sa na skúsenosť Východnej pravoslávnej cirkvi a dávnej pravoslávnej koncepcie „Malej cirkvi" aj dnes účinný model náboženskej ochrany osobnosti, rodiny a dokonca národa pred digitálnym nihilizmom, zakoreňujúc ju v Cirkvi.

3.2. Syntéza bohoslužobného textu

Syntéza bohoslužobného textu a živého učenia pre pravoslávneho veriaceho predstavuje mnohokrát „spievaný" v chráme i doma a modlitbou osvojený text bohoslužby s jeho živou lingvistickou dogmatikou[7]. Vysoký štýl textu a obsahová plnosť hymnografie Východného obradu formujú u kresťana pevný intelektuálny a duchovný základ na znášanie ťažkostí.

Apoštol Pavel zdôrazňoval, že bez viery vo vzkriesenie a odmenu by bol kresťanský život zbytočný. Trpezlivosť nie je len pasívne očakávanie, ale aktívna viera, že Boh vysoko ocení vernosť. Podľa slov Isusa Christa z Evanjelia iba „kto vytrvá do konca, bude spasený" (Mt 24:13; Mt 10:22). Tieto slová znamenajú výzvu k vytrvalosti vo viere, vernosti prikázaniam a zachovaniu duchovnej pevnosti napriek životným skúškam, prenasledovaniam a pokušeniam. Bohoslužba teda vystupuje nielen ako akt kultu, ale ako aktívny poznávací proces zabezpečujúci informačnú hygienu a duchovnú bezpečnosť ortodoxnej rodiny.

4. Cyrilometodská tradícia ako fundament etnokonfesionálnej odolnosti a ochrany rodiny v podmienkach digitálnej globalizácie

Kríza rodinnej jednoty v podmienkach virtualizácie je zjavná. Súčasné digitálne prostredie (sociálne siete, fragmentárnosť „klipového" myslenia, virtualizácia komunikácie) vyvoláva radikálnu atomizáciu rodiny. Proces „straty rodinnej jednoty" prebieha cez informačné presýtenie, kde individuálna konzumácia obsahu pomocou osobných gadgetov ničí tradičné medziľudské vzťahy. V tejto situácii sa aktívna cirkevná viera stáva jediným centrom identity, okolo ktorého sa buduje rodinný spôsob života orientovaný na eucharistiu a domácu modlitbu, nie na deštruktívny obsah reprodukujúci biblický archetyp „poznania dobra a zla" (Gn 2:16).

Tu zohralo svoju úlohu cyrilometodské dedičstvo ako nástroj antiasimilácie. Osobitný význam nadobúda dávna výchovná tradícia založená rovnakoapoštolskými bratmi Cyrilom a Metodom. Dedičstvo svätých rovnoapoštolných Cyrila

[7] Theophan the Recluse. *The Path to Salvation*. Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1999, 3. časť (The Rule of Prayer); Brianchaninov, I. *The Arena*. Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1997, kap. 18 (On Prayer).

a Metoda je fundamentom, na ktorom bola vybudovaná nielen slovanská písomnosť, ale aj osobitný typ kresťanskej kultúry, ktorý si zachoval svoju životaschopnosť počas tisícročia. O duchovnom poučení svätých bratov o viere a slove sa zachovalo málo, ale samotná podstata ich misie smerovala k posväteniu každodenného života bežnej rodiny prostredníctvom rodného jazyka, ktorý im svätí bratia nevymysleli, ale jedinečne normovali, pričom si za maticu vzali ich slovanský jazyk, pravdepodobne práve moravsko-karpatský.

Svätý Cyril (Konštantín) vo svojej známej „Abecednej modlitbe" a „Predhovore k Evanjeliu" zdôrazňoval, že „nahý národ bez kníh" je podobný mŕtvemu, lebo iba Božie slovo jazykom srdca dáva duši skutočný život.

5. Liturgická identita ortodoxného kresťana

Treba si všimnúť, že liturgická identita ortodoxného kresťana je ostro odlišná od neortodoxných, takzvaných „náhrad bohoslužby". Ako už bolo spomenuté, pre ortodoxného kresťana nie je každé zhromaždenie cirkvou a nie každý koncert je bohoslužbou. Pravoslávny kresťan má Cirkevný poriadok, ktorý ľahko a nenútene dáva odpoveď na túto otázku, obhajujúc pozíciu, znaky a charakteristiku Cirkvi proti akémukoľvek „koncertnému bohoslužobnému" stavu, ktorý nemá znaky Cirkevného poriadku od dávnych čias. Kľúčovým nástrojom formovania takejto liturgickej identity je Východný obrad (Pravoslávna bohoslužba) ako neobmedzená knižnica duchovno-cirkevných textov.

Na rozdiel od neortodoxných modelov „bohoslužby", kde je akcent často posunutý na emocionálne vzrušenie a subjektívne kázanie, ponúka ortodoxný Poriadok bohoslužby objektivitu aj kanonickosť. V pravoslávnej bohoslužbe realita vykonávania cirkevných sviatostí nezávisí od vnútornej nesvätosti vykonávateľa sviatosti, ale je ako v železnom potrubí, kde je železný nános, ale preteká ním čistá voda. Osobná hriešnosť vykonávateľa sviatosti neznižuje silu vykonávania sviatosti pre veriacich, za dôležitej podmienky poriadkového vykonávania sviatosti s prebývaním v spoločenstve s Kanonickou cirkvou. Veď podľa viery pravoslávnych sa Božia milosť vylieva na veriacich skrze sviatosti Cirkvi ako čistá voda cez hrdzavú rúru.

5.1. Východný obrad – gigantická duchovná knižnica

Čo zásadne nemajú neortodoxné konfesie, ktoré zahŕňajú latinské tradície s liturgickými praktikami odlišnými od východných a o čom svedčia ich veľmi krátke symbolické bohoslužby? Podľa ortodoxnej teológie inokresťanské konfesie stratili liturgickú plnosť aj živú kontinuitu modlitebnej skúsenosti vyjadrenej v patristickej

tradícii, a skrátené bohoslužby svedčia o posune akcentu z mystickej kontemplácie na moralizovanie alebo emocionalitu. Chýba im to, čo tvorí podstatu Východného obradu – ponorenie do textov bohoslužby ako „teológie v textoch", „teologizovania v modlitbe", kanonické ikony ako „teológie vo farbách", ba aj zvonenie zvonov sa stáva ohlasovateľom, zvolávajúcim na bohoslužbu.

Z pravoslávneho pohľadu, mimo Ortodoxie došlo k vážnej strate „Liturgickej tradície". Ortodoxia disponuje kolosálnym textovým fondom (Mineje, Triody, Osmohlásnik), kde dogmy nie sú len zaznamenané v knihách, ale „rozpustené" v modlitbe. Krátke bohoslužby latinskéj tradície hovoria o ochudobnení tejto duchovnej výživy, o absencii „premieňajúcej estetiky"!

Vysoký štýl nie je len ozdoba, ale prostriedok pozdvihnutia mysle od zemského k nebeskému. Stručnosť a zjednodušenie obradu latinskéj tradície často svedčia o prispôsobení náboženstva pohodliu moderného človeka.

Prepodobný Justín (Popovič) zdôrazňoval, že západný humanizmus nahradil Bohočloveka, čo sa odrazilo aj na kulte. Písal: „Európsky človek vo svojom modlitebnom minimalizme chce získať Boha rýchlo a bez námahy. Ale v Pravoslávi liturgia nie je len služba, je to celý Kristov život, trvajúci vo večnosti. Obmedzenie bohoslužby je obmedzením samotného života v Kristovi"[8]. Stručnosť západných bohoslužieb podľa neho zbavuje veriaceho možnosti „nasýtiť sa" patristickou myšlienkou, ponechávajúc ho len na prahu chrámu, zatiaľ čo Východný obrad uvádza do vnútra Svätyne svätých.

Zásadný rozdiel – v plnosti prítomnosti Bohočlovečej skúsenosti. Krátke bohoslužby svedčia o prechode od „života v modlitbe" k „vykonávaniu obradu". Východný obrad s jeho „morom textov" nie je nadbytočnosť, ale nevyhnutné prostredie na premenenie duše, kde každé slovo vysokého štýlu slúži ako filter oddeľujúci svetskú uponáhľanosť.

5.2. Text bohoslužby vo Východnom obrade – škola pozornosti (népsis), plniaci funkciu rezonátora duchovnej pozornosti a „odseknutia vonkajšieho sveta".

Bohoslužobné texty z Triody alebo Osmohlásnika najvýraznejšie odrážajú túto „plnosť teologického učenia", čo nás vracia k samotnému pojmu „teologizovanie v modlitbe". Podľa ortodoxnej teológie, kým v Západnom obrade sa teológia stala samostatnou kabinetnou vedou, vo Východnom obrade je poznanie o Bohu neoddeliteľné od Jeho oslavy. Texty, ktoré zostávajú nezmenené viac ako tisíc rokov, nie

[8] Popovič, J. *Pravoslávie a ekumenizmus*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta UPJŠ, 1994, s. 45–48; Lossky, V. *The Mystical Theology of the Eastern Church*. London: James Clarke, 1976, kap. 1.

sú „archív“, ale živý rezonátor duchovnej pozornosti. Vo Východnom obrade je text bohoslužby školou pozornosti (népsis). Zatiaľ čo krátka teológia Západného obradu je určená na rýchle vnímanie a emocionálnu odozvu, ortodoxné „more textov“ plní funkciu odseknutia vonkajšieho sveta. Dlhšia dĺžka bohoslužby je nástroj, ktorý pomáha vnímať obrovský objem kánonov a stichír, nútiace myseľ „unaviť sa“ zvyčajným zhonu a prejsť do stavu kontemplácie. Svedčí o tom archimandrita Vasilij Pronin: Zdôrazňoval, že cirkevné slovansko-rusínske čítanie je „rozumová modlitba“, kde každé slovo byzantskej hymnografie je presnou formulou. Ak tieto texty odstránime, pozornosť človeka zostane bez duchovnej opory a skĺzne do predstavivosti alebo snívania[9].

Dogmatická hustota (ako gnóza). V textoch, ktoré majú 1000 a viac rokov (napríklad dogmatik Jána Damaského), je zašifrované najhlbšie duchovné poznanie, ktoré nemožno sprostredkovať stručne bez straty významu. Zásadná absencia latinskéj tradície spočíva v tom, že tam sa bohoslužba často redukuje na čítanie Písma a kázanie „od seba“. Vo Východnom obrade samotná modlitba je kázaním. Ako píše prepodobný Justín (Popovič): „V našich liturgických textoch je uzavreté celé Pravoslávie, celá dogmatika, celá etika. Kto pozorne počúva stichíry Osmohlásnika, ten nepotrebuje učebnice teológie. Je to poznanie, ktoré vstupuje do srdca cez sluch.“[10]. Východný obrad je nekonečné zahliadanie do Kristovej tváre cez prizmu patristického slova. Archimandrita Vasilij Pronin poznamenával, že práve cez nezmeniteľnosť dávnych textov sa stávame súčasníkmi svätých otcov – myslíme rovnakými kategóriami a obrazmi ako oni pred 1000 rokmi, a tak prekonávame čas[11].

Toto všetko je to, čo pravoslávni nazývajú Východný obrad s jeho obrovským duchovným textovým fondom, neprekonateľnou plnosťou duchovno-teologického učenia, rozliateho v mori textov vysokého gréckeho a slovansko-rusínskeho štýlu v rôznych bohoslužbách. Celý objem každodenne čítaných textov (Mineje, Triody, Osmohlásnik) nesie v sebe takú plnosť dogmatického učenia vo forme čítania a spevu, že duchovná informácia evanjeliovej viery v cirkevnej bohoslužbe predsa len dosahuje srdce, a to často popri mysli zkomplexovanej vonkajšími vplyvmi. To je dôvod, prečo je u pravoslávneho kresťana dôraz cirkevného kázania a čítania asketických spisov určený na zrozumiteľnú od detstva asketickú výchovu v účasti na bohoslužbe.

---

[9] Pronin, V. *Sobranie trudov archimandrita Vasilija (Pronina)*. Tom II. Užhorod: Patent, 2010.

[10] Popovič, J. *Pravoslávie a ekumenizmus*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta UPJŠ, 1994, s. 51–53; Zizioulas, J. *Being as Communion*. New York: St Vladimir's Seminary Press, 1985, kap. 3 (Eucharist and Church).

[11] Pronin, V. *Sobranie trudov archimandrita Vasilija (Pronina)*. Tom II. Užhorod: Patent, 2010.

5.3. Tréning vôle sa realizuje prostredníctvom mnohodňových cirkevných pôstov

Od útleho detstva rodičia privykajú svoje deti na cirkevné modlitby a poslušnosť. A tréning vôle sa realizuje privykaním ich na zdržanlivosť prostredníctvom mnohodňových cirkevných pôstov: Veľkého pôstu – sedem týždňov pred Paschou, ako aj takmer sedem týždňov pred Narodením Krista, dva týždne pred Premenením Pána a od týždňa do mesiaca v Petrovom pôste. Celkovo – až 212 dní v roku je pôstnych – bez mlieka, mäsa a rýb. A ak prirátame široko rozšírený asketický čin rodičov zachovávať pôst aj v pondelok za úspech svojich detí, tak k 212 dňom pribudne ešte 50 dní. Spolu – 262 dní. Najúžasnejšie pre pravoslávne deti a mládež je však úžasné zdržiavanie sa počas pôstnej stredy, keď Judáš zradil Krista, alebo pôstneho piatku, keď bol Spasiteľ Kristus ukrižovaný na kríži, pričom sa vtedy spolu s evanjeliovými udalosťami prežíva – „odňatie Ženícha“. Tieto dni sú v pravosláví osobitne pôstne dni, keď sa pôst neodpúšťa ani počas veľkých sviatkov na počesť Bohorodičky. Ako je napísané v Evanjeliu: „a budú sa postiť práve v tie dni“ (Mt 9:15; Mk 2:20; Lk 5:35), na ktoré sám Isus Christos poukázal, že jeho učeníci sa budú postiť potom, čo im „odnímajú Ženícha“.

6. Druhý príchod Isusa CHrista – ústredné očakávanie eschatológie

Všetky cirkevné pôsty znamenajú čas pokory, pokánia, ale aj očakávania návratu Isusa Christa pri Jeho Druhom príchode (Mt 24:42). Ono, ako ústredné očakávanie kresťanskej eschatológie, je opísané ako doslovný, osobný a slávny návrat Krista na Zem na zavŕšenie Božieho plánu, súd nad živými a mŕtvymi, ako aj nastolenie Božieho kráľovstva (Lk 12:35–38).

Systematická účasť na dlhých, kanonických bohoslužbách, cirkevné pôsty privyká v Pravoslávi dospelých i deti na duchovnú disciplínu mysle a citov, čo je kriticky dôležité dnes v digitálnej ére, ktorá privyká na okamžité potešenie, na rýchlu výmenu obrazov, a potom aj na hráčsku závislosť, ktorá zachvátila takmer celý svet.

6.1. Chrám so sviatosťami – posvätný priestor pre kresťana

Posvätný priestor pre pravoslávneho kresťana je teda Chrám, kde sa človek-kresťan stretáva s „Iným“ svetom prostredníctvom prijímania skutočného Tela a Krvi Kristovej. Tento pocit dobre vyjadril apoštol Pavol v liste Timotejovi: „Ak sa omeškám, aby si vedel, ako sa máš správať v dome Božom, ktorý je Cirkev Boha živého, stĺp a opora pravdy“ (1Tim 3:15).

Pravdou je tu Evanjelium, ktoré Cirkev uchováva, presadzuje a chráni vo svete. Spevy a sviatosti v Pravoslávnej cirkvi sú to, čo sa stavia proti plochému zobrazeniu tohto sveta nepravoslávnymi učeniami. Pravidelné navštevovanie chrámu celou rodinou vytvára podmienky, v ktorých sa viera z abstraktnej idey premieňa na duchovný rast a pôsobivú sociálnu realitu.

6.2. Pravoslávna rodina ako organická súčasť Tela Kristovej Cirkvi

Pravoslávny pohľad na rodinu ako živý organizmus v štruktúre Kristovho Tela (1Kor 12:27) radikálne mení náš prístup k výchove detí a organizácii života v digitálnej ére. Rodina tu prestáva byť len autonómnou „skupinou príbuzných" a stáva sa bunkou, ktorej životná činnosť priamo závisí od spojenia s Hlavou Cirkvi Kristom.

Ontologická jednota (bunka a telo) dokazuje, že v Pravosláví je každý člen rodiny nie „užívateľ náboženských služieb", ale živá bunka živiaca sa z účasti na Telesnosti Kristovej Cirkvi[12]. Ak sa bunka izoluje, keď ju vylákajú z Cirkvi a prevedú do viac vlasteneckej a národnej, v skutočnosti ide o situáciu, keď odvedú vylákaného z Cirkvi do pútavého virtuálneho sveta, kde sa vylákaný čoskoro uzavrie v egoizme a v dôsledku toho strata viery časom zamiera.

6.3. Formovanie kolektívnej „duchovnej imunity" v chráme

Pravidelná bohoslužba a pravidelné prijímanie Tela a Krvi Kristovej je ako „potrava" organizmu, ktorú Adam a Eva mali z plodov Stromu večného života (Gn 2:9), udržujúc v sebe podľa slov Jána Zlatoústeho večný život[13]. Kľúčovým faktorom formovania duchovného imunity u detí je ich účasť na pravoslávnej bohoslužbe a pravidelnom prijímaní. Práve táto liturgická skúsenosť vytvára vnútornú ochrannú bariéru nevyhnutnú na odolávanie výzvam súčasnej digitálnej neurósféry. Dokonca aj dieťa, od malička vstrebávajúce bohoslužobné evanjeliové texty Východného obradu Cirkvi, akoby vydané z Veľkej nebeskej knižnice, si zvyká na hlboké významy, čo ho robí odolným voči primitívnemu a manipulatívnemu obsahu sociálnych sietí.

Na rozdiel od súčasných nekonfesionálnych zhromaždení sugestívno-emocionálneho charakteru, pravoslávna poriadková bohoslužba vystupuje ako objektívny ontologický priestor sociologickej synergia. Najvyšší stupeň Božej prítomnosti sa tu realizuje prostredníctvom Sviatosti eucharistie, ktorá je podľa prepodobného Justína (Popoviča), pokračovaním vtelenia Krista do života veriaceho[14]. V tomto kontexte

[12] Zizioulas, J. *Being as Communion*. New York: St Vladimir's Seminary Press, 1985, kap. 3 (Eucharist and Church), s. 46.

[13] Chrysostom, J. *On Marriage and Family Life*. Crestwood: SVS Press, 1986, s. 118.

[14] Popovič, J. *Pravoslávie a ekumenizmus*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta UPJŠ, 1994, kap. 4 (Pravoslávna ekonómia spásy); Meyendorff, J. *Byzantine Theology*. New York: Fordham University Press, 1974, kap. 11 (Divine Grace and Human Freedom).

archimandrita Vasilij (Pronin) považoval liturgický rytmus východného obradu za fundamentálny základ formovania duchovnej rezistencie. Účasť na sviatostiach a ponorenie do stáročnej hymnografickej tradície zabezpečuje zachovanie autentickej identity osobnosti. Pre tých, ktorí podľahli deštruktívnemu vplyvu digitálneho chaosu, ktorý rozplavuje kognitívne a duchovné hranice, Sviatosť pokánia vystupuje ako mechanizmus reintegrácie do cirkevného spoločenstva – Domu Božieho, kde sa obnovuje celistvosť ľudského ducha[15].

7. Liturgický rytmus Osmohlásnika ako faktor kognitívnej a duchovnej stability

Nedeľné prokimeny ôsmych hlasov a Cherubínska pieseň vystupujú v pravoslávnej tradícii ako ontologické stupne k večnosti prostredníctvom liturgickej oslavy Kristovho zmŕtvychvstania. Prokimená sú koncízne dogmatické formuly, usmerňujúce vedomie veriaceho na prekonanie hriešnej deštrukcie silou Zmŕtvychvstania. V podmienkach digitálnej éry s jej tekutosťou a fragmentárnosťou (klipovosťou) vnímania plnia prokimená funkciu nemenných významových konštánt.

7.1. Cherubínska pieseň ako prostriedok aktualizácie antropologickej dôstojnosti a rodinnej jednoty

Cherubínska pieseň v rámci Božskej liturgie aktualizuje vedomie Cirkvi ako mystickej rodiny, ktorá je zemskou recepciou anjelov. Spev „Iže cheruvimy" je vyvrcholením identifikácie veriaceho ako živého člena Kristovho Tela, ktorý sa vyslovením Vyznania viery pripravuje na účasť na Eucharistickej sviatosti. V tejto chvíli každý člen rodiny – od hlavy rodiny až po nemluvňa – transcenduje status „sociálnej jednotky" alebo „konzumenta obsahu" a nadobúda ikonický obraz anjelských síl. To svedčí o radikálnej teologickej afirmácii ľudskej dôstojnosti.

7.2. Informačná askéza ako faktor duchovnej hygieny

Tak ako biologický organizmus potrebuje detoxikáciu, aj pravoslávna rodina zavádza kultúru obmedzenia digitálneho šumu, najmä v obdobiach cirkevných pôstov. Treba poznamenať, že inštitút pôstu vo východokresťanskej tradícii si zachoval svoju autentickosť na rozdiel od západných konfesií, kde prešiel významnou liberalizáciou alebo bol, z pravoslávneho hľadiska, v porovnaní s predpismi východného obradu zmiernený. Pravoslávny pôst nie je len alimentárne (potravinové)

[15] Pronin, V. *Istorija Pravoslavnoj Cerkvi na Zakarpatii*. Mukačevo: Sviato-Nikolajevskij Mukačevskij monastier, 2005, kapitola o Krásnobrodskom monastieri a obrane obradu.

obmedzenie, ale strategické uvoľnenie psychoemočného priestoru na intenzifikáciu modlitebného spojenia s Kristom ako Hlavou Cirkvi.

7.3. Farské spoločenstvo ako priestor kolektívnej rezistencie

Osobitný význam v tomto procese má život v rámci spoločenstva. Podľa diel archimandritu Vasilija (Pronina) je farnosť nie len administratívnou jednotkou, ale „duchovným laboratóriom", kde sa cez spoločnú modlitbu a komunikáciu veriacich buduje ochrana pred vonkajšími deštruktívnymi vplyvmi[16]. Spoločná účasť veriacich na živote farnosti zabezpečuje výchovu skrze priamu príslušnosť k sobornému organizmu, kde sa formuje kolektívna duchovná imunita. V tomto prostredí si dieťa uvedomuje svoju rodinu nie ako izolovanú sociálnu jednotku, ale ako neoddeliteľnú súčasť Univerzálneho Tela Cirkvi. Solidarita v láske a jednota okolo Eucharistickej čaše realizujú biblický princíp vďačnosti: „Čo odplatím Pánovi za všetky jeho dobrodinky voči mne? Čašu spásy prijmem a meno Pánovo budem vzývať" (Ž 115:3–4). Takáto skúsenosť príslušnosti k transcendentnému spoločenstvu nivelizuje pocit sociálnej samoty, ktorý je vlastný digitálnej ére.

Svätý Ján Zlatoústy poukazuje na rodinu ako na arénu spásy: „Rodina nie je len každodenný zväzok, ale duchovná palestra (miesto na cvičenia): Urob svoj dom cirkvou... Kde je žalmospev, tam je aj modlitba; kde je modlitba, tam je aj Boh; a kde je Boh, tam sa žiadny démon neodváži vstúpiť"[17]. Efrém Sýrsky, veľký básnik Trojice, zdôrazňuje úlohu bohoslužobných textov vo formovaní duše: „Božie slovo je zrkadlo; kto sa doň zahliada, vidí škvrny svojej duše... Učte deti žalmom a piesňam, aby sa ich myseľ neplnila márnymi piesňami tohto sveta."[18]. Svätiteľ Teofán podrobne skúma mechanizmus výchovy ako „naočkovania" dieťaťa do Cirkvi: „To hlavné je pocit príslušnosti k Pánovi... Treba vychovať dieťa tak, aby sa necítilo osamelé vo svete, ale ako živá súčasť veľkej Božej rodiny – Cirkvi"[19].

8. Zavedenie liturgických princípov do rodinnej výchovy

8.1. Bohočlovečia kultúra ako protiváha digitálnej dehumanizácie

Uvedomenie si rodiny ako „živej bunky" Cirkvi nie je možné bez obrátenia sa na koncepciu „Bohočlovečej kultúry" prepodobného Justína (Popoviča). Na rozdiel

[16] Pronin, V. *Sobranie trudov archimandrita Vasilija (Pronina)*. Tom II. Užhorod: Patent, 2010.
[17] Chrysostom, J. *On Marriage and Family Life*. Crestwood: SVS Press, 1986, s. 57.
[18] St. Ephrem the Syrian. *Hymns on Faith (Hymni de Fide)*. Washington: Catholic University of America Press, 2015, Hymn 67, v. 1–4.
[19] Theophan the Recluse. *The Path to Salvation*. Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1999, 1. časť, s. 58–60.

od súčasnej antropocentrickej civilizácie, kde sa digitalizácia stáva nástrojom nivelizácie osobnosti, ortodoxná cesta ponúka kultúru, ktorej centrom je Bohočlovek Christos. Prepodobný Justín zdôrazňoval, že akákoľvek kultúra, ktorá nie je založená na Kristovi, sa nevyhnutne stáva „kultúrou smrti" a mechanistického chaosu[20].

8.2. Transcendentná dôstojnosť proti digitálnemu determinizmu

Výchova dieťaťa v systéme súradníc „zemských cherubínov" je praktickým stelesnením Bohočlovečej kultúry. Je to radikálna afirmácia toho, že človek nie je len „biologický druh" alebo objekt na manipuláciu algoritmami, ale obnovená Božia ikona. Prepodobný Justín tvrdil: „Kresťan je ten, kto v sebe nesie nebo"[21]. Práve tento vnútorný metafyzický priestor sa stáva nedosiahnuteľným pre „digitálny šum" a cudzie ideológie.

8.3. Východný obrad ako priestor skutočného bytia

Vďaka nezmeniteľnosti východného obradu a jeho hymnografickej plnosti (Osmohlásnik, Triody) získava ortodoxná rodina prístup k duchovnej skúsenosti nahromadenej viac ako tisícročie. To vytvára intelektuálnu a modlitebnú bázu, ktorá podľa vyjadrenia archimandritu Vasilija (Pronina) robí veriaceho „súčasníkom večnosti"[22]. V podmienkach virtualizácie reality a dominancie simulakier (falošných správ) sa práve liturgická stabilita Východnej cirkvi stáva fundamentom na zachovanie triezvosti mysle (népsis) a čistoty srdca.

9. Záver

Vychádzajúc z toho, kontext „ospravedlnenia vierou v Krista" interpretujeme ako vernosť „Kráľovstvu svojho milovaného Syna..." Božieho (Kol 1:13–14), ako živému organizmu „Cirkvi živého Boha" (1Tim 3:15). Dnes len rodina, ktorá si uvedomuje seba ako partikulárnu súčasť (bunku) Kristovho Tela, bude môcť nadobudnúť imunitu proti digitálnej depersonalizácii. Len taká rodina prežíva, v ktorej identita nie je založená na meniacich sa technologických trendoch, ale na ontologickom spojení s Bohom, upevnenom kánonmi ortodoxnéj cirkvi, s využitím duchovného bohatstva, ktoré neobsahuje sieť internetu, ale bohoslužobná podstata Východného obradu. Ponorenie do tohto stáročného textového masívu pravoslávnej bohoslužby, nazývaného skromne ako Východný obrad, dokazuje, že liturgický

[20] Popovič, J. *Pravoslávie a ekumenizmus*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta UPJŠ, 1994, kap. 5 (Bohočlovečanská kultúra), s. 85–89.

[21] Popovič, J. *Pravoslávie a ekumenizmus*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta UPJŠ, 1994, kap. 5 (Bohočlovečanská kultúra), s. 92.

[22] Pronin, V. *Sobranie trudov archimandrita Vasilija (Pronina)*. Tom II. Užhorod: Patent, 2010.

život u ortodoxných kresťanov nie je len didaktický proces, ale akt podstatnej premeny človeka, pripravujúceho sa na návrat domov – do Nebeského kráľovstva. „Muži galilejskí! Čo stojíte a hľadíte do neba? Tento Ježiš, ktorý bol vzatý od vás do neba, príde tak, ako ste ho videli odchádzať do neba“ (Sk 1:11). Práve takáto kresťanská rodina, keď prekročí prah chrámu, transcenduje hranicu medzi dočasným a večným, stávajúc sa sama živým organizmom regenerovaným v Cirkvi a držiac sa zdroja cyrilometodskej tradície. Tento model sobornosti vytvára podmienky na výchovu, kde je dieťa chránené pred virtuálnym nihilizmom vďaka uvedomeniu si svojej účasti na anjelskej oslave (Cherubínska pieseň).

Východný obrad Pravoslávnej cirkvi tak vystupuje nielen ako kultúrne liturgické a lingvistické dedičstvo, ale ako dynamický systém duchovnej ochrany zabezpečujúci celistvosť ľudskej osobnosti v podmienkach globálnych digitálnych výziev, a tiež ako základ formovania celostnej kresťanskej identity, zakorenenej v liturgickom živote Pravoslávnej cirkvi. V podmienkach digitálnej éry je práve táto identita schopná odolávať procesom fragmentácie osobnosti, lebo so stratou duchovných orientačných bodov sa duchovná smrť osobnosti stáva viditeľnou realitou. Takto sa učenie o ospravedlnení vierou v Krista v pravoslávnej tradícii odhaľuje nielen ako dogmatická pravda, ale aj ako základ formovania celostnej kresťanskej identity, zakorenenej v liturgickom živote Cirkvi.

Bibliografia

Biblia. *Pravoslávny preklad evanjelií* [online]. [cit. 2026-05-08]. Dostupné na: https://biblia.sk

Biblia. *Slovenský ekumenický preklad s deuterokánonickými knihami*. Bratislava: Slovenská biblická spoločnosť, 2008. ISBN 978-80-85486-50-6.

Biblija. *Knigi Svjaščennogo Pisanija Vetchogo i Novogo Zaveta* [Sinodaľnyj perevod]. Moskva: Rossijskoje biblejskoje obščestvo, 2012.

Brianchaninov, Ignatius. *The Arena*. Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1997. ISBN 978-0-88465-044-7.

Chrysostom, John. *On Marriage and Family Life*. Crestwood: SVS Press, 1986. ISBN 978-0-913836-86-1.

Lossky, V. *The Mystical Theology of the Eastern Church*. London: James Clarke, 1976. ISBN 978-0-913836-31-6.

Meyendorff, J. *Byzantine Theology*. New York: Fordham University Press, 1974. ISBN 978-0-8232-0967-5.

Popovič, Justín. *Pravoslávie a ekumenizmus*. Prešov: Pravoslávna bohoslovecká fakulta UPJŠ, 1994. ISBN 80-7097-285-8.

Pronin, Vasilij. *Istorija Pravoslavnoj Cerkvi na Zakarpatii*. Mukačevo: Sviato-Nikolajevskij Mukačevskij monastier, 2005. 524 s.

Pronin, Vasilij. *Sobranie trudov archimandrita Vasilija (Pronina)*. Tom II. Užhorod: Patent, 2010. 390 s. ISBN 978-966-8760-99-0.

St. Ephrem the Syrian. *Hymns on Faith (Hymni de Fide)*. Translated by Jeffrey Wickes. Washington: Catholic University of America Press, 2015. ISBN 978-0813227351.

Theophan The Recluse. *The Path to Salvation*. Jordanville: Holy Trinity Monastery, 1999. ISBN 978-0-88465-025-6.

Ware, K. *The Orthodox Way*. Crestwood: St Vladimir's Seminary Press, 1995. ISBN 978-0-88141-629-9.

Zizioulas, J. *Being as Communion*. New York: St Vladimir's Seminary Press, 1985. ISBN 978-0-88141-029-7.

Kontakt na autora

Mgr. et Mgr. Anna Sydor
Katedra biblických náuk, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
Masarykova 15, 080 01 Prešov, Slovensko
e-mail: anna.sydor@smail.unipo.sk
ORCID: 0009-0001-0298-1098

Ako citovať / How to cite

SYDOR, Anna. Ospravedlnenie v Kristovi ako faktor formovania ekleziálnej identity v súčasných vieroučných systémoch: liturgické a asketické výzvy v digitálnej ére. In: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 33–49. ISBN 978-80-557-2374-7.
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.02

Licencia / License

© 2026 Anna Sydor. Príspevok je publikovaný v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Odkaz Zinzendorfovej kreatívnej teológie pre dnešok

The Relevance of Zinzendorf's Creative Theology for Today

Lukáš Králik
Katedra teológie a katechetiky
Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
e-mail: lukas.kralik@gmail.com · ORCID: 0009-0008-4173-1164

Abstrakt

Po roku 1970 nastáva najmä v anglosaskom svete znovuobjavenie Zinzendorfovej teológie. Mnohé jeho myšlienky ostali zahmlené takmer 200 rokov. Na 18.storočie boli tieto myšlienky príliš odvážne a často považované za herézy. Skúsime sa pozrieť na niektoré z nich a pochopiť ich využitie napríklad pri šírení kresťanstva, teda v misiológii. Zinzendorfové akcenty - teológia srdca, teológia rán - mystický odkaz. Trojica a úloha svätej rodiny. Kristus v každej oblasti života - modlitby, litánie v prvú svadobnú noc alebo ako urobiť Krista centrom vlastného života. Prečo je dnes Zinzendorfova teológia prijateľnejšia a ako ju vieme použiť dnes?

Kľúčové slová: Trojica, egalitarizmus, Duch Svätý, misia, Moravskí Bratia, teológia srdca, teológia rán

Abstract

After 1970, Zinzendorf's theology experienced a rediscovery, particularly within the Anglo-Saxon world. Many of his ideas had remained obscured for nearly 200 years. For the 18th century, these concepts were too bold and were frequently deemed heretical. This study examines selected ideas to understand their application in the expansion of Christianity, specifically within missiology. Zinzendorf's primary emphases include the theology of the heart and the theology of the wounds as a mystical legacy. Furthermore, it explores the Trinity and the role of the Holy Family. Christ is positioned in every sphere of life, as evidenced by prayers and litanies for the first wedding night, demonstrating how to make Christ the center of one's existence. Finally, the paper addresses why Zinzendorf's theology is more acceptable today and how it can be applied in a contemporary context.

Keywords: Trinity, egalitarianism, Holy Spirit, mission, Moravian Brethren, theology of the heart, theology of the wounds

Typ príspevku: vedecká štúdia / Research article
Prijaté: 18. 5. 2026 · Prijaté po recenzii: 4. 9. 2026
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.03

1. Úvod

V tomto príspevku sa pokúsim načrtnúť niektoré akcenty teológie N.L.Zinzendorfa, ktoré sú často vytrhávané z kontextu a nepochopené a to najmä v 18.storočí. Naopak od 70-tych rokov 20.storočia sa jeho kreatívne myšlienky stávajú súčasťou mnohých štúdií, kníh, teologických dišpút, ale aj kázni a sú impulzom rôznych obrodeneckých hnutí. Ide o silné až intímne pochopenie zväzku Boha a človeka, ale pevne zakotvené v biblickom učení s uznaním tajomstva Boha, ktorého nemôžeme úplne pochopiť rozumom, ale môžeme ho zažiť v mystickom spojení ako aj v dennodennom živote viery.

2. Zinzendorf a jeho teológia

Nikolaus Ludwig von Zinzendorf, evanjelický duchovný a gróf. Nájdeme mnoho prívlastkov k jeho menu. Pionier misie, vedúca osobnosť pietizmu, prvý ekumenický teológ, kreatívny teológ 18.storočia, biskup Moravských bratov, básnik a skladateľ duchovných piesní alebo aj evanjelický mystik. Jeho teológiu poznáme predovšetkým z kázní, listov a piesní. Napriek tomu dnes môžeme hovoriť o jeho teológii ako o teológii srdca, rán či materského princípu Ducha Svätého. Jeho vedenie Moravskej komunity v Herrnhute a podpora misionárov položili základy modernej protestantskej misie, značne ovplyvnili prebudenecké hnutie a metodizmus. Jeho vplyv na luteranizmus je predmetom dišpút, ale s odstupom času môžeme zhodnotiť, že vplyv na luteranizmus, najmä na prax v luteránskych zboroch je viditeľný, už len tým, že Moravania pod jeho vedením ovplyvnili pietistické hnutie vo vnútri luteránskych cirkví. Nesmieme zabúdať, že mnoho „Moravanov" neskôr úplne splynulo s luteranizmom, ako sa to udialo napríklad pri evanjelizácii Grónska. Archívne zbierky potvrdzujú rozsah jeho korešpondencie a kazateľskej činnosti. Nikolas Ludwig von Zinzendorf svojimi myšlienkami ovplyvnil množstvo teológov medzi ktorými sú: Friedrich Schleiermacher, John Wesley, Soren Kierkegaard, Karl Barth, Jürgen Moltmann, Gustaf Aulén, Dietrich Bonhoeffer alebo aj ďalších velikánov ako: Johann Wolfgang von Goethe, Johann Gottfried Herder, Immanuel Kant, Gotthold Ephraim Lessing.[1]

3. Pôvod grófa Zinzendora

Gróf Zinzendorf mal šľachtický pôvod so silným rukopisom emigrácie. Jeho starý otec z otcovej strany *Maximilian Erasmus von Zinzendorf (1633 – 1672),* sám

[1] Molnár, A. *Na rozhraní věků. Cesty reformace*. s. 312–315.

pre náboženské pomery ušiel z Rakúska a presťahoval sa do Norimbergu, aby mohol svoju vieru vyznávať otvorene a slobodne. *Georg Ludwig von Zinzendorf* (1662 – 1700), otec Nikolasa Ludwiga sa presťahoval do Drážďan, aby mohol pôsobiť vo vysokej štátnej funkcii. Georg Ludwig sa v Drážďanoch spriatelil s J. Spennerom, zakladateľom pietizmu.[2] Matka, *Charlotte Justine von Gersdorff (1675–1763)* bola vzdelaná a hlboko veriaca žena, ktorá sa však opäť vydala v roku 1704 a tak nechala výchovu svojho syna Nikolasa svojej matke[3]*, Henriette Catharina von Gersdorff (1648–1726).*[4]Henriette Catharina prevzala plnú starostlivosť o svojho vtedy štvorročného vnuka, Nikolausa Ludwiga von Zinzendorfa. Vychovala ho v prísnom duchu pietistickej zbožnosti, lásky k Biblii a praktického kresťanského milosrdenstva. Zinzendorf neskôr priznal, že za svoje hlboké presvedčenie vďačí práve jej vplyvu. V máji 1722 predala svojmu dospelému vnukovi majetok v Berthelsdorfe. Práve na týchto pozemkoch nechal Zinzendorf vybudovať osadu Herrnhut (Ochranov), kam Henriette Catharina sama pozývala a prijímala náboženských exulantov z Moravy a Čiech, čím položila základy svetovej misijnej činnosti Moravskej cirkvi. Len 4 ročný Nikolas nemá na blízku matku, polosirota, bez súrodenca a vo výchove zbožnej starej matky rastie v poznaní Boha, ako toho blízkeho Ježiša, ktorý je aj jeho bratom, otcom, matkou, jeho všetkým: "Mám len jednu vášeň: je to On, jedine On."[5]

4. Teológia srdca ako spôsob poznania Boha

Zinzendorf staval na tom, že *srdce* je miestom vôle, túžby a živého poznania Boha; pocit (Gefühl) u neho nie je len afekt, ale spôsob duchovného poznania. To vysvetľuje, prečo jeho reči oslovovali ľudí bez formálneho vzdelania. Říčan to opisuje takto:

> Zinzendorfovo náboženství bylo celým svým zaměřením náboženstvím srdce. Vycházelo z hlubokého, otřásajícího zážitku hříšnosti a bídy člověka, ale hned se utíkalo k milosti Boží, zjevené v Kristu. Ústředním bodem jeho teologie i zbožnosti byl Ukřižovaný, jeho krev a rány. Víra nebyla Zinzendorfovi přijetím soustavy dogmat, nýbrž osobním, vřelým vztahem k Spasiteli, s nímžvěřící žije v neustálém společenství lásky.[6]

---

[2] Spener, P. J. *Briefe aus der Dresdener Zeit 1686–1691. Band 1.*

[3] Ward, W. R. The Renewed Unity of the Brethren: Ancient Church, New Sect or Interconfessional Movement?. s. 77–92.

[4] Simpson, P. A. *The Play World: Toys, Texts, and the Transatlantic German Childhood*. s. 35.

[5] Weinlick, J. R. *Count Zinzendorf*. s. 63.

[6] Říčan, R. *Dějiny Jednoty bratské*. s. 518

Atwood to charakterizuje takto: Viera je jednoduchá, prístupná každému a pochopiteľná aj pre deti. Zinzendorf odmieta komplikovanú teológiu a vyzdvihuje detskú dôveru a spontánnu otvorenosť voči Bohu.

Obrátenie vníma ako osobnú skúsenosť, vnútorný zážitok lásky a premenu života. Skutočná viera vychádza zo srdca, kde sú myšlienky aj skutky v súlade s vnútorným prežívaním.

Kristus je vnímaný ako blízky partner a cieľom je radostné duchovné spojenie. Táto spiritualita sa žije v praxi cez malé spoločenstvá, otvorenosť a vzájomnú podporu. Pravdy viery sa najlepšie odovzdávajú cez emócie, hudbu a poéziu, ktoré zasahujú srdce, nie iba rozum.[7]

Ježiša teda môže poznať každý, aj mentálne postihnutý, starý nehybný človek ako aj dieťa v lone matky. Poznávame srdcom, až potom rozumom. V tomto sa zhodoval s Lutherom a jeho učení o rozume ako prostitútke[8], ktorá nás zvádza uzatvárať Boha do dogiem a formálnych učení, formálnych vyznaní a mŕtvej viery.

5. Teológia rán

Obraz Kristových rán u Zinzendorfa slúžil ako intenzívny mystický jazyk, ktorý formoval zbožnosť a hymnickú tradíciu. Historická literatúra ukazuje, že táto prax bola zároveň zdrojom obvinení z fanatizmu. Prežívanie rán Krista sa prežíva u Moravanov cez modlitby a piesne, litánie.[9] Jedná sa o plastické a mystické, často obrazné vykreslenie a prežívanie utrpenia Ježiša Krista. Pri intímnom jazyku ako napr. „olizovanie a ochutnávanie“[10] sa práve táto časť teológie Zinzendorfa stala hlbokým terčom kritiky. Fresenius, ortodoxný Hallský pietista vzniesol nejednu kritiku:

> Zinzendorf premenil sväté náboženstvo na krvavé divadlo. Jeho reči o 'vliezaní do boku Spasiteľa' a uctievanie 'kašičky z rán' sú fanatickým blúznením, ktoré uráža Boží majestát a robí z kresťanstva fetišizmus.[11]

> Tento gróf si vymyslel nového boha. Drzo pripisuje Duchu Svätému ženské prsia a materské city, čím zneuctieva Svätú Trojicu. Je to pohanský blud zabalený do kresťanských slov, ktorý má pomiasť slabé ženské mysle v jeho komunite.[12]

---

[7] Atwood, C. D. *Community of the Cross: Moravian Piety in Colonial Bethlehem*. s. 48–58.
[8] Luther, Martin. Last Sermon in Wittenberg. In: *Luther's Works*. Zv. 51. Philadelphia: Fortress Press, 1959, s. 371–380, cit. s. 374.
[9] Leto, J. *Gender, Sex, and Emotion: The Moravian Litany of the Wounds* [online].
[10] Leto, J. *Gender, Sex, and Emotion: The Moravian Litany of the Wounds* [online]. s. 1.
[11] Fresenius, J. P. *Bewährte Nachrichten von herrnhutischen Sachen*. s. 204.
[12] Fresenius, J. P. *Bewährte Nachrichten von herrnhutischen Sachen*. s. 748.

> Zinzendorf nie je nič iné ako duchovný tyran, ktorý zotročuje úbohých utečencov z Moravy. Pod rúškom pokory a 'bratskej lásky' buduje vlastné impérium, kde on je jediným zákonodarcom a takmer aj bohom.[13]

> Ich zhromaždenia sú plné temnej zmyselnosti. Keď hovoria o láske k Spasiteľovi, používajú slová, ktoré patria do spálne, nie do kostola. Týmto spôsobom zvádza mladé duše k telesnému blúzneniu pod maskou duchovna.[14]

Aj z pohľadu dnešnej spoločnosti je používanie takéhoto jazyka v kostole len veľmi málo prijateľné. Kristus ako ho opisuje Zinzendorf, hoc aj zjavne intímnym jazykom, ostáva pre jedných záhadou, pre iných odpudivým sexualizovaným fetišom a pre iných zjavne príťažlivým Bohom, ktorého ešte stále máme čo poznávať. Kresťanská teológia v tomto bola asi prísnejšia ako samotná Hebrejská biblia, kde čítame o Ženíchovi a Neveste ľúbostné básne. Nakoľko je toto vplyv asketizmu z gréckej filozofie, oddelenia ducha a tela, to je dodnes téma teologických dišpút. Zinzendorf sa prikláňa k celistvému pochopeniu človeka, k spojeniu s Bohom na všetkých úrovniach a telo preňho nie je sexuálny objekt, ale Boží svätý nástroj, obeť na oltári (Rim 12:1).

6. Trojica, nebeská rodina a obraz Matky

Zinzendorf používal rodinné obrazy Trojice (Otec, Matka, Manžel) ako prístupné obrazy pre veriacich; to neznamená systematickú teológiu, ale pastoračný jazyk, ktorý mal urobiť Trojicu zrozumiteľnou. Pre kresťanov je obraz Boha ako otca prirodzenejší, ale v Starej Zmluve nájdeme len 2 (Boh=otec)-5 (ako otec) skutočne explicitných príkladov, kde sa Boh zjavuje ako otec a to nasledovne:

> Žalm 103:13 „Ako sa otec zmilúva nad deťmi, tak sa Hospodin zmilúva nad tými, čo sa ho boja."

> Príslovia 3:12 „Lebo Hospodin karhá toho, koho miluje, ako otec syna, ktorého má rád."

> Deuteronómium 1:31 „...na púšti, kde si sám videl, že Hospodin, tvoj Boh, ťa nosil, ako otec nosí svoje dieťa, po celej ceste, ktorou ste šli..."

> Izaiáš 63:16 „Veď ty si náš Otec! Abrahám o nás nevie a Izrael nás nepozná; ty, Hospodin, si náš Otec, tvoj kód odvekov je 'Náš Vykupiteľ'."

[13] Fresenius, J. P. *Bewährte Nachrichten von herrnhutischen Sachen*. s. 205.
[14] Fresenius, J. P. *Bewährte Nachrichten von herrnhutischen Sachen*. s. 749.

> Jeremiáš 31:9 „Prídu s plačom, no s útechou ich privediem... veď som sa stal Izraelu otcom...“

V Novej Zmluve takéto prirovnania už nájdeme okolo 160 krát. Ako to však je s prirovnaním Boha ako matky? V Starej Zmluve nachádzame rovnako 5–6 takýchto prirovnaní: (Iz 49:15 – dojčiaca matka, Iz 66:13 – tešiaca matka, Oz 11:3–4 – matka starajúca sa o batoľa, Ž 131:2 – dieťa v náručí matky) a dopĺňa ich o ďalšie 2, kde sa hovorí o samotnom akte pôrodu (Dt 32:18, Iz 42:14).[15]

Pre Zinzendorfa je Trojica pochopením hĺbky samotného Boha. Otec, Matka a Syn- manžel.

> Tí, ktorí zakúšajú Trojicu vo svojom srdci, vedia, že rodina musí byť kompletná: ‚Musíme mať Otca, Matku a Manžela.‘“ Toto je jazyk, ktorému rozumie každý.„ Ak teraz dieťa v cirkvi premýšľa o Svätej Trojici, nemusí špekulovať o povahe Božstva a trápiť si tým hlavu... stačí mu myslieť na Otca alebo Matku, aby bolo v stave sa modliť k nebeskému Otcovi a nebeskej Matke. To je jednoduché, detské, ľahké a nežné.[16]

Jeho teológia rodiny (Otec, Duch ako Matka, Syn ako Ženích) a teológia rán priamo vychádzali z predstavy, že Trojica je *pulzujúce, dynamické spoločenstvo najintímnejšej lásky*, do ktorého je vtiahnutý aj človek. Tento vzťah vyjadrili aj Kapadócki otcovia v ranej cirkvi a pojem je známy ako perichoréza. Profesor Van Oort analyzuje ako raná cirkev prepájala dynamický pohyb Ducha Svätého s patristickou myšlienkou perichorézy a mystického zjednotenia.[17] Dr. Atwood sa prikláňa, že práve tento obraz je najlepšie vysvetlenie Zinzendorfovho pochopenia Trojice, keďže Zinzendorf odmietal mechanické a hierarchické, či štrukturálne chápanie Boha.

7. Duch Svätý – Ducha Svätá?

Pochopenie osoby Ducha Svätého je kľúčové keď budeme skúmať Zinzendorfovu pneumatológiu. Pre Zinzendorfa nezačína vykúpenie človeka na kríži, ale vtelením Krista. Vtelením Boha do človeka – kde matkou je Duch Svätý – tvorí sa nový život – bohočlovek – Kristus. Už tu nám začína vykúpenie a cieľom nie je len zomrieť a byť vzkriesený, ale celý jeho pobyt na zemi a naše spojenie s Ním, naším Vykupiteľom. Ide o celistvé pochopenie – theosis spojenie s Bohom a z toho vyplývajúce pochopenie Krista ako víťaza (Christus Victor). Zinzendorf naozaj chápal nielen Boha, ale aj Krista a Ducha ako Stvoriteľa. Jeho pneumatológia aj Kristológia

---

[15] Paul, I. Can we address God as ‘She’? [online].
[16] Zinzendorf, N. L. von. *Eine Sammlung von Gemein-Reden. Band 46*. s. 254.
[17] Van Oort, J. The Holy Spirit as feminine: Early Christian testimonies and their interpretation [online]. s. 3–4.

bola v tomto určite patristická a teda ortodoxná (pravoslávna). Z toho pochopenia je matkou Mária, len ľudskou, ale skutočnou matkou je Boh – tá Duch Svätý, *rúdach, ktorá ho počala*.

Krátku, ale pôsobivú štúdiu k tejto téme napísal Van Oort, ktorý dokazuje, že prví židokresťania chápali a používali feminínne oslovenie Ducha Svätého.[18] Nejde teda o novinku, Nejde teda o novinku, ale skôr o staršiu kresťanskú tradíciu, ktorá sa v západnom kresťanstve postupne dostávala do úzadia. Na jej neskoršie oslabenie mohli vplývať zmeny v teologickom myslení a pod vplyvom gréckej filozofickej a teologickej tradície aj odlišné chápanie osoby a pôsobenia Ducha Svätého.

Kritikou ostáva sexualizácia a intímny jazyk. Priamo z Herrnhutu sa k tomu vyjadruje P. Vogt.

Zinzendorfov spis *„Seventeen Points of Matrimony"* (1740) predstavuje teologické jadro Moravskej manželskej mystiky, v ktorej gróf radikálne desexualizoval hriech a povýšil intímny život manželov na posvätnú liturgiu. Podľa analýzy Petra Vogta[19] Zinzendorf vnímal manželstvo ako viditeľné znázornenie vzťahu Krista a Cirkvi, pričom fyzické spojenie muža a ženy posunul z roviny biológie do sféry mystického zážitku viery, ktorý človek dokáže „spoľahlivo zažiť a precítiť"[20]. Aby však manželský akt zostal svätým, musel byť úplne zbavený sebeckej telesnej žiadostivosti a zameraný výhradne na Boha. Tento prísny asketický rozmer najlepšie ilustruje slávny 15. bod dokumentu, v ktorom Zinzendorf varuje, že ak by niekto počas tohto slávnostného aktu myslel iba na zmyselný pôžitok, „dá sa prirovnať k niekomu, kto by sa chcel počas slávenia Svätého prijímania opiť alebo len ochutnávať víno"[21].Tieto dôkazy jasne vyvracajú dobové obvinenia kritikov z luteránskej ortodoxie, pretože potvrdzujú, že Zinzendorfovým skutočným zámerom nebolo podnecovanie zmyselnosti, ale naopak, premena manželskej intimity na živú bohoslužbu podriadenú Kristovi.[22]

---

[18] Van Oort, J. The Holy Spirit as feminine: Early Christian testimonies and their interpretation [online]. s. 1–8.

[19] Vogt, Peter. Zinzendorf's "Seventeen Points of Matrimony": A Fundamental Document on the Moravian Understanding of Marriage and Sexuality. *Journal of Moravian History*. 2011, roč. 10, č. 1, s. 38. https://doi.org/10.2307/41200953.

[20] Vogt, Peter. Zinzendorf's "Seventeen Points of Matrimony": A Fundamental Document on the Moravian Understanding of Marriage and Sexuality. *Journal of Moravian History*. 2011, roč. 10, č. 1, s. 43. https://doi.org/10.2307/41200953.

[21] Vogt, Peter. Zinzendorf's "Seventeen Points of Matrimony": A Fundamental Document on the Moravian Understanding of Marriage and Sexuality. *Journal of Moravian History*. 2011, roč. 10, č. 1, s. 55. https://doi.org/10.2307/41200953.

[22] Vogt, Peter. Zinzendorf's "Seventeen Points of Matrimony": A Fundamental Document on the Moravian Understanding of Marriage and Sexuality. *Journal of Moravian History*. 2011, roč. 10, č. 1, s. 62 https://doi.org/10.2307/41200953.

Záverom teda môžeme konštatovať, že Duch Svätý je v Hebrejskej Starej Zmluve ženského rodu, Boh aj keď je často najmä v Novej Zmluve zjavovaný ako otec, je úplne v poriadku ho chápať aj cez ženské atribúty. Pre Zinzendorfa nie je zlé modliť sa k samotnej matke[23], ktorou je Duch Svätý. Práve toto tajomstvo viery ako sa ho snažil Zinzendorf popísať, ak by objavili neprotestantské cirkvi, neuctievali[24] by človeka – matku Ježišovu, ale Boha matku – Ježišovu skutočnú matku, ktorá je aj našou matkou. Všetci kresťania majú tú istú nebeskú matku – *Rúach*, ktorá sa oživujúco znáša nad vodami (Gn 1:2). Uctievanie Márie je vlastne ženský element v uctievaní Boha. Človeku to chýba preto hľada k uctievaniu bohyne, kráľovné nebies, respektíve iné ženské elementy. Podľa Zinzendorfa je to dôsledok hriechu, toho, že kresťania urobili z Boha len muža. Boh je aj muž aj žena, ani muž ani žena. Boh má oba elementy v sebe. Preto tento element máme zjavený v biblii už hneď pri stvorení. Bibliu písali židia a oni si toto uvedomovali a preto Duch Svätému sú prisudzované u Zinzendorfa ženské črty. Ak bolo cieľom obnovených a pietistických hnutí v 18. stor. navrátiť sa k ranej cirkvi, potom nazývať Ducha Svätého je len návrat k pochopeniu ako ho chápali prví kresťania, teda ženského elementu v uctievaní Boha. Bola to zároveň Zinzendorfova vízia k zjednoteniu cirkvi – obrátenie pohľadu od človeka späť k Bohu, lebo nie Mária je naša matka, ale Boh, len ona.

---

[23] Zinzendorf tým, že nazýva Ducha Svätého „Matkou", nechce povedať, že Mária nie je skutočnou biologickou matkou Ježiša. Jeho „Mother" je funkčná/metaforická kategória v rámci jeho chápania Trojice. Atwood to vysvetľuje pomerne jasne, Zinzendorf podľa neho chápe Ducha ako „Mother" predovšetkým podľa jeho činnosti – Duch dáva život, pôsobí pri počatí, znovuzrodení, stará sa o veriacich atď. Atwood dokonca výslovne hovorí, že tým Zinzendorf nezavádza ženské pohlavie do Božstva, ale označuje spôsob pôsobenia Ducha vo svete.

Duch Svätý bol skutočnou Ježišovou matkou preto, že „prepared him in the womb, hovered over him, and finally brought him into the light" – teda Zinzendorf používa materinskú funkciu, nie tvrdenie, že Duch nahrádza Máriu ako ženu, ktorá Ježiša fyzicky porodila. A krásne to vidieť aj v Zinzendorfovej modlitbe z roku 1759. Tam sa hovorí, že Duch je ten, „by whom the Virgin Blest / The Son here conceived", a hneď nato je Duch označený ako „matka cirkvi".Zinzendorf nebol systematický teológ a všetku jeho teológiu vyčitávame najmä z jeho obsiažných kázni.Podrobne sa tejto tématike venovalo viacero autorov. Zinzendorf však ostáva v Augsburskom vyznaní s istou dávkou kreativity. Porov. Atwood, C. D. *Holy Spirit as Mother* [online].

[24] Zinzendorfovo chápanie možno interpretovať ako kritický kontrast k tradičnej mariánskej teológii. Zatiaľ čo katolícka a pravoslávna tradícia rozlišujú medzi adoráciou patriacou jedine Bohu (latria) a úctou preukazovanou svätým (dulia) a Panne Márii osobitne (hyperdulia), z klasickej protestantskej perspektívy je modlitba a prosba o príhovor výlučne súčasťou vzťahu človeka k Bohu. Žiadosť o príhovor „mŕtveho človeka" je pre protestanta idolatriou. V tomto kontexte Zinzendorfovo označenie Ducha Svätého za „Matku" predstavuje osobitný spôsob, ktorým prenáša materskú symboliku priamo do rámca Božstva, zatiaľ čo Máriino materstvo zostáva späté s Kristovým ľudským vtelením.

8. Zinzendorfov odkaz v misiách a do súčasnosti

Jeho prístup k misii bol pragmatický: zdôrazňoval osobné svedectvo, komunitu a adaptabilitu pri práci medzi národmi. Každý človek a národ môže pochopiť a prijať Krista. Na príklade rodiny Boh – matka a Syn (manžel) aj primitívne národy dokázali pochopiť Božiu rodinu a Trojicu a rovnako aj malé deti v Moravských komunitách. Misia nebola možnosť, bol to zmysel života a cieľ Moravanov, pre ktoré im Boh zjavil takéto tajomstva viery.

Odkazy Zinzendorfovej kreatívnej teológie, nie sú v akomsi novom a špeciálnom poňatí Boha mystickým spojením a chápaním, ale je to odvaha spoznávať Boha bez našich kultúrnych predpojatí a rodových zvyklostí. Nie, Zinzendorf by dnes neschvaľoval feministickú teológiu (Boh pre neho nie je žena) a určite by sa nepridal k mystikom blúzniacich o láske. Nepridal by sa ani na stranu LGBTI+ hnutia, kde je sexuálna túžba mimo poriadku stvorenia a obraz Boží. On by sa snažil nás všetkých nasmerovať ku Kristovi, do jeho rán, aby všetky naše túžby a celý náš človek spočinul v ňom, v Logose a Stvoriteľovi. Máš problém, pochybnosť, túžbu, pocity radosti či smútku – choď za Kristom, s Kristom, lebo on Ti je aj brat, priateľ aj vykupiteľ, s Ním sa spoj, Jeho preži, precíť, Ním naplň svoju myseľ, svoj rozum, do Neho sa ponor, v Ňom nech plávajú tvoje túžby. On je aj tvoja matka aj otec, aj manžel. ... „Preto kľakám na kolená pred Otcom, po ktorom sa volá každá rodina (πατριά - otcovstvo) na nebi aj na zemi.“ (Ef 3:14–15).

9. Záver – podnety k evanjelizácii a misii

Často na evanjelizačných stretnutiach alebo vo výzvach pri rôznych príležitostiach, hoc aj na bežných homíliách používame ako kazatelia – duchovní, rôzne frázy. Mnohé z týchto fráz však svojim používaním nielen strácajú zrozumiteľnosť, ale dokonca vytvárajú nepravé predstavy o Bohu a vzťahu s ním. Často tak ako kazatelia zlyhávame v jasnom, jednoduchom a zrozumiteľnom podaní evanjelia. Urobili sme z evanjelia pár poučiek, ale chýba nám akýsi moment prekvapenia, ale jednoduchosť, akútna kontextualizácia evanjelia nám uniká. Prikladám preto otázky na ďalšie štúdium či zamyslenie zaužívaných fráz pri evanjelizácii či zdieľaní svedectiev o Bohu.

Ako iných pozývaš ku Kristovi: „Prijmi Ježiša do srdca“ A čo myseľ, rozum, telo (rany)?

Boh otec, Boh syn a čo matka? Chýba alebo je nahradená Máriou? Ako sa modlíme a ku komu? Nehľadáme Božie ženské a materské atribúty v človeku? A naopak „nezmužili“ sme Boha a ľuďom chýba ona -matka – Duch Svätý ako ženský aspekt vo vzťahu s Bohom?

Nepoužívame spojenie: „Ver a nedbaj na pocity.... Pocity ťa môžu zviesť.... Ver a prijmi Boha do života....“ Má byť toto evanjelium pre našich blížnych aj v dnešnej dobe?

Prečo ignorujeme pocity a city v Bohu, k Bohu či od Boha? Sme leniví čakať? Sme netrpezliví čakať, alebo prečo oddeľujeme nasledovanie Krista od emócii?

Sexualizácia evanjelia alebo feminizácia Boha? Prečo sa v kostole (zhromaždení) vyhýbame intímnym slovám? Neberieme tým Bohu práve to, čo nás priťahuje k večnosti a večnému Stvoriteľovi?

Ako interpretujeme zjavenie Boha –hovoríme iným o Bohu? – Otec, matka, syn, priateľ, sudca, kráľ... aké prirovnania nájdeme v biblii a aké používame v homíliách my?

Bibliografia

Atwood, Craig D., 2004. *Community of the Cross: Moravian Piety in Colonial Bethlehem*. University Park, PA: Pennsylvania State University Press.

Atwood, Craig D., 2011. *Holy Spirit as Mother* [online]. Zinzendorf.com [cit. 2026-10-13]. Dostupné na: https://zinzendorf.com/content/holy-spirit-as-mother/

Fresenius, Johann Philipp, ed., 1748. *Bewährte Nachrichten von herrnhutischen Sachen. Dritter Band*. Frankfurt und Leipzig: Heinrich Ludwig Brönner.

Leto, Jason, 2007. *Gender, Sex, and Emotion: The Moravian Litany of the Wounds* [Abstrakt diplomovej práce online]. Oxford, Ohio: Miami University [cit. 2026-05-17]. Dostupné na: http://rave.ohiolink.edu/etdc/view?acc_num=miami1176377212

Luther, Martin, 1959. Last Sermon in Wittenberg. In: *Luther's Works*. Zv. 51. Ed. John W. DOBERSTEIN. Philadelphia: Fortress Press, s. 371–380.

Molnár, Amedeo. *Na rozhraní věků. Cesty reformace*. 2. vyd. Praha: Kalich, 2007. ISBN 978-80-7017-076-2.

Paul, Ian, 2015. Can we address God as 'She'? *Psephizo* [online]. [cit. 2026-05-17]. Dostupné na: https://www.psephizo.com/gender-2/can-we-address-god-as-she/

Říčan, Rudolf. *Dějiny Jednoty bratské*. S kapitolou o bratské teologii od ThDr. Amedea Molnára. Praha: Kalich, 1957.

Simpson, Patricia Anne, 2020. *The Play World: Toys, Texts, and the Transatlantic German Childhood*. University Park, PA: Penn State University Press. ISBN 978-0-271-08700-9.

Spener, Philipp Jakob. *Briefe aus der Dresdener Zeit 1686–1691: Band 1: 1686–1687*. Ed. Johannes WALLMANN v spolupráci s Martinom FRIEDRICHOM, Klausom vom ORDE a Petrom BLASTENBREIM. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003. ISBN 3-16-147427-9.

Van Oort, Johannes, 2016. The Holy Spirit as feminine: Early Christian testimonies and their interpretation. *HTS Teologiese Studies / Theological Studies* [online]. Pretoria: Aosis, roč. 72, č. 1, s. 1–6. DOI: https://doi.org/10.4102/hts.v72i1.3225.

VOGT, Peter, 2011. Zinzendorf's „Seventeen Points of Matrimony": A Fundamental Document on the Moravian Understanding of Marriage and Sexuality. *Journal of Moravian History* [online]. Bethlehem, PA: Moravian Historical Society, roč. 10, č. 1, s. 38–67. DOI: https://doi.org/10.2307/41200953.

WARD, W. Reginald. The Renewed Unity of the Brethren: Ancient Church, New Sect or Interconfessional Movement?. In: *Bulletin of the John Rylands University Library of Manchester*, 1988, roč. 70, č. 3, s. 77–92.

WEINLICK, John R. *Count Zinzendorf: The Story of His Life and Leadership in the Renewed Moravian Church*. New York: Abingdon Press, 1956.

ZINZENDORF, Nikolaus Ludwig von, 1749. *Eine Sammlung von Gemein-Reden. Band 46 [Londoner Reden 1746]*. Barby: [b. v.]

Kontakt na autora

Mgr. Lukáš Králik
Katedra teológie a katechetiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, Slovensko
e-mail: lukas.kralik@gmail.com
ORCID: 0009-0008-4173-1164

Ako citovať / How to cite

KRÁLIK, Lukáš. Odkaz Zinzendorfovej kreatívnej teológie pre dnešok. In: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 50–60. ISBN 978-80-557-2374-7. https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.03

Licencia / License

© 2026 Lukáš Králik. Príspevok je publikovaný v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

KRESŤANSKÉ MANŽELSTVO V SEKULARIZOVANEJ SPOLOČNOSTI

– teologické a pastoračné výzvy

Christian Marriage in a Secularized Society:
Theological and Pastoral Challenges

JOZEF PAJERSKÝ
Katedra pastorálnej teológie
Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta
Univerzity Komenského v Bratislave
e-mail: jozef.pajersky@uniba.sk · ORCID: 0009-0001-9742-6213

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá vzťahom viery a kresťanského manželstva v podmienkach súčasnej sekularizovanej spoločnosti, v ktorej narastá napätie medzi teologickým chápaním manželstva a konkrétnou životnou skúsenosťou dnešného človeka. V sociálno-pastoračnej rovine poukazuje na meniace sa formy partnerského spolužitia, pokles cirkevných sobášov a oslabovanie náboženských motivácií snúbencov. Teologickým východiskom je biblický pojem zmluvy ako vzťahu darovania a záväzku, ktorý poskytuje interpretačný rámec pre pochopenie manželstva. Príspevok reflektuje vývoj katolíckeho učenia o vzťahu viery a sviatosti manželstva, osobitne otázku viery pokrstených snúbencov a význam ich úmyslu. V pastorálnej rovine analyzuje potrebu prechodu od jednorazovej prípravy k dlhodobému sprevádzaniu v duchu katechumenátneho prístupu. Cieľom je prispieť k hľadaniu primeraných odpovedí na aktuálne teologické a pastoračné výzvy dnešnej doby.

Kľúčové slová: viera, manželstvo, zmluva, sviatosť, sprevádzanie

Abstract

This study examines the relationship between faith and Christian marriage within the context of contemporary secularized society, characterized by an increasing tension between the theological understanding of marriage and the lived experience of individuals. From a socio-pastoral perspective, it identifies key trends such as the diversification of partnership forms, the decline in church weddings, and the weakening of explicitly religious motivations among engaged couples. The theological framework is grounded in the biblical concept of covenant, understood as a relationship of mutual self-gift and commitment, which serves as an interpretative key for marriage. The paper further analyzes the development of Catholic teaching on the relationship between faith and the sacrament of marriage, with particular attention to the role of personal faith and the intention of baptized couples. In the pastoral domain, it argues for a shift from one-time preparation to sustained accompaniment

inspired by a catechumenal model. The study aims to contribute to ongoing theological reflection and pastoral practice by proposing responses to current challenges.

Keywords: faith, marriage, covenant, sacrament, accompaniment

Typ príspevku: vedecká štúdia / Research article
Prijaté: 9. 5. 2026 · Prijaté po recenzii: 4. 9. 2026
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.04

1. Úvod

Vzťah medzi vierou a manželstvom patrí medzi dôležité otázky kresťanskej teológie, ktoré v súčasnosti vyžadujú novú interpretáciu v dôsledku hlbokých spoločenských, kultúrnych a antropologických zmien. Moderná sekularizovaná spoločnosť prináša nové formy chápania vzťahov, záväzkov a identity, ktoré zásadne ovplyvňujú nielen sociálnu prax manželstva, ale aj jeho teologické porozumenie.

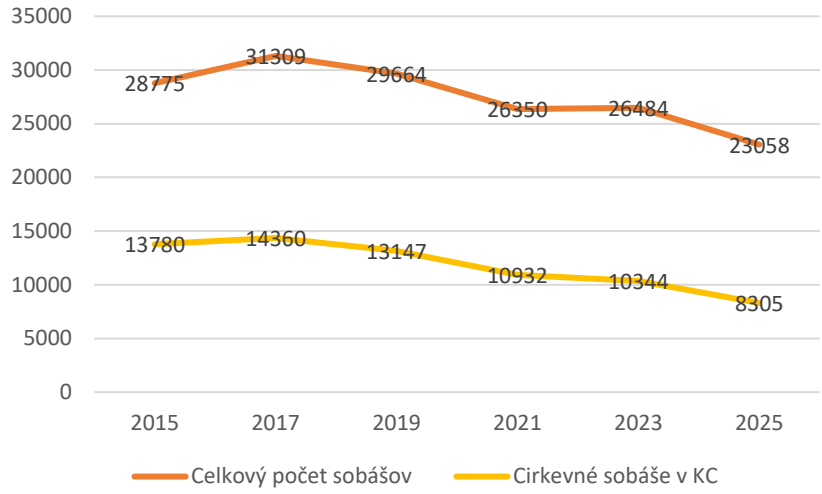
Zároveň sa ukazuje, že tradičné kresťanské učenie o manželstve – najmä jeho sviatostné chápanie v katolíckej tradícii – vstupuje do dialógu s novými životnými situáciami, v ktorých sa čoraz častejšie stretávame s pokrstenými osobami bez explicitnej osobnej viery. Táto situácia vytvára napätie medzi objektívnym sviatostným, či inštitucionálnym poriadkom Cirkvi a subjektívnou vierou jednotlivcov.

Cieľom tohto príspevku je preto popísať/analyzovať vzťah medzi vierou a manželstvom v nasledovných rovinách: (1) v sociálno-pastoračnom kontexte súčasnej spoločnosti, (2) v teologickom rámci zmluvy ako interpretačného kľúča, (3) v reflexii vzťahu viery a sviatosti manželstva osobitne v rámci katolíckej tradície s otvorením pre ekumenický dialóg a zdieľanie, (4) a napokon v oblasti pastoračných výziev, ktoré z toho vyplývajú pre prípravu na manželstvo.

2. Sociálno-pastoračný kontext vstupu do manželstva

Súčasná spoločnosť prechádza hlbokou transformáciou, ktorá sa výrazne dotýka aj inštitúcie manželstva. V európskom priestore, vrátane Slovenska, možno dlhodobo pozorovať pokles sobášnosti, posun veku vstupu do manželstva a rast alternatívnych foriem partnerského spolužitia. Manželstvo už nie je samozrejmou sociálnou normou, ale jednou z viacerých možností životnej cesty. Prítomnosť týchto javov sa zdá byť zrejmou a široko reflektovanou, ale vždy je užitočné prehodnotiť ju vo svetle aktuálnych údajov, aby sa vyhlo formovaniu a šíreniu mýtov síce čiastočne podložených, ktoré sa ale časom môžu vzdialiť od reality.

Nasledovná tabuľka ukazuje vývoj počtu uzavretých manželstiev na Slovensku za posledných 10 rokov (porovnanie celkového počtu a počtu cirkevných sobášov).

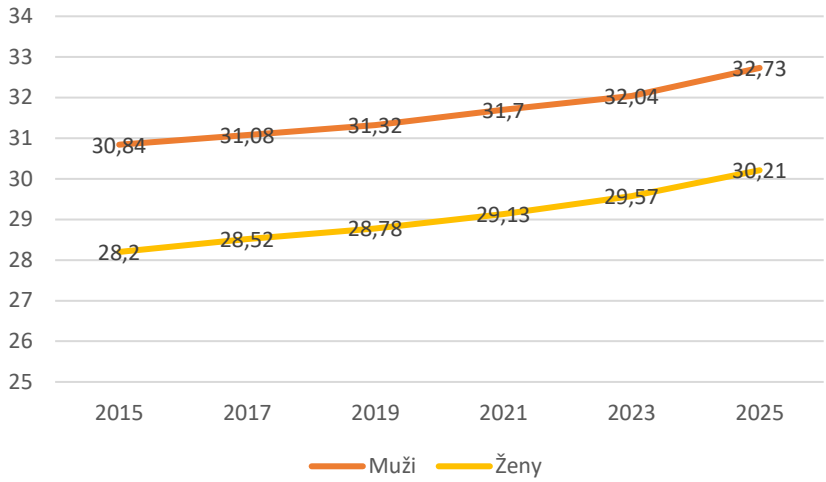
Graf 1: Vývoj počtu sobášov na Slovensku v rokoch 2015 – 2025

Pri celkovom počte sobášov za posledných 10 rokov vidíme pokles o 19,87% (5717).[1]

Cirkevné sobáše v katolíckej cirkvi za rovnaké obdobie klesli o 39,73% (5475).[2]

Ďalšia tabuľka sa zameriava na vek vstupu do manželstva ako takého, ukazuje priemerný vek vzájomne slobodných snúbencov.[3]

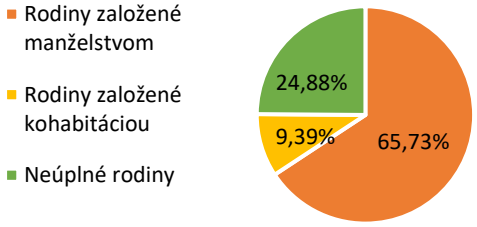
[1] DATACUBE: Sobáše podľa veku snúbencov a trvalého pobytu muža a ženy [online]. [cit. 2026-04-26]
[2] KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA. *Výročné štatistiky 2015–2025*. Interný dokument Sekretariátu Konferencie biskupov Slovenska. Bratislava. Poskytnutý autorovi 22. apríla 2026.
[3] DATACUBE: Priemerný vek snúbencov pri sobáši [online]. [cit. 2026-05-08]

Graf 2: Priemerný vek vzájomne slobodných snúbencov pri vstupe do prvého manželstva

Vzhľadom na všetky sobáše na Slovensku evidujeme za posledných 10 rokov nárast priemerného vstupu do prvého manželstva o 1.89 roka u mužov a o 2.01 roka u žien.

Podľa výsledkov posledného sčítania obyvateľov v roku 2021 v domácnostiach rodinného typu žije až 80% obyvateľov. Štruktúra rodinných domácností ukazuje, že približne dve tretiny z nich tvoria rodiny založené manželstvom (civilným alebo cirkevným), zvyšnú tretinu tvoria domácnosti založené kohabitáciou, alebo neúplné rodiny.[4]

Graf 3: Štruktúra rodinných domácností v SR, 2021

Interpretácia týchto známych javov istotne vyžaduje podrobnejšiu analýzu, ktorá berie do úvahy aj pokles pôrodnosti začiatkom 90 rokov.[5]

Osobitne významným fenoménom je pokles podielu cirkevných sobášov v prospech civilných. Tento trend signalizuje nielen administratívnu zmenu formy, ale

[4] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Rodinné správanie populácie Slovenska* [online]. s. 71.
[5] ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. *Rodinné správanie populácie Slovenska*. s. 9–59.

predovšetkým hlbokú kultúrnu transformáciu, v ktorej sa manželstvo čoraz viac chápe ako súkromná zmluva medzi dvoma jednotlivcami bez explicitného náboženského zakotvenia.

Z pohľadu sociológie náboženstva ide o prejav sekularizácie, ktorá vedie k oslabeniu religióznych referencií pri životných rozhodnutiach. Z pastoračného hľadiska to znamená, že Cirkev sa stretáva s narastajúcim počtom snúbencov, ktorých motivácia vstúpiť do manželstva nie je primárne náboženská, ale emocionálna, pragmatická alebo individualistická. Zdá sa, že medzi manželstvom a vierou vzniká akási trhlina, čo prináša otázniky a výzvy pre teologickú reflexiu aj pastoračnú prax.[6]

3. Teologické východisko: zmluva ako interpretačný rámec

Jedným z najdôležitejších hermeneutických kľúčov pre pochopenie vzťahu medzi vierou a manželstvom je biblický pojem zmluvy. Tento koncept predstavuje základný spôsob, akým Biblia opisuje vzťah Boha k človeku, ako aj vzťahy medzi ľuďmi, ktoré majú trvalý a záväzný charakter.

Rahnerov a Vorgrimlerov Teologický slovník definuje a popisuje zmluvu ako:

> biblickoteologický pojem, ktorý označuje v Starom zákone jedinečný vzťah vyvoleného izraelského národa k Pánovi spočívajúci na dobrotivej voľbe, ktorou sa sám Boh angažuje ako partner ľudu a to tak, že zostáva Pánom zmluvy a vzťah obidvoch strán nie je vypovedateľný[7].

Biblia opisuje zmluvu ako príbeh, dejiny spásy, jedná sa teda o rad zmlúv, pričom centrálnou zmluvou v Starom zákone je zmluva s celým Izraelom na Sinaji. Dôležité je všimnúť si, že vzájomný zmluvný vzťah Boha s človekom je od počiatku prepojený s témou manželstva. Boh uzatvára zmluvu nie s jednotlivcami ale s rodinami. Často je zmluva spojená s potomstvom a manželstvo má v nej dôležitú rolu. Samotný charakter zmluvy Boha s človekom nadobúda manželské črty – zvlášť v prorockej tradícii. Spočiatku ide skôr o analógiu v negatívnom význame – nedodržanie zmluvy sa kvalifikuje ako cudzoložstvo[8], ale už aj u prorokov, zvlášť u proroka Izaiáša nájdeme texty (Iz 54:4–10), ktoré hovoria o vzťahu Boha s ľudom ako o manželstve, o Bohu ako o manželovi[9].

---

[6] Marengo, G. *Chiesa, sesso, amore: le relazioni „pericolose“*. Cinisello Balsamo: San Paolo, 2021.
[7] Rahner, K., Vorgrimler, H. *Teologický slovník*. s. 336.
[8] Ján Pavol II. *Teologie těla*. s. 171–180.
[9] Ján Pavol II. *Teologie těla*. s. 429–435.

> Takisto aj v Novom zákone sa spasiteľné pôsobenie Boha v nadväznosti na Starý zákon nazýva zmluvou (Mk 14:24, Lk 22:20; 1Kor 11:24)... Vlastná teológia Novej zmluvy, ktorej partnermi sú Boh a vykúpené ľudstvo, je rozpracovaná v liste Hebrejom (Heb 7–10)...[10]

Teológia zmluvy je systematicky rozvinutá najmä v reformovanej tradícii, ktorá ju chápe ako jednotiaci princíp biblických dejín spásy.[11]

V katolíckej teológii sa koncept biblickej zmluvy v posledných desaťročiach výrazne rozvíja, čo zrejme súvisí s vplyvom viacerých faktorov, ako je biblická obnova, návrat k cirkevným otcom, ekumenický dialóg, ako aj vplyv antropologických a filozofických prúdov 20. storočia s dôrazom na vzťah, osobu, slobodu a zodpovednosť človeka. Zmluva sa teda chápe ako medziosobný vzťah (communio personarum), v ktorom prichádza ku vzájomnému sebadarovaniu v láske. II. vatikánsky koncil interpretuje Božie zjavenie práve ako príbeh vzťahu:

> Týmto zjavením sa neviditeľný Boh (porov. Kol 1:15; 1Tim 1:17) vo svojej nesmiernej láske prihovára ľuďom ako priateľom (porov. Ex 33:11; Jn 15:14–15) a stýka sa s nimi (porov. Bar 3:38), aby ich pozval a prijal do spoločenstva so sebou.[12]

Katechizmus Katolíckej cirkvi síce opisuje dejiny spásy predovšetkým ako Božie zjavenie, ale zároveň používa termíny vzťahu a zmluvy:

> Boh sa z lásky zjavil a daroval človekovi... Okrem svedectva, ktoré vydáva o sebe vo stvorených veciach, on sám sa zjavil našim prarodičom. Hovoril k nim a po páde im prisľúbil spásu a ponúkol im svoju zmluvu... Naplno sa zjavil, keď poslal svojho syna, v ktorom uzavrel svoju zmluvu naveky.[13]

Pápež Ján Pavol II. zvlášť v katechézach o ľudskej láske prehĺbil chápanie dejín spásy (ekonómie spásy) ako príbeh medziosobného vzťahu medzi Bohom a človekom, ktorý má v sebe vpísané rodinné črty. Boh zjavuje svoj odveký plán vyvolenia ľudí v Kristovi, aby sa stali jeho adoptovanými synmi (porov. Ef 1). Toto vtiahnutie celého ľudstva do lásky Otca k Synovi sa deje snubnou láskou, ktorou Kristus ako manžel miluje svoju nevestu Cirkev a stará sa o jej život a krásu (porov. Ef 5). Tento synovský a manželský rozmer zmluvy je obsahom „veľkého tajomstva“, o ktorom píše Pavol.[14]

---

[10] RAHNER, K., VORGRIMLER, H. *Teologický slovník*. s. 356.
[11] ROBERTSON, O. P. *The Christ of the Covenants*. Phillipsburg: P & R Publishing, 1980, s. 10–72.
[12] II. VATIKÁNSKY KONCIL. *Dei Verbum*. č. 2.
[13] *Katechizmus Katolíckej cirkvi*. Trnava: SSV, 1998. č. 68, 70, 72.
[14] JÁN PAVOL II. *Teologie těla*. s. 440–452.

4. Vzájomnosť viery a manželstva v kresťanskej tradícii, osobitne v katolíckom učení

Všetky kresťanské tradície vychádzajú zo spoločného biblického základu, ktorý zahŕňa stvorenie človeka ako muža a ženy, Boží plán manželstva ako jednoty a nerozlučnosti, Ježišovo učenie o „počiatku" a novozákonnú interpretáciu manželstva ako obrazu Krista a Cirkvi. Tento spoločný základ vytvára široký konsenzus o tom, že manželstvo má hlboký teologický rozmer presahujúci čisto sociálnu inštitúciu.

Rozdiely medzi kresťanskými tradíciami sa týkajú predovšetkým jeho sakramentálneho (sviatostného) chápania:

(i) Katolícka cirkev chápe manželstvo medzi pokrstenými ako sviatosť, ktorá ako živý obraz lásky Krista k cirkvi je účinným znakom Božej milosti.

(ii) Protestantské cirkvi väčšinou chápu manželstvo ako zmluvný vzťah ustanovený Bohom v poriadku stvorenia, ale nie ako sviatosť v úzkom zmysle.

(iii) Pravoslávna tradícia zdôrazňuje rozmer tajomstva a liturgický charakter, v ktorom je kľúčová epikléza a pôsobenie Ducha Svätého.

Napriek týmto rozdielom všetky tradície uznávajú, že manželstvo má hlboký vzťah k viere a Božiemu plánu s človekom. Každá z tradícií má svoje silné aj slabšie stránky, ktoré súvisia s okolnosťami, v ktorých sa daná náuka formulovala a spoločenskými a kultúrnymi zmenami, ktoré odvtedy nastali. Posilňovanie silných stránok a zároveň nevyhýbanie sa problematickým otázkam v kontexte dialógu s ostatnými tradíciami môže pomôcť prehĺbiť poznanie tajomstva manželstva v Božom pláne a jeho jasnejšie vyjadrenie pre dnešného človeka.

Katolícky pohľad na vzťah medzi vierou a manželstvom (v katolíckom učení sviatosťou manželstva) prechádza tiež touto cestou hľadania a prehĺbenia. Významné je všimnúť si tento pohyb aj na úrovni oficiálneho učenia vyjadreného pápežmi, prípadne niektorými cirkevnými úradmi za posledných 50 rokov. Otázka vzťahu medzi vierou a sviatosťou manželstva sa nastoľovala z rôznych uhlov pohľadu, pričom sa periodicky objavuje jej problematický aspekt v súvise so slávením „sviatosti" manželstva zo strany „pokrstených neveriacich"[15]. Prehľad postupných vyjadrení na túto tému ukazuje na snahu o nájdenie rovnováhy, vyvážený prístup k tejto spornej otázke:

(1) Nastolenie otázky nájdeme v dokumente Medzinárodnej teologickej komisie z roku 1977 s názvom: Katolícke učenie o sviatosti manželstva.[16]

---

[15] Kasper, W. *Teologie křesťanského manželství*. s. 65; Commissione Teologica Internazionale. Reciprocità tra fede e sacramenti. č. 144–145.

[16] Commissione Teologica Internazionale. La dottrina cattolica sul sacramento del matrimonio [online].

(2) Synoda o rodine v roku 1980 v jednom zo svojich záverečných návrhov (tzv. propozícií) vyjadrila:

> Je potrebné hlbšie preskúmať, či tvrdenie, podľa ktorého platné manželstvo medzi pokrstenými je vždy sviatosťou, sa aplikuje aj na tých, čo stratili vieru. Treba potom poukázať aj na právne a pastoračné dôsledky.[17]

(3) Ján Pavol II. sa vo viacerých dokumentoch a príhovoroch vracia ku tejto otázke, pričom jasne brzdí tendencie vyžadovať prejav osobnej viery ako podmienku pre slávenie manželstva. Viedlo by to ku nebezpečenstvu „nepodložených a diskriminujúcich súdov", vyvolávalo „pochybnosti o platnosti manželstiev"[18]. Aj k záveru svojho pontifikátu vyjadril presvedčenie, že vyžadovanie určitého stupňa viery ako minimálnej požiadavky pre sobáš protirečí tradícii Cirkvi[19]. Dôvodom odmietnutia slávenia sobáša môže byť len situácia, keď žiadatelia výslovne a formálne odmietajú úmysel Cirkvi pri manželstve, teda jeho prirodzený charakter a vlastnosti.[20]

(4) Benedikt XVI. predstavuje určitý posun v tejto otázke. Ešte ako kardinál vyjadril potrebu: „objasniť, či naozaj každé manželstvo medzi pokrstenými je "ipso facto" sviatostným manželstvom... treba objasniť právnickú otázku, či evidentná "neprítomnosť viery" nemá za následok, že sviatosť sa neuskutoční"[21]. Neskôr, už ako čerstvo zvolený pápež pri rozhovore s kňazmi diecézy Aosta však priznal, že otázka je naozaj ťažká a aj on má v nej pochybnosti, ktoré vyžadujú prehĺbenie.[22] Dôležitý však bol jeden z jeho posledných príhovorov, v ktorom sa zdá, že prichádza k spomínanému prehĺbeniu. Vysvetľuje, že viera a otvorenosť voči Bohu ovplyvňujú chápanie života vo všetkých jeho rozmeroch. Naopak „odmietnutie Božej ponuky prináša hlbokú nerovnováhu do všetkých ľudských vzťahov, vrátane manželského..." Objavuje sa teda tvrdenie, že „môžu byť prípady, pri ktorých práve kvôli nedostatku viery sa môže ukázať, že bolo dobro manželov narušené a teda vylúčené zo súhlasu."[23]

(5) Aj pápež František sa k tejto téme viackrát vrátil. Jeho výroky treba chápať v celku, lebo sa navzájom vyvažujú. Na jednej strane v roku 2015 v príhovore k Rímskej rote potvrdzuje, že „kríza manželstva je nezriedka vo svojom koreni krízou poznania, ktorému chýba svetlo viery"[24]. V tom istom roku je zreformovaný proces

---

[17] Cit. podľa Commissione Teologica Internazionale. Reciprocità tra fede e sacramenti. č. 151.
[18] Ján Pavol II. *Familiaris consortio*. č. 68.
[19] Giovanni Paolo II. Discorso al Tribunale della Rota Romana (1° febbraio 2001) [online].
[20] Ján Pavol II. *Familiaris consortio*. č. 68.
[21] Ratzinger, J. Card. A proposito di alcune obiezioni. č. 4.
[22] Benedetto XVI. Incontro con il clero della Diocesi di Aosta (25 luglio 2005) [online].
[23] Benedetto XVI. Inaugurazione dell'Anno Giudiziario della Rota Romana (26 gennaio 2013) [online].
[24] Francesco. Inaugurazione dell'Anno Giudiziario della Rota Romana (23 gennaio 2015) [online].

skúmania platnosti manželstva a v dokumente Mitis Iudex Dominus Iesus sa spomína, že „nedostatok viery... môže spôsobiť simuláciu súhlasu alebo omyl determinujúci vôľu“[25]. Na ďalší rok sa však príhovor nesie v opatrnejšom duchu, keď pripomína, že „kvalita viery nie je podstatnou podmienkou manželského súhlasu, ktorý, podľa odvekej tradície môže byť ohrozený len na prirodzenej rovine.“ Nedostatok viery narúša manželský súhlas len vtedy, keď „determinuje vôľu“.[26]

Veľmi vzácnym materiálom, ktorý pomáha zorientovať sa v tejto pomerne zložitej, ale zároveň pastoračne živej otázke, je dokument Medzinárodnej teologickej komisie z roku 2019 s názvom Vzájomnosť viery a sviatostí v sviatostnej ekonómii[27]. Po zmapovaní celej panorámy danej problematiky predkladá a vyhodnocuje 5 možných riešení:

(a) Absolútny sviatostný automatizmus, ktorý by zakladal sviatosť iba na samotnom fakte krstu je odmietnutý, lebo popiera dialogický charakter sviatostnej ekonómie.

(b) Oddelenie zmluvy od sviatosti – táto možnosť sa síce nedá zamietnuť ako protirečiaca katolíckemu oficiálnemu učeniu, ale chýba jej dostatočná presvedčivá argumentácia.

(c) Zdôraznenie „viery cirkvi“ až natoľko, že by pri uzatváraní manželstva mohla aj úplne nahradiť osobnú vieru (ktorú istotne predchádza a sprevádza), by znamenalo popretie medziosobného charakteru sviatostnej ekonómie.

(d) Zdôraznenie „charakteru“, „krstnej pečate“, čo sa vysvetľuje ako „habitus fidei“, teda uschopnenie k viere potvrdzuje Božiu iniciatívu, ale chýba v nej dialogická osobná odpoveď zo strany subjektu, ktorý vďaka milosti túto schopnosť dostal.

(e) Navrhovaným riešením je sústrediť sa predovšetkým na rozmer úmyslu, ktorý je vždy potrebný pre prijatie sviatosti.[28]

Postupujúc po tejto trase, na základe analýzy aktuálneho antropologického a kultúrneho kontextu, dokument prichádza k záveru, že „neprítomnosť viery môže poškodiť úmysel uzavrieť prirodzené manželstvo“ a preto v prípade „pokrstených neveriacich“ „vážne pochybnosti ohľadom existencie úmyslu nechávajú priestor na vážne výhrady ohľadom sviatosti manželstva.“[29]

Tento prierez jednotlivých vyjadrení ku nastolenej otázke vzťahu viery a manželstva ukazuje hľadanie čo najhlbšej a najpresvedčivejšej odpovede v rámci katolíckej

---

[25] František. *Mitis Iudex Dominus Iesus*. č. 14 § 1.
[26] Francesco. Inaugurazione dell'Anno Giudiziario della Rota Romana (22 gennaio 2016) [online].
[27] Commissione Teologica Internazionale. Reciprocità tra fede e sacramenti; porov. Adam, A. Teologálna čnosť viery pri prijímaní sviatosti manželstva. s. 40–58.
[28] Commissione Teologica Internazionale. Reciprocità tra fede e sacramenti. č. 167.
[29] Commissione Teologica Internazionale. Reciprocità tra fede e sacramenti. č. 181.

tradície. Bolo by zaujímavé predstaviť, ako túto otázku riešia iné tradície, ale to by už presahovalo ohraničenie predmetu tohto príspevku. Vzájomné počúvanie a diskusia aj na túto tému však isto môže byť pomocou v jej ďalšom prehĺbení a objasnení.

Spomínaný dokument Medzinárodnej teologickej komisie sa neobmedzuje iba na teoretické riešenie danej otázky, ale prináša aj podnety pastoračného charakteru. Tejto dimenzii skúmanej problematiky je venovaná posledná kapitola tohto príspevku.

5. Nové pastoračné výzvy v oblasti prípravy na manželstvo

Sociálne, pastoračné ale aj teologické výzvy predstavené v predchádzajúcich riadkoch sa dajú interpretovať nielen ako kríza, ale aj ako príležitosť, ktorá privádza ku vzniku mnohých iniciatív, projektov, programov väčšieho či menšieho charakteru. Niektoré sa zameriavajú na posilnenie manželstva ako ľudského vzťahu, iné riešia sociálne a ekonomické otázky, ale sú aj také, ktoré stavajú práve na vnútornom prepojení viery a manželstva. Pastoračné smerovanie, ktoré sa v posledných desaťročiach vyprofilovalo v rámci katolíckej Cirkvi, pozýva ku prehodnoteniu doterajších prístupov, doslovne ku „pastoračnému obráteniu“[30]. Miestne spoločenstvá sú pozvané vypracovať vlastné obnovené programy „podľa možností a obmedzení ich geografického, kultúrneho a pastoračného kontextu“[31]. Zdieľanie skúseností s inými spoločenstvami aj v kontexte ekumenického dialógu môže byť zdrojom obohatenia v rámci spomínaného hľadania.

Aktuálne všeobecné smerovanie „pastoračného obrátenia“ v prístupe ku manželstvu v Katolíckej cirkvi bolo zhrnuté do dokumentu vatikánskeho dikastéria pre rodinu s názvom Katechumenátne itineráre pre manželský život, ktorý vyšiel s predhovorom pápeža Františka v roku 2022. Samotný názov tohto krátkeho, no relatívne komplexného pastoračného usmernenia naznačuje, že sa jedná o riešenie, ktoré sa dotýka vzťahu viery a manželstva. Navrhuje sa cesta dlhodobého sprevádzania človeka na ceste k manželstvu a v manželstve, ktorá má mať katechumenátny charakter, teda ide v nej o postupné vovádzanie človeka do tajomstva života s Bohom v Kristovi.[32]

V prostredí katolíckej cirkvi na Slovensku sa hľadanie nových pastoračných prístupov sústreďuje v dvoch rovinách:

---

[30] František. *Evangelii gaudium*. č. 25–33.
[31] Dikastérium pre laikov, rodinu a život. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. č. 16.
[32] Dikastérium pre laikov, rodinu a život. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. č. 4–5.

(1) revitalizácia metodík Kurzu prípravy na manželstvo podľa schémy, ktorá sa používala počas posledných 15 rokov. Aktuálne prebieha pilotný projekt, v rámci ktorého sa nové materiály prehodnocujú a prepracovávajú.[33]

(2) prehodnotenie celkového prístupu ku mladým párom, ktoré žiadajú o sláveniе manželstva, načrtnuté v Pastoračnom usmernení Konferencie biskupov Slovenska (KBS) k príprave na sviatosť manželstva na Slovensku[34], ktoré bolo schválené 28. októbra 2025 na skúšobnú dobu 3 rokov.[35]

Väčší dôraz na rozmer viery je možné postrehnúť na obidvoch rovinách.

V novej metodike kurzu prípravy na manželstvo sa téma viery objavuje naprieč celým kurzom, ktorý je rozdelený na 9 tém. Zvlášť explicitne je prítomná v 1. téme (Manželstvo ako dar a povolanie), 5. téme (Viera ako skúsenosť lásky) a 9. téme (Sviatosť manželstva – dar a poslanie). Aj keď sa kurz podrobne venuje aj vzťahovým a praktickým otázkam spojeným s manželstvom a rodičovstvom, navrhnutý projekt dáva téme viery centrálne miesto. Vyhodnotenie pilotného kurzu v druhej polovici aktuálneho roka ukáže, nakoľko sú snúbenci, ako aj lektori a animátori kurzu schopní aj ochotní reflektovať tému viery v súvise s manželstvom, aké dynamiky napomáhajú, aké skôr brzdia túto reflexiu.

Čo sa týka celkového prístupu ku sláveniu manželstva, usmernenie biskupov, v súlade s Katechumenátnymi itinerármi navrhuje dlhšie spoločné kráčanie, ktoré pozostáva z viacerých etáp. V každej z nich je prítomný a kľúčový, aj keď v žiadnom prípade nie výlučný rozmer viery[36].

V „predkatechumenátnej fáze“, ktorú dokument slovenských biskupov nazýva „vzdialená príprava“, sú deti a mladí sprevádzaní na ceste ich dozrievania nielen citového a vzťahového, ale aj v oblasti viery.

> Mnohí mladí nechápu úzku spojitosť, aká jestvuje medzi životom viery a citovým životom. Pestovanie pravdivej a úprimnej ľudskej lásky vopred pripravuje človeka na stretnutie s väčšou Božou láskou... Objavenie (alebo znovuobjavenie) viery zároveň dáva nový zmysel a hĺbku skúsenosti ľudskej lásky.[37]

„Čas prijatia“ snúbencov je tiež príležitosťou nielen otvoriť tému viery, ale samotný moment prijatia, jeho atmosféra, okolnosti, obsah sa má stať „ohlasovaním kerygmy, aby milosrdná Kristova láska tvorila autentické „duchovné miesto“,

---

[33] Rada pre rodinu KBS. Rada KBS ukončila etapu formácie [online]; Rada pre rodinu KBS. Rásť v láske v logike daru [online].

[34] Konferencia biskupov Slovenska. Pastoračné usmernenie k príprave na sviatosť manželstva [online].

[35] Tlačová kancelária KBS. KBS predstavila nové pastoračné usmernenie [online].

[36] Porov. Granados, J., Kampowski, S., Pérez-Soba, J. J. *Nová pastorační péče o rodiny*. s. 41–53.

[37] Dikastérium pre laikov, rodinu a život. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. č. 35.

v ktorom bude pár prijatý.“[38] „Viera toho, kto žiada od Cirkvi, aby mohol uzavrieť manželstvo, môže mať rozličné stupne, a preto je prvoradou povinnosťou duchovných pastierov znova ju vzbudiť, živiť a viesť k zrelosti.“[39]

V čase „blízkej prípravy“, čo je obdobie, ktoré by malo začať približne „rok pred sobášom“[40] má mať „manželský katechumenát... charakter pravej a vlastnej cesty viery, počas ktorej je potrebné znova objaviť kresťanské posolstvo a znova ho predložiť v jeho neustálej novosti a sviežosti“[41]. Vrcholom tejto etapy by mohol byť, tam kde je to vhodné a správne chápané, „obrad zásnub“[42]. Párom sa v tomto období popri Kurze prípravy na manželstvo môže ponúknuť aj osobitná „kerygmatická príprava (osobne alebo cez overené kerygmatické programy)“[43].

Čas „bezprostrednej prípravy“ má mať popri praktických starostiach aj dôležitý duchovný rozmer posilnenia vo viere. Je dobré ponúknuť „duchovné skúsenosti, špecificky vybrané pre páry (počúvanie Božieho slova, slávenie sviatostí, momenty osobnej a komunitnej modlitby), aby sa tak vždy dostával do centra Pán ako prameň celého kresťanského života.“[44] Prakticky môže tomu napomôcť „liturgická príprava na sobášny obrad a rozhovor o možnostiach zapojenia sa doň, ponuka textov liturgických čítaní i textov sobášneho obradu na výber i meditáciu, vysvetlenie liturgických úkonov a gest, motivácia k dobrej sviatosti zmierenia a príprava na ňu, dohodnutie detailov sobáša, ponuka osobitného času a priestoru pre vykonanie sviatosti zmierenia pred sobášom – pre sobášiaci pár i príbuzných“[45].

Dôležitým, v niečom aj novým prvkom v chápaní úlohy kresťanského spoločenstva pri slávení manželstva je výslovné pomenovanie etapy „sprevádzania manželov po sobáši“. Jedná sa o „mystagogické sprevádzanie“, teda postupné vovádzanie do tajomstva, do ktorého slávením manželstva vstúpili. Mystagogická katechéza sa nielen „navracia k rôznym momentom sobášneho obradu“, ale predovšetkým „znamená výzvu: Staňte sa tým, čím ste!“[46] Aj táto fáza si má zachovať kerygmatický rozmer, je to príležitosť vždy znovu „dať pocítiť manželom Kristovu prítomnosť...

---

[38] Dikastérium pre laikov, rodinu a život. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. č. 38.
[39] Konferencia biskupov Slovenska. Pastoračné usmernenie k príprave na sviatosť manželstva. č. 3.8; Ján Pavol II. *Familiaris consortio*. č. 68.
[40] Konferencia biskupov Slovenska. Pastoračné usmernenie k príprave na sviatosť manželstva. č. 4.3.
[41] Dikastérium pre laikov, rodinu a život. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. č. 49.
[42] Dikastérium pre laikov, rodinu a život. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. č. 59.
[43] Konferencia biskupov Slovenska. Pastoračné usmernenie k príprave na sviatosť manželstva. č. 4.4–5.
[44] Dikastérium pre laikov, rodinu a život. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. č. 66.
[45] Konferencia biskupov Slovenska. Pastoračné usmernenie k príprave na sviatosť manželstva. č. 6.7.
[46] Konferencia biskupov Slovenska. Pastoračné usmernenie k príprave na sviatosť manželstva. č. 7.5–6.

Kristus je medzi nimi prítomný preto, že sú manželmi: on denne živí ich vzťah a na neho sa treba spoločne obracať v modlitbe“[47].

Sprevádzanie v obdobiach kríz, o ktorom osobitne pojednávajú Katechumenátne itineráre má mať tiež rozmer posilňovania vo viere. Nepredkladá sa konkrétna metodika, ale na pozadí príbehu kráčania Ježiša s emauzskými učeníkmi sa načrtáva praktický návrh cesty sprevádzania týchto párov v prostredí farského spoločenstva, ktoré má byť

> nielen psychologické, ale aj duchovné, aby sa postupnou personalizovanou mystagogickou cestou a pomocou sviatostí obnovil hlboký význam puta a povedomie o prítomnosti Krista medzi manželmi... Povzbudenie, ktoré môže zaznieť v srdciach tých, čo sa namáhajú, je vyjadrené v Jánovom evanjeliu: Ostaňte v mojej láske! (Jn 15:9)[48].

Samotné usmernenie biskupov Slovenska pozýva ku reflexii, diskusii, prehodnoteniu:

> Pastoračné usmernenie KBS k príprave na manželstvo bolo schválené na 112. plenárnom zasadnutí dňa 28. októbra 2025 na dobu 3 rokov... V tejto fáze je usmernenie formulované v rovine odporúčania. Po skúšobnom období troch rokov bude na základe vyhodnotenia a preštudovania pripomienok revidované na dokument s vyššou mierou záväznosti.[49]

Nasledujúce 3 roky teda ukážu, nakoľko je toto odporúčanie realizovateľné v konkrétnej pastoračnej praxi.

6. Záver

Kresťanské manželstvo v sekularizovanej spoločnosti stojí na priesečníku hlbokých kultúrnych zmien a trvalého teologického posolstva. Napätie medzi sviatostným chápaním manželstva a osobnou vierou snúbencov nepredstavuje len problém, ale aj podnet k jeho hlbšiemu pochopeniu. Teológia zmluvy pritom ponúka kľúč, ktorý ukazuje manželstvo ako vzťah darovania a záväzku zakorenený v Božom vzťahu k človeku.

Súčasná reflexia v katolíckom učení naznačuje, že rozhodujúcim prvkom je úmysel vstúpiť do manželstva v jeho prirodzenej a kresťanskej podobe. Viera tak nevystupuje ako vonkajšia podmienka, ale ako vnútorná dimenzia, ktorá ovplyvňuje kvalitu tohto úmyslu.

---

[47] Dikastérium pre laikov, rodinu a život. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. č. 77.
[48] Dikastérium pre laikov, rodinu a život. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. č. 90–91.
[49] Konferencia biskupov Slovenska. Pastoračné usmernenie KBS k príprave na sviatosť manželstva. č. 8.

Pastoračne sa ukazuje potreba prechodu od jednorazovej prípravy k dlhodobému sprevádzaniu. Katechumenátny prístup, ktorý integruje ľudský aj duchovný rozmer vzťahu, predstavuje perspektívnu cestu obnovy.

Budúcnosť kresťanského manželstva preto závisí najmä od schopnosti sprostredkovať vieru ako živú skúsenosť, ktorá dáva hĺbku a trvácnosť aj ľudskej láske v podmienkach dnešného sveta.

BIBLIOGRAFIA

ADAM, Anton. Teologálna čnosť viery pri prijímaní sviatosti manželstva. In: *ACTA facultatis theologicae Universitatis Comenianae Bratislavensis*. 2024, roč. XXI., č. 1, s. 40–58. ISSN 2644-6928.

BENEDETTO XVI. Inaugurazione dell'Anno Giudiziario del Tribunale della Rota Romana (26 gennaio 2013). In: *vatican.va* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/speeches/2013/january/documents/hf_ben-xvi_spe_20130126_rota-romana.html

BENEDETTO XVI. Incontro con il clero della Diocesi di Aosta (25 luglio 2005). In: *vatican.va* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: http://www.vatican.va/content/benedict-xvi/it/speeches/2005/july/documents/hf_ben-xvi_spe_20050725_diocesi-aosta.html

COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE. La dottrina cattolica sul sacramento del matrimonio. In: *vatican.va* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_1977_sacramento-matrimonio_it.html

COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE. Reciprocità tra fede e sacramenti nell'economia sacramentale. In: *vatican.va* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/cti_documents/rc_cti_20200303_reciprocita-fede-sacramenti_it.html

DIKASTÉRIUM PRE LAIKOV, RODINU A ŽIVOT. *Katechumenátne itineráre pre manželský život*. Pastoračné usmernenia pre partikulárne cirkvi. Trnava: SSV, 2023. ISBN 978-80-8161-472-9.

FRANCESCO. Inaugurazione dell'Anno Giudiziario del Tribunale della Rota Romana (22 gennaio 2016). In: *vatican.va* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2016/january/documents/papa-francesco_20160122_anno-giudiziario-rota-romana.html

FRANCESCO. Inaugurazione dell'Anno Giudiziario del Tribunale della Rota Romana (23 gennaio 2015). In: *vatican.va* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2015/january/documents/papa-francesco_20150123_tribunale-rota-romana.html

FRANTIŠEK. *Apoštolská exhortácia pápeža Františka Evangelii gaudium o ohlasovaní evanjelia v súčasnom svete*. Trnava: SSV, 2015. ISBN 978-80-8161-158-2.

FRANTIŠEK. *Mitis Iudex Dominus Iesus*. In: *kbs.sk* [online] [cit. 2026-05-09]. Dostupné na: https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/mitis-iudex-dominus-iesus

GIOVANNI PAOLO II. Discorso al Tribunale della Rota Romana per l'inaugurazione dell'Anno Giudiziario (1° febbraio 2001). In: *vatican.va* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/2001/february/documents/hf_jp-ii_spe_20010201_rota-romana.html

GRANADOS, José, KAMPOWSKI, Stephan, Pérez-SOBA, Juan José. *Nová pastorační péče o rodiny: průvodce podle Amoris laetitia : doprovázení, rozlišování a začlenění*. 1. vyd. Brno: Akademie kanonického práva, 2017. ISBN 978-80-906025-5-7.

II. VATIKÁNSKY KONCIL. *Dei Verbum*. In: *kbs.sk* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/druhy-vatikansky-koncil/c/dei-verbum

JÁN PAVOL II. Posynodálna apoštolská exhortácia *Familiaris consortio* o úlohách kresťanskej rodiny v dnešnom svete. In: *kbs.sk* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/familiaris-consortio

JÁN PAVOL II. *Teologie těla: katecheze Jana Pavla II. o lidské lásce podle Božího plánu*. 6. vyd. Praha: Paulínky, 2023. ISBN 978-80-7450-443-3.

KASPER, Walter. *Teologie křest'anského manželství*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. ISBN 978-80-85959-28-4.

Katechizmus Katolíckej cirkvi. Trnava: Spolok svätého Vojtecha, 1998. ISBN 978-80-7162-253-6.

KONFERENCIA BISKUPOV SLOVENSKA. Pastoračné usmernenie Konferencie biskupov Slovenska k príprave na sviatosť manželstva na Slovensku. In: *kbs.sk* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-kbs/c/pastoracne-usmernienie-k-priprave-na-sviatost-manzelstva-na-slovensku-2025

MARENGO, Gilfredo. *Chiesa, sesso, amore: le relazioni "pericolose"*. Cinisello Balsamo (Milano): San Paolo, 2021. Universo teologia ; Storia e teologia 152. ISBN 978-88-922-2685-2.

RADA PRE RODINU KBS. Rada KBS ukončila etapu formácie. Spúšťa testovanie novej metodiky KPM. In: *tkkbs.sk* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20260318003

RADA PRE RODINU KBS. Rásť v láske v logike daru: Nová kapitola prípravy na manželstvo na Slovensku. In: *tkkbs.sk* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20251201025

RAHNER, Karl, VORGRIMLER, Herbert. *Teologický slovník*. Praha: Vyšehrad, 2009. ISBN 978-80-7021-934-8.

RATZINGER, Joseph Card. A proposito di alcune obiezioni contro la dottrina della Chiesa circa la recezione della Comunione eucaristica da parte di fedeli divorziati risposati. In: *vatican.va* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19980101_ratzinger-comm-divorced_it.html

ROBERTSON, O. Palmer. *The Christ of the Covenants*. Phillipsburg, NJ: P & R Publishing, 1980. ISBN 978-0-87552-418-4.

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Priemerný vek snúbencov pri sobáši – SR – DATAcube. In: *datacube.statistics.sk* [online] [cit. 2026-05-08]. Dostupné na: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7026rr/v_om7026rr_00_00_00_sk

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Rodinné správanie populácie Slovenska* [online] [cit. 2026-04-26]. ISBN 978-80-8121-939-9. Dostupné na: https://www.scitanie.sk/storage/app/media/dokumenty/Rodinne_spravanie.pdf

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Sobáše podľa veku snúbencov a trvalého pobytu muža a ženy – SR – DATAcube. In: *datacube.statistics.sk* [online] [cit. 2026-04-26]. Dostupné na: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7025rr/v_om7025rr_00_00_00_sk

TLAČOVÁ KANCELÁRIA KBS. KBS predstavila nové pastoračné usmernenie k príprave na sviatosť manželstva. In: *tkkbs.sk* [online] [cit. 2026-04-27]. Dostupné na: https://www.tkkbs.sk/view.php?cisloclanku=20251129003

Kontakt na autora

ThLic. Jozef Pajerský
Katedra pastorálnej teológie, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave
Kapitulská 26, 814 58 Bratislava, Slovensko
e-mail: jozef.pajersky@uniba.sk
ORCID: 0009-0001-9742-6213

Ako citovať / How to cite

PAJERSKÝ, Jozef. Kresťanské manželstvo v sekularizovanej spoločnosti: teologické a pastoračné výzvy. In: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 61–76. ISBN 978-80-557-2374-7. https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.04

Licencia / License

© 2026 Jozef Pajerský. Príspevok je publikovaný v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Porovnanie integračného a konfliktného modelu v prístupe k duševnému zdraviu v pastorálnej praxi

Comparison of the integration model and the conflict model in the approach to mental health in pastoral practice

Michal Kevický
Katedra teológie a katechetiky
Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
e-mail: michal.kevicky@umb.sk · ORCID: 0009-0004-8429-1120

Abstrakt

Tento článok nadväzuje na kolektívnu vedeckú monografiu Poimenika (Kolář, Liguš, 2024) a rozvíja jej reflexiu interdisciplinárneho charakteru poimeniky prostredníctvom hlbšej analýzy vzťahu pastorálnej teológie a psychológie. Zameriava sa na dva základné prístupy evanjelikálnych pastorov: konfliktný model (biblické poradenstvo) a integračný model. Na základe komparatívnej analýzy ukazuje, ako tieto teologické východiská formujú pastoračnú prax pri starostlivosti o ľudí s duševnými problémami, ako aj prístup pastorov k vlastnému duševnému zdraviu. Článok zároveň poukazuje na teologické aj praktické dôsledky oboch prístupov a zdôrazňuje význam interdisciplinárneho dialógu pre súčasnú pastorálnu teológiu.

Kľúčové slová: poimenika, pastorálna psychológia, biblické poradenstvo, integrácia teológie a psychológie, duševné zdravie pastorov

Abstract

This article builds upon the collective scholarly monograph Poimenika (Kolář, Liguš, 2024) and further develops its reflection on the interdisciplinary nature of poimenics through a more in-depth analysis of the relationship between pastoral theology and psychology. It focuses on two primary approaches among evangelical pastors: the conflict model (biblical counseling) and the integration model. Based on a comparative analysis, the article demonstrates how these theological frameworks shape pastoral practice in caring for individuals with mental health issues, as well as pastors' approaches to their own mental health. It also highlights the theological and practical implications of both approaches and emphasizes the importance of interdisciplinary dialogue for contemporary pastoral theology.

Keywords: poimenics, pastoral psychology, biblical counseling, integration of theology and psychology, pastors' mental health

Typ príspevku: vedecká štúdia / Research article
Prijaté: 17. 4. 2026 · Prijaté po recenzii: 4. 9. 2026
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.05

1. Úvod

Kolář a Liguš zaraďujú do rámca interdisciplinárneho charakteru poimeniky viaceré pomocné vedy – psychológiu, vývojovú psychológiu, pastorálnu psychológiu, psychoterapiu, medziľudskú komunikáciu a gerontológiu.[1] Autori pritom konštatujú, že poimenika sa dnes nezaobíde bez spolupráce s týmito humanitnými vedami, ktorých vedomosti môžu výborne slúžiť k jej odbornému skvalitneniu.[2] Toto konštatovanie je vítaným teologickým uznaním neredukcionistického prístupu k ľudskej bytosti.

Napriek tomuto formálnemu uznaniu však monografia neponúka podrobnejšiu analýzu konkrétnych prístupov, ktoré pastori v praxi zaujímajú voči psychológii – a to najmä v kontexte evanjelikálneho hnutia, kde je táto otázka zvlášť napätá a teologicky reflektovaná. Dôkladnejší pohľad na problematiku ponúka antológia Erica L. Johnsona Psychology and Christianity: Five Views (2., doplnené vydanie, Downers Grove: IVP Academic, 2010), v ktorej päť popredných evanjelikálnych mysliteľov systematicky prezentuje a navzájom kriticky konfrontuje päť modelov vzťahu medzi psychológiou a kresťanskou vierou.

Cieľom tohto článku je preto rozvinúť a doplniť perspektívu načrtnutú v Poimenike Koláře a Liguša prostredníctvom hlbšej analýzy, ktorú ponúka Johnsonova antológia. Sledujeme dve základné a najviac odlišné skupiny evanjelikálnych pastorov – zástancov konfliktného modelu a zástancov integračného modelu – a analyzujeme, ako ich teologické presvedčenie formuje: (a) prax pastorácie ľudí s duševnými problémami a (b) prístup k vlastnému duševnému zdraviu.

2. Päť pohľadov na vzťah psychológie a kresťanstva

Johnsonova antológia, zostavená ako akademická dišputa, predstavuje päť pohľadov na vzťah psychológie a kresťanstva. Editor Eric L. Johnson v úvode charakterizuje základnú dilemu: „Kresťanskí veriaci čelia jedinečnej intelektuálnej výzve – musíme sa rozhodnúť, čo urobiť s psychológiou“.[3] Päť pohľadov antológie v zásade zodpovedá štyrom modelom, ktoré Liguš opisuje v Poimenike, s tým rozdielom, že Johnson pridáva transformačno-psychologický pohľad.

Konkrétne ide o tieto pozície: (1) pohľad na úrovne vysvetlenia (Levels-of-Explanation View, David G. Myers), (2) integračný pohľad (Integration View, Stanton L. Jones), (3) pohľad kresťanskej psychológie (Christian Psychology View, Robert

[1] Kolář, P., Liguš, J. et al. *Poimenika*. s. 28–30.
[2] Kolář, P., Liguš, J. et al. *Poimenika*. s. 31.
[3] Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 22.

C. Roberts a Paul J. Watson), (4) transformačno-psychologický pohľad (Transformational Psychology View, John H. Coe a Todd W. Hall) a (5) pohľad biblického poradenstva (Biblical Counseling View, David Powlison). Pre potreby tohto článku sú kľúčové pohľady č. 2 a č. 5, keďže práve tieto zodpovedajú dvom skupinám, ktoré sledujeme a ďalej ich budeme uvádzať ako 1. a 2. skupina.

3. Dve základné skupiny pastorov a ich teologické presvedčenie

V tejto kapitole budeme hovoriť o dvoch skupinách rozdielnych prístupov ku vzťahu psychológie a kresťanstva.

3.1 Skupina prvá: Zástancovia biblického poradenstva

Prvú skupinu reprezentujú pastori, ktorých teologická pozícia sa zhoduje s tým, čo Kolář a Liguš nazývajú konfliktným modelom a čo Powlison v Johnsonovej antológii systematicky obhajuje pod názvom Biblical Counseling View.[4] Powlison otvára svoju esej provokujúcim tvrdením: „Kresťanská viera je psychológia. ... Kresťanská služba je psychoterapia“.[5] Tým nemá na mysli, že kresťanstvo je totožné so sekulárnou psychológiou, ale práve naopak: že kresťanská starostlivosť o dušu má vlastnú, biblicky ukotvenú psychologickú tradíciu, ktorá je alternatívou k sekulárnym prístupom.

Kľúčovým argumentom Biblical Counseling View je teologická dostatočnosť Písma pre všetky otázky ľudského života a zbožnosti. Ako to formuluje Eric L. Johnson v úvode antológie, zhrňujúc pozíciu biblického poradenstva: „Biblia je dostatočná pre duchovné potreby Božieho ľudu“.[6] Pre stúpencov tohto pohľadu z toho vyplýva, že zavádzanie sekulárnej psychológie do pastoračnej starostlivosti znamená pridávanie niečoho, čo Písmo buď neuznáva, alebo priamo odmieta.

Powlison zároveň ponúka sofistikovanejšiu polohu než radikálne Adamsov nouthetický – odmietavý postoj. Uznáva, že sekulárni psychológovia môžu odhaliť reálne fakty o ľudskej bytosti – no tieto fakty musia byť interpretované cez biblickú

[4] Pojem *biblical counseling* nie je v angloamerickom prostredí vymedzený jednotne. Johnsonóva antógia pracuje s americkou podobou reprezentovanou predovšetkým CCEF (Christian Counseling and Educational Foundation) a Davidom Powlisonom. Britské prostredie reprezentuje organizácia Biblical Counselling UK (bcuk.org), ktorá vzťah biblického poradenstva k psychológii a psychiatrii vymedzuje odlišne – spravidla s väčšou otvorenosťou voči medicínskemu prístupu k duševným poruchám. Keďže na Slovensku je britský vplyv prinajmenšom taký silný ako americký, tento rozdiel je pre recepciu pojmu v slovenskom kontexte relevantný.

[5] Powlison, D. A Biblical Counseling View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 245.

[6] Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 31.

optiku: „biblickí poradcovia stále tvrdia, že sa dá niečo naučiť z psychológie: nesprávne neznamená hlúpe“.[7] Toto rozlíšenie medzi faktmi a ich interpretáciou je pre Powlisonov prístup charakteristické a odlišuje ho od simplifikovaného odmietnutia psychológie.

Najpoprednejším historickým predstaviteľom konfliktného modelu je Jay E. Adams, autor vplyvných kníh ako The Christian Counselor's Manual (1973) a Shepherding God's Flock (1974).[8] Adams – vychádzajúc z presvedčenia o biblickej dostatočnosti – vybudoval systém nouthetického (z gr. noutheteo = napomínať) poradenstva, v ktorom je Písmo považované za dostatočný zdroj pre riešenie všetkých oblastí osobného a praktického života vrátane duševných porúch.

Zástancovia tohto modelu sa domnievajú, že psychológia nahrádza duchovné riešenia sekulárnymi odpoveďami. Zdrojom ľudského utrpenia je predovšetkým hriech – teda teologická, nie medicínska kategória. Ed Welch z CCEF, jeden zo súčasných predstaviteľov tohto prúdu, rozlišuje medzi mozgovými poruchami (pre ktoré uznáva medicínske riešenia) a poruchami srdca (pre ktoré je relevantné pastoračné vedenie).[9]

3.2 Skupina druhá: Zástancovia integrácie

Druhú skupinu tvoria pastori, ktorí sa hlásia k integračnému modelu – prístupu, ktorý Stanton L. Jones vymedzuje integračný prístup ako presvedčenie, že kresťan môže slobodne hľadať pravdu kdekoľvek, keďže všetka pravda má napokon jeden zdroj – Boha – a nemôže preto byť v skutočnom rozpore s kresťanskou vierou.[10] Na základe toho dochádzame k záveru, že psychologické objavy nie sú hrozbou pre kresťanskú vieru, ale rozšíreným poznaním, ktoré – keď je kriticky preverené – môže kresťana obohatiť.

Stanton L. Jones zároveň jasne formuluje, prečo integrácia nie je bezmedznou asimiláciou sekulárnych konceptov: „Moderná psychológia je postavená na naturalistických a humanistických predpokladoch – na svete, kde Boh neexistuje, kde ľudia (my sami a ostatní) sú našou najväčšou nádejou a kde osobné šťastie je najvyšším dobrom“.[11] Integrácia kresťanstva a psychológie teda neznamená nekritické prijatie

---

[7] Powlison, D. A Biblical Counseling View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 264.

[8] Adams, J. E. *The Christian Counselor's Manual*. Grand Rapids: Baker, 1973; Adams, J. E. *Shepherding God's Flock*. Grand Rapids: Baker, 1974.

[9] Welch, E. T. *Blame It on the Brain?*. Phillipsburg: P&R Publishing, 1998. s. 24–41.

[10] Jones, S. L. An Integration View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 101–128.

[11] Jones, S. L. An Integration View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 106.

sekulárnej psychológie, ale jej kritické hodnotenie cez optiku kresťanskej antropológie.

Liguš opisuje integračný model ako „vzájomný prienik psychológie a teológie, pričom teológia nemôže ignorovať fakty podložené dôkladným psychologickým výskumom".[12] Stanton Jones a Richard E. Butman vo svojej kľúčovej práci Modern Psychotherapies: A Comprehensive Christian Appraisal (1991, rev. 2011) ukazujú, že rôzne psychoterapeutické školy možno kriticky posudzovať z hľadiska kresťanskej antropológie a selektívne integrovať do pastoračnej praxe. [13] V česko-slovenskom kontexte v tomto duchu pracoval Jaro Křivohlavý, ktorého práce Liguš výslovne uvádza.

Gary Collins, ďalší evanjelikálny predstaviteľ tohto smeru, vo svojom diele Christian Counseling*:* A Comprehensive Guide (1980) zdôrazňuje, že cirkev je ako terapeutická komunita, kde sa profesionálna starostlivosť o duševné zdravie prirodzene dopĺňa o duchovné spoločenstvo.[14]

4. Pastoračná prax pri starostlivosti o ľudí s duševnými problémami

4.1 Pastoračná prax zástancov biblického poradenstva

Pre pastora vychádzajúceho z konfliktného modelu je primárnym nástrojom poradenský rozhovor vedený Písmom. Pastoračné stretnutia sú štruktúrované okolo identifikácie hriechu, výzvy k pokániu, štúdia Písma a modlitby. Powlison to vystihuje takto: „Biblické poradenstvo sa snaží aplikovať biblickú vieru na konkrétne okolnosti našej doby, miesta, problémov a osôb".[15] Odkaz na psychiatra či psychológa je vnímaný s podozrením, keďže by znamenal uznanie, že Písmo na niektorý ľudský problém nestačí.

Praktickým dôsledkom je, že mnohí členovia zboru s ťažkými diagnózami (depresia, úzkostné poruchy, bipolárna afektívna porucha) sú pastorom vedení výhradne duchovnými prostriedkami. Výskumy poukazujú na to, že stigma spojená

[12] Kolář, P., Liguš, J. et al. *Poimenika*. s. 192.
[13] Jones, S. L., Butman, R. E. *Modern Psychotherapies*. 2. vyd. Downers Grove: IVP Academic, 2011.
[14] Collins, G. R. *Christian Counseling: A Comprehensive Guide*. Waco: Word, 1980. [cit. podľa Kolář, P., Liguš, J. et al. *Poimenika*. s. 195.]
[15] Powlison, D. A Biblical Counseling View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 245.

s duševnými poruchami v konzervatívnych cirkevných spoločenstvách a viera v dostatočnosť duchovných riešení môžu výrazne oddialiť vyhľadanie odbornej pomoci.[16,17]

Zároveň treba uznať, že konfliktný model prináša aj pozitíva: jasná štruktúra, záväzný vzťah, morálna zodpovednosť a spoločenstvo sú faktory, ktoré sekulárna terapia nedokáže vždy ponúknuť. Pre viaceré ľudské problémy (napr. závislosť od alkoholu, manželské konflikty spojené s duchovnou vlažnosťou) môže byť tento prístup efektívny.

4.2 Pastorálna prax zástancov integračného modelu

Pastor, ktorý zastáva postoj integračného modelu, pristupuje k ľudskej duševnej tiesni holisticky. Liguš upozorňuje, že „psychoterapia slúži k rozpoznaniu psychických problémov človeka, ktoré je treba nutne diferencovať od spirituálnych“.[18] Práve toto rozlíšenie – medzi psychiatrickými symptómami a duchovnými zápasmi – je pre pastora s integračným prístupom kľúčovou kompetenciou.

V praxi to znamená, že pastor s integračným prístupom aktívne buduje sieť odborníkov – kresťanských psychológov, psychiatrov a sociálnych pracovníkov – a ochotne na nich odkazuje. Pastoračná starostlivosť a profesionálna terapia sa v integračnom modely nevnímajú ako konkurenčné, ale ako komplementárne. Pastor sa zameriava na duchovné sprevádzanie, komunitu, modlitbu a zmysel; terapeut pracuje s kognitívnymi schémami, traumatickými zážitkami a biochemickými aspektmi.

Liguš – vychádzajúc z Hošekovho textu – uvádza, že klinický psychológ D. Green vypracoval pre pastoračných pracovníkov „súbor identifikačných faktorov zahŕňajúcich napr. prijatie Božej milosti, zodpovednosť a pokánie, reakciu na Božie vedenie, zapojenie v cirkvi a vzťah ku spoločenstvu“.[19] Táto mapa demonštruje, že pastor s integračným postojom neprenecháva pastoráciu terapeutovi, ale hľadá teologicky zmysluplné koreláty k psychologickej diagnostike.

Integračný model však čelí vlastným rizikám. Jones ich artikuluje otvorene: „Kresťan musí odolávať redukcionizmu psychológie na biologizmus alebo

[16] Stanford, M. *Grace for the Afflicted*. Downers Grove: IVP Books, 2008. s. 45–52.

[17] Tejto problematike sa v rámci tej istej publikácie systematicky venuje aj príspevok: Barkóczi, F. Pastoračná starostlivosť cirkvi o osoby liečené na depresiu a úzkostnú poruchu. DOI: https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.06. Autor analyzuje konkrétne bariéry pastoračnej praxe (stigma, teologická redukcia, nejasné kompetenčné hranice) a navrhuje princípy zodpovednej cirkevnej starostlivosti o ľudí s duševnými ťažkosťami.

[18] Kolář, P., Liguš, J. et al. *Poimenika*. s. 29.

[19] Kolář, P., Liguš, J. et al. *Poimenika*. s. 193. [Vychádza z: Hošek, P. Vztah teologické antropologie k psychologii. In: Taschner, K. (ed.) *Vztah teologie a psychologie v pastoračním poradenství*. Praha: Evangelikální teologický seminář, 2004. s. 49.]

behaviorizmus, musí rozšíriť chápanie imago Dei v ľudstve a musí vnímať vedu ako teoreticky zaťaženú, kultúrnu a ľudskú".[20] Psychologizácia Písma, strata teologickej identity v terapeutickej terminológii a nekritické preberanie sekulárnych paradigiem sú reálne nebezpečenstvá, ktoré musí pastor s integračným prístupom aktívne zvládať.

5. Starostlivosť o vlastné duševné zdravie pastorov

5.1 Zraniteľnosť duchovenského povolania

Pastoračné povolanie je štatisticky jedným z najnáročnejších vo vzťahu k duševnému zdraviu. Nedávny celoamerický prieskum medzi duchovnými (EPIC Study 2023) ukázal, že približne štyria z desiatich pastorov uvažovali o odchode z duchovenskej služby, pričom ako hlavné dôvody uvádzali chronické vyčerpanie, emočnú únavu a pocit izolácie.[21,22] Tento fenomén sa objavuje bez ohľadu na teologickú orientáciu, no každá skupina naň reaguje odlišne.

5.2 Zástancovia biblického poradenstva a vlastné duševné zdravie

Pre pastora s konfliktným prístupom k psychológii predstavuje vyhľadanie psychologickej pomoci pre seba samého teologický problém: ak hlása, že Písmo postačuje pre všetky potreby života a zbožnosti, ako môže sám požiadať o pomoc psychológa? Táto vnútorná inkonzistencia vytvára silný tlak mlčať o vlastných ťažkostiach.

Powlison si bol tohto napätia vedomý. V Johnsonovej antológii upozorňuje, že biblické poradenstvo nikdy nemá byť primitivistickým odmietaním všetkej pomoci zvonku: „Biblickí poradcovia, ktorí nedokážu dôkladne premyslieť povahu biblickej epistemológie, riskujú, že budú konať tak, akoby Písmo bolo vyčerpávajúce, a komplexné".[23] To znamená, že aj pastor, ktorý vyznáva dostatočnosť Písma pre všetky ľudské potreby, môže – ba má – hľadať múdrosť v spoločenstve,

---

[20] Jones, S. L. An Integration View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 110–111.

[21] Norton, A., Thumma, S. *I'm Exhausted All the Time*. EPIC – Hartford Institute for Religion Research, 2023.

[22] Prieskum EPIC (Norton – Thumma, 2023) bol realizovaný výhradne v americkom cirkevnom kontexte. Priama prenosnosť jeho číselných údajov na slovenské pastoračné prostredie je obmedzená vzhľadom na odlišnú denominačnú štruktúru, mieru inštitucionalizácie cirkví a kultúrne vzorce vyhľadávania pomoci. Fenomén vyčerpania a izolácie pastorov je však v odbornej literatúre doložený aj mimo amerického kontextu, preto základná výpovedná hodnota prieskumu pre slovenské prostredie zostáva relevantná.

[23] Powlison, D. A Biblical Counseling View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 264.

v duchovnom vedení a v prípade neistoty, či nejde o problém duševného zdravia, aj v konzultácii s lekárom.

Výskumy poukazujú na to, že pastori tejto skupiny konfliktného prístupu majú tendenciu čerpať predovšetkým z modelu duchovných disciplín: intenzívna modlitba, pôst, meditácia nad Písmom a duchovné vedenie staršieho pastora sú hlavné stratégie zvládania záťaže.[24] Tieto stratégie majú dokázaný psychologický prínos, avšak pri klinicky závažných stavoch (ako je ťažká depresia alebo PTSD) už nemusia byť sami o sebe bez odbornej liečby dostatočné a môžu odkladať nevyhnutnú liečbu.

Stigma v rámci zboru zohráva kľúčovú úlohu. Pastor, ktorý je vnímaný ako duchovný vzor, čelí implicitnému tlaku byť vždy silný a neprejavovať zraniteľnosť. Pastorom z tejto skupiny konfliktného prístupu zostáva len možnosť vyhľadať psychologickú pomoc diskrétne – mimo svojej denominácie a vlastného zboru – ak ju vyhľadávajú vôbec.

5.3 Zástancovia integrácie a vlastné duševné zdravie

Pastori zastávajúci integračný prístup majú teologicky ľahšiu cestu k vyhľadaniu odbornej pomoci o ich vlastné duševné zdravie. Keďže neuznávajú ostrý rozpor medzi duchovným a psychologickým, nemusia vnímať terapiu ako prejav nedostatku viery. Liguš a Kolář v monografii implicitne potvrdzujú tento prístup, keď poukazujú na to, že „cirkevní pastori majú možnosť sa vo svojom okolí obrátiť na odborníkov, ktorí im v prípade psychologických alebo psychických porúch môžu poskytnúť odborné psychoterapeutické rady“.[25]

Jones zdôrazňuje, že integrácia psychológie a kresťanstva nie je len akademickou otázkou, ale dotýka sa celej osoby pastora – jeho osobnostného profilu, náboženskej histórie aj spôsobu myslenia.[26] Inými slovami, integrácia teológie a psychológie sa dotýka aj samotného pastora, nielen ľudí, ktorým slúži.

Prehľadová štúdia Jackson-Jordan (2013) identifikovala budovanie vzťahov so skupinami rovesníkov a mentorov ako jeden z kľúčových faktorov odolnosti duchovných voči vyhoreniu. Shaw a ďalší (2021) zároveň zistili, že sociálna podpora štatisticky súvisí s nižšou mierou pracovného stresu a depresie u kléru.[27] Integračne orientovaní pastori majú nižšiu prahovú bariéru pre účasť na takýchto skupinách.

---

[24] Yarhouse, M. A., Sells, J. N. *Family Therapies: A Comprehensive Christian Appraisal*. 2. vyd. Downers Grove: IVP Academic, 2017. s. 34–37.

[25] Kolář, P., Liguš, J. et al. *Poimenika*. s. 31.

[26] Jones, S. L. An Integration View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 101–128.

[27] Jackson-Jordan, E. A. Clergy Burnout and Resilience. In: *Journal of Pastoral Care and Counseling*, 67(1), 2013. s. 3; Shaw, M. et al. Clergy Wholeness Study. In: *Journal of Pastoral Care & Counseling*, 75(1), 2021. s. 23–32.

6. Kritická reflexia a dialóg medzi skupinami

Obe skupiny – zástancovia biblického poradenstva aj zástancovia integrácie - čelia legitímnym výzvam, ktoré nemôžu byť jednoducho odmietnuté. Zástancovia biblického poradenstva správne upozorňujú na nebezpečenstvo psychologizácie viery a na hrozbu, keď sa duchovné problémy redukujú výhradne na psychiatrickú symptomatológiu.

Johnsonova antológia je v tomto smere výnimočná tým, že konfrontuje tieto pohľady navzájom. Myers, zástanca pohľadu na úrovne vysvetlenia (Levels-of-Explanation View, David G. Myers), v priamej reakcii na Powlisona namieta, že biblické poradenstvo podceňuje biologické základy niektorých duševných porúch: „Objavy psychologickej vedy spochybňujú niektoré tradičné kresťanské chápania".[28] Powlison na druhej strane namieta voči integračnému prístupu, že ten príliš ochotne preberá predpoklady sekulárnych terapeutických škôl bez dostatočného teologického kritéria.[29]

Najkonštruktívnejšou odpoveďou na toto napätie medzi zástancami biblického poradenstva a zástancami integrácie ostáva dôraz na antropológiu. Hošek správne formuluje, že poznatky psychológie je potrebné integrovať do rámca stanoveného súborom biblických tvrdení o človeku, ktorý je 1) nositeľom Božieho obrazu, 2) odcudzeným hriešnikom a 3) vykúpeným v Kristovi.[30] Johnson ako editor v jeho záverečnej kapitole podobne navrhuje, aby kresťania rešpektovali rôznosť perspektív, pričom spoločnou základňou zostáva záväzok voči biblickej pravde a pastorálnej zodpovednosti za ľudí v núdzi.

Prakticky vzaté, najplodnejšou oblasťou zbližovania zástancov rozličných postojov ku psychológii je prax diagnostického rozlišovania – schopnosť pastora rozpoznať, kedy problém vyžaduje pastorálne sprevádzanie a kedy aj psychiatrickú intervenciu. Táto kompetencia nie je majetkom žiadnej z dvoch skupín; je to profesionálna zručnosť, ktorú možno rozvíjať bez nutnosti vzdávať sa teologickej identity.

7. Záver

Kolář a Liguš vo svojej kolektívnej vedeckej monografii Poimenika otvárajú dôležitú tému interdisciplinárneho charakteru poimeniky, pričom konštatujú,

---

[28] Myers, D. G. A Levels-of-Explanation View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 50.

[29] Powlison, D. A Biblical Counseling View. In: Johnson, E. L. (ed.) *Psychology and Christianity: Five Views*. s. 245, 264.

[30] Hošek, P. Vztah teologické antropologie k psychologii. In: Taschner, K. (ed.) *Vztah teologie a psychologie*. Praha: Evangelikální teologický seminář, 2004. s. 48–49.

že poimenika sa bez spolupráce s humanitnými vedami nezaobíde. Johnsonova antológia Psychology and Christianity: Five Views túto tému rozširuje a prehlbuje tým, že systematicky konfrontuje päť základných modelov vzťahu psychológie a kresťanstva. Tieto dve diela sa navzájom výborne dopĺňajú: Poimenika ponúka systematicko-teologický rámec, Johnsonova antológia empiricko-polemickú hĺbku.

Tento článok ukazuje, že teologické presvedčenie dvoch základných skupín evanjelikálnych pastorov – zástancov konfliktného modelu a zástancov integračného modelu – priamo formuje ich prax pri starostlivosti o ľudí s duševnými problémami, ako aj ich prístup k vlastnému duševnému zdraviu. Zástancovia (výlučne) biblického poradenstva si zachovávajú teologickú konzistentnosť a duchovnú jasnosť, no za cenu rizika, že klinicky závažné stavy zostanú bez adekvátnej psychologickej a psychiatrickej pomoci. Zástancovia integrácie majú bohatšiu paletu nástrojov a nižšiu stigmu voči starostlivosti o vlastné duševné zdravie, no musia neustále bdieť nad teologickou integritou svojho prístupu.

Pre prax poimeniky z toho vyplývajú dva praktické imperatívy pre všetkých pastorov bez ohľadu na ich prístup k psychológii: Po prvé, každý pastor potrebuje základné vzdelanie v oblasti rozlišovania psychických a duchovných problémov. Po druhé, starostlivosť o vlastné duševné zdravie nie je spochybnením teologickej vernosti pastora, ale prejavom zodpovednosti voči zboru, rodine a povolaniu.

BIBLIOGRAFIA

Primárne pramene:

JOHNSON, Eric L. (ed.), 2010. *Psychology and Christianity: Five Views*. 2. vyd. Downers Grove: IVP Academic. ISBN 978-0-8308-2848-7.

KOLÁŘ, Pavel, LIGUŠ, Ján et al., 2024. *Poimenika: Pastorační služba církve v kontextu tradice a současnosti*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-5460-7.

Ďalšia literatúra:

ADAMS, Jay E., 1973. *The Christian Counselor's Manual: The Practice of Nouthetic Counseling*. Grand Rapids: Baker.

ADAMS, Jay E., 1974. *Shepherding God's Flock*. Grand Rapids: Baker.

BARKÓCZI, Filip, 2026. Pastoračná starostlivosť cirkvi o osoby liečené na depresiu a úzkostnú poruchu. In: MASARIK, Albín, KEVICKÝ, Michal, MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, s. 89–100. DOI: https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.06.

COLLINS, Gary R., 1980. *Christian Counseling: A Comprehensive Guide*. Waco: Word.

HOŠEK, Pavel, 2004. Vztah teologické antropologie k psychologii. In: TASCHNER, Karel (ed.) *Vztah teologie a psychologie v pastoračním poradenství*. Praha: Evangelikální teologický seminář. s. 40–54.

Jackson-Jordan, Elizabeth Ann, 2013. Clergy Burnout and Resilience: A Review of the Literature. In: *Journal of Pastoral Care and Counseling*, roč. 67, č. 1, s. 1–5. DOI: https://doi.org/10.1177/154230501306700103.

Jones, Stanton L., 2010. An Integration View. In: JOHNSON, Eric L. (ed.). *Psychology and Christianity: Five Views*. 2. vyd. Downers Grove: IVP Academic, s. 101–128.

Jones, Stanton L., Butman, Richard E., 2011. *Modern Psychotherapies: A Comprehensive Christian Appraisal*. 2. vyd. Downers Grove: IVP Academic.

Křivohlavý, Jaro, 2000. *Pastorální péče*. Praha: Návrat domů.

Myers, David G., 2010. A Levels-of-Explanation View. In: JOHNSON, Eric L. (ed.). *Psychology and Christianity: Five Views*. 2. vyd. Downers Grove: IVP Academic, s. 49–78.

Norton, Allison, Thumma, Scott, 2023. *I'm Exhausted All the Time: Exploring the Factors Contributing to Growing Discontentment among Clergy*. EPIC – Hartford Institute for Religion Research.

Powlison, David, 2010. A Biblical Counseling View. In: JOHNSON, Eric L. (ed.). *Psychology and Christianity: Five Views*. 2. vyd. Downers Grove: IVP Academic, s. 245–273.

Shaw, Martin, Lukman, Roy, Wright Simmons, Linda, Reynolds, Ramona, 2021. Clergy Wholeness Study: How Occupational Distress, Depression, and Social Support Inform the Health of Clergy. In: *Journal of Pastoral Care & Counseling*, roč. 75, č. 1, s. 23–32. DOI: https://doi.org/10.1177/1542305020968046.

Stanford, Matthew, 2008. *Grace for the Afflicted: A Clinical and Biblical Perspective on Mental Illness*. Downers Grove: IVP Books.

Welch, Edward T., 1998. *Blame It on the Brain? Distinguishing Chemical Imbalances, Brain Disorders, and Disobedience*. Phillipsburg: P&R Publishing.

Yarhouse, Mark A., Sells, James N., 2017. *Family Therapies: A Comprehensive Christian Appraisal*. 2. vyd. Downers Grove: IVP Academic.

Kontakt na autora

Mgr. Michal Kevický
Katedra teológie a katechetiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, Slovensko
e-mail: michal.kevicky@umb.sk
ORCID: 0009-0004-8429-1120

Ako citovať / How to cite

KEVICKÝ, Michal. Porovnanie integračného a konfliktného modelu v prístupe k duševnému zdraviu v pastorálnej praxi. In: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 77–88. ISBN 978-80-557-2374-7. https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.05

Licencia / License

© 2026 Michal Kevický. Príspevok je publikovaný v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

PASTORAČNÁ STAROSTLIVOSŤ CIRKVI O OSOBY LIEČENÉ NA DEPRESIU A ÚZKOSTNÚ PORUCHU

Pastoral Care of the Church for People Receiving Treatment for Depression and Anxiety Disorder

FILIP BARKÓCZI
Katedra teológie a katechetiky
Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
e-mail: filip.barkoczi@student.umb.sk · ORCID: 0009-0006-3807-7232

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá otázkou, ako môže cirkev poskytovať pastoračnú starostlivosť ľuďom liečeným na depresiu a úzkostnú poruchu tak, aby bola citlivá, kompetentná a teologicky zodpovedná. Vychádza z predpokladu, že depresia a úzkosť nie sú iba vnútorným problémom jednotlivca, ale aj komunitnou výzvou, ktorá ovplyvňuje fungovanie v cirkevnom spoločenstve, prežívanie života a ochotu vyhľadať pomoc. Text ukazuje ambivalenciu cirkevného prostredia - na jednej strane môže byť miestom prijatia, nádeje a sociálnej opory, na druhej strane môže prehlbovať stigmu, hanbu a oneskorenie vyhľadania a prijatia odbornej pomoci. Cieľom príspevku je pomenovať hlavné bariéry pastorácie a navrhnúť základné princípy pastoračnej praxe, ktoré prepájajú duchovné sprevádzanie, konkrétnu komunitnú podporu a zodpovednú spoluprácu s odborníkmi na duševné zdravie.

Kľúčové slová: pastorácia, depresia, úzkostná porucha, stigma, cirkevné spoločenstvo

Abstract

The paper deals with the question of how the church can provide pastoral care to people being treated for depression and anxiety disorder in a way that is sensitive, competent, and theologically responsible. It proceeds from the assumption that depression and anxiety are not only an internal problem of the individual, but also a communal challenge that affects functioning within the church community, the experience of life, and the willingness to seek help. The text shows the ambivalence of the church environment – on the one hand, it can be a place of acceptance, hope, and social support; on the other hand, it can deepen stigma, shame, and the delay in seeking and accepting professional help. The aim of the paper is to identify the main barriers to pastoral care and to propose the basic principles of pastoral practice that connect spiritual accompaniment, concrete community support, and responsible cooperation with mental health professionals.

Keywords: pastoral care, depression, anxiety disorder, stigma, church community

Typ príspevku: vedecká štúdia / Research article
Prijaté: 8. 5. 2026 · Prijaté po recenzii: 4. 9. 2026
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.06

1. Úvod

Depresia a úzkostné poruchy patria medzi najčastejšie psychické ťažkosti súčasnosti a ich dôsledky presahujú hranice vnútorného prežívania jednotlivca. Zasahujú schopnosť niesť povinnosti, udržiavať vzťahy a účasť na živote komunity. Svetová zdravotnícka organizácia opisuje depresiu ako rozšírenú duševnú poruchu, ktorá sa prejavuje pretrvávajúcou stratou radosti alebo záujmu a významne zasahuje každodenné fungovanie človeka; podobne pri úzkostných poruchách zdôrazňuje, že nejde iba o bežnú úzkosť, ale o pretrvávajúce a ťažko kontrolovateľné obavy sprevádzané fyzickými a kognitívnymi symptómami.[1] Diagnostické rámce zároveň pracujú s kritériom klinicky významnej tiesne alebo narušenia sociálneho a pracovného fungovania, čo podčiarkuje, že ide aj o vzťahový a komunitný problém.[2]

Ak sa na túto tému pozeráme z pohľadu praktickej teológie, potom otázka nie je len v rovine, či má cirkev o duševnom zdraví hovoriť, ale je predovšetkým o tom, akým spôsobom má sprevádzať človeka, ktorý sa lieči a zároveň hľadá miesto vo viere a v spoločenstve. Pastoračná starostlivosť tu nemôže byť redukovaná na niekoľko povzbudzujúcich viet ani na moralizujúce apely. Musí brať vážne zraniteľnosť človeka, limity cirkevnej kompetencie, sociálne dôsledky psychickej poruchy a potrebu spolupráce s odbornou pomocou.[3]

Výskum zároveň ukazuje, že duchovní bývajú pre ľudí v psychickej tiesni často jedným z prvých kontaktov, no pritom sami neraz priznávajú nízku pripravenosť, neistotu a nejasné hranice svojej úlohy. Práve táto ambivalencia tvorí jadro problému - cirkev môže byť miestom útechy, nádeje a nesenia bremien, ale môže sa stať aj prostredím hanby, zjednodušujúcich duchovných vysvetlení a odkladania odbornej pomoci.[4]

Príspevok si preto kladie za cieľ stručne, ale systematicky pomenovať pastoračný problém cirkevnej starostlivosti o osoby liečené na depresiu a úzkostnú poruchu, ukázať hlavné bariéry a navrhnúť základné princípy praxe. Jeho ťažisko nie je

[1] World Health Organization. *Depressive disorder (depression)* [online]; World Health Organization. *Anxiety disorders* [online].
[2] Bains, N., Abdijadid, S. *Major Depressive Disorder* [online]. s. 1–2.
[3] Wood, E., Watson, R., Hayter, M. To What Extent Are the Christian Clergy Acting as Frontline Mental Health Workers? s. 773–776.
[4] Leavey, G., Loewenthal, K., King, M. Challenges to Sanctuary. s. 548–559.

v klinickom opise porúch, ale v otázke, ako môže cirkev vystupovať ako bezpečné, nestigmatizujúce a zodpovedné spoločenstvo.

2. Vymedzenie problému a pastoračného rámca

Predmetom tohto textu nie je terapeutické sprevádzanie ľudí s depresiou a úzkostnými poruchami ani systematický výklad psychopatológie. Predmetom je pastoračná starostlivosť cirkvi o ľudí, ktorí sú v liečbe a zároveň zostávajú súčasťou cirkevného prostredia, prípadne sa v ňom snažia znovu nájsť svoje miesto. Takéto vymedzenie je dôležité, pretože pomáha vyhnúť sa dvom skratkám - na jednej strane bagatelizácii psychickej poruchy ako obyčajného smútku alebo slabej viery, na druhej strane presvedčeniu, že pri odbornej diagnóze už cirkev nehrá žiadnu úlohu.

Pastoračná starostlivosť sa v tomto texte chápe ako sprevádzanie človeka v zraniteľnosti prostredníctvom duchovnej blízkosti, citlivého počúvania, integrácie do spoločenstva, podpory zmyslu a nádeje a tiež zodpovedného rozpoznávania hraníc vlastnej kompetencie. Nejde teda iba o individuálny rozhovor duchovného s veriacim, ale aj o to, akú kultúru vytvára zbor - či podporuje otvorenosť, alebo mlčanie; či človeka nesie, alebo naň kladie výkonové očakávania.

Preto je užitočné rozlíšiť viacero dimenzií pastorácie. Prvou je prijatie a integrácia v spoločenstve, teda ochrana dôstojnosti človeka a jeho miesta v cirkvi aj v období obmedzenej výkonnosti. Druhou je praktické sprevádzanie, čiže konkrétne nesenie bremien v bežnom živote. Treťou je znižovanie stigmy, pretože spôsob, akým cirkev o duševnom zdraví hovorí, zásadne ovplyvňuje, či sa človek odváži hovoriť pravdivo. Štvrtou je spolupráca a odporúčanie odbornej pomoci; práve tu sa ukazuje, či pastorácia rešpektuje liečebný proces a dokáže sa naň zodpovedne napojiť.[5]

Napokon treba pomenovať aj limit prameňov, o ktoré sa tento text opiera. Empirické štúdie citované v nasledujúcich kapitolách pochádzajú prevažne z britského, amerického a škandinávskeho prostredia; opísané bariéry sú teda doložené v týchto kontextoch a predpoklad, že analogicky pôsobia aj v slovenskej cirkevnej praxi zostáva pracovnou hypotézou príspevku, ktorú bude potrebné overiť domácim výskumom.

---

[5] Winett, R. A., Majors, J. S., Stewart, G. Mental Health Treatment and Referral Practices of Clergy and Physician Caregivers. s. 320–321; Wood, E., Watson, R., Hayter, M. To What Extent Are the Christian Clergy Acting as Frontline Mental Health Workers? s. 774–776.

3. Depresia a úzkosť ako komunitná a cirkevná výzva

Depresia a úzkosť sa síce prejavujú v prežívaní jednotlivca, no ich dôsledky majú zjavný sociálny rozmer. Znižujú energiu, schopnosť sústrediť sa, rozhodovať sa a vstupovať do vzťahov; podporujú vyhýbanie sa kontaktom a neraz vedú k izolácii. Výskumy ukazujú, že ľudia s príznakmi depresie alebo úzkosti sa často vnímajú ako viac osamelí a sociálne odpojení, aj keď objektívne nemusia mať menej kontaktov než ostatní.[6] Problém teda nespočíva iba v počte vzťahov, ale v strate bezpečia, blízkosti a spolupatričnosti.

K tomuto sa pridáva stigma. Tá nie je iba odsudzujúcim názorom na duševné ťažkosti, ale sociálnym mechanizmom znehodnocovania človeka, ktorý vedie k hanbe, mlčaniu a vyhýbaniu sa odbornej pomoci.[7] Diagnóza môže začať fungovať ako nálepka, ktorá mení jednotlivcov pohľad na seba aj spôsob, akým k nemu pristupuje rodina, komunita či inštitúcie.[8] Keď sa stigma prepojí s náboženským prostredím, nadobúda osobitnú silu, pretože môže zasiahnuť nielen sociálne postavenie človeka, ale aj jeho obraz o sebe pred Bohom.[9]

Cirkev je v tejto situácii dvojznačným prostredím. Na jednej strane môže ponúknuť stabilnú sociálnu sieť, jazyk nádeje, rytmus stretnutí, duchovné sprevádzanie a veľmi konkrétnu pomoc v každodennosti. Cirkev môže poskytovať kultúrne zrozumiteľnú komunitnú oporu, neformálne sprevádzanie a tiež premostenie k odbornej starostlivosti. Na druhej strane však môže tá istá komunita prehlbovať izoláciu, ak psychickú poruchu interpretuje výlučne morálne alebo spiritualizujúco.[10]

V evanjelikálnom prostredí sa to môže prejaviť napríklad redukciou diagnózy na slabú vieru, hriech alebo démonický vplyv. Takéto vysvetlenia síce môžu vychádzať z úprimnej náboženskej intuície, v pastoračnej praxi však často pridávajú hanbu k už existujúcej bolesti a môžu oddialiť vyhľadanie pomoci. Takýto rámec zvyšuje stigmu a vytvára v komunite tlak, aby človek pôsobil duchovne „v poriadku“, aj keď sa vo vnútri rozpadá.[11,12]

---

[6] Evans, I. E. M. et al. Social Isolation, Cognitive Reserve, and Cognition in Older People with Depression and Anxiety. s. 1695–1696.

[7] Porov. Corrigan, P. W., Watson, A. C. Understanding the Impact of Stigma on People with Mental Illness. s. 16–20; Frost, D. M. Social Stigma and its Consequences for the Socially Stigmatized. s. 824–826.

[8] Huggett, C. et al. A Qualitative Study: Experiences of Stigma by People with Mental Health Problems. s. 385–389, 391–392.

[9] Lloyd, C. E. M., Panagopoulos, M. C. “Mad, Bad, or Possessed”? s. 300–302.

[10] Crawford, R. P. *Communicating Mental Illness in Religious Organizations* [online]. s. 24–26.

[11] Lloyd, C. E. M., Panagopoulos, M. C. “Mad, Bad, or Possessed”? s. 292–294, 301–303.

[12] Teologické pozadie tohto javu – teda to, ako konkrétna teologická pozícia pastora (konfliktný verzus integračný model vzťahu teológie a psychológie) podmieňuje prístup k duševným ťažkostiam veriacich

4. Hlavné bariéry pastoračnej starostlivosti

Prvou bariérou je nízka gramotnosť v oblasti duševného zdravia. Cirkevní pracovníci a dobrovoľníci bývajú ľuďom v kríze prirodzene dostupní, no často nevedia primerane rozumieť symptómom, rozlíšiť závažnosť situácie ani odhadnúť, kedy už nestačí povzbudenie a treba naliehavo odporučiť odbornú pomoc. Mnohí duchovní vstupujú do týchto situácií s minimálnym tréningom, čo zvyšuje neistotu, stereotypy aj defenzívne reakcie.[13]

Druhou bariérou je teologická redukcia problému. Cirkev prirodzene pracuje s kategóriami hriechu, duchovného zápasu, nádeje či modlitby. Problém vzniká vtedy, keď sa komplexná bio-psycho-sociálna realita depresie alebo úzkostnej poruchy preloží iba do jedného duchovného vysvetlenia. Takáto redukcia neumožňuje človeku zakúsiť evanjelium ako priestor pravdy a milosti, ale skôr ako systém hodnotenia, v ktorom je jeho utrpenie automaticky podozrivé.[14]

Tretou bariérou je nejasnosť hraníc a kompetencií. Duchovný nie je psychiater ani psychoterapeut, ale ani jeho úloha nie je zanedbateľná. Má byť tým, kto počúva, nesie a sprevádza, no zároveň vie včas rozpoznať limity vlastnej úlohy. Výskum upozorňuje, že ak neistota duchovných vytvára oneskorenia v odporúčaní odbornej pomoci, ide o vážny praktický problém pastorácie, nie iba o osobné zlyhanie jednotlivca.[15]

Štvrtou bariérou je slabé premostenie medzi cirkevnou a odbornou pomocou. Časť cirkevného prostredia pristupuje k psychológii a psychiatrii podozrievavo, zatiaľ čo niektorí odborníci nedôverujú náboženskému jazyku. V dôsledku toho človek nadobúda pocit, že si musí vybrať medzi vierou a liečbou. Avšak mentálne poruchy sa dotýkajú aj existenciálnych a spirituálnych potrieb človeka; preto zodpovedná starostlivosť nemá tieto roviny oddeľovať, ale múdro prepájať.[16]

Piata bariéra sa týka samotnej kultúry spoločenstva. Aj dobre mienené cirkevné prostredie môže vytvárať tlak na obraz „dobrého kresťana" ako človeka, ktorý je z duchovného pohľadu víťazný, stabilný a bez silného duševného rozrušenia. V takom prostredí sa priznanie k depresii, úzkosti alebo sebapoškodzovaniu môže stať sociálnym rizikom, pretože človek sa ľahko stane centrom kongregačného súdu, môže byť

aj k vlastnému duševnému zdraviu – systematicky rozoberá príspevok v tejto publikácii: Kevický, M. Porovnanie integračného a konfliktného modelu v prístupe k duševnému zdraviu v pastorálnej praxi. DOI:https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.05.

[13] Leavey, G., Loewenthal, K., King, M. Challenges to Sanctuary. s. 548–559.

[14] Aguwa, L. *The Biological and Environmental Factors Contributing to Depression* [online]. s. 11–12.

[15] Wood, E., Watson, R., Hayter, M. To What Extent Are the Christian Clergy Acting as Frontline Mental Health Workers? s. 770–771, 776–778.

[16] Frøkedal, H. et al. Existential Group Practice Run by Mental Healthcare Chaplains in Norway. s. 714–715, 721–723.

označený za „problémového“ alebo duchovne nedostatočného. Výsledkom býva hanba, skrývanie zápasu, vnútorná izolácia a znížená ochota vyhľadať pomoc.[17]

Jednou z najvážnejších pastoračných otázok nie je iba to, či cirkev pomáha, ale aj to, ako môže človeka neúmyselne zraniť. Výroky typu „musíš sa viac modliť“, „nesmieš sa tomu poddať“, „keby si viac veril, nevyzeralo by to takto“ alebo „to je len útok nepriateľa“ môžu znieť duchovne, no v situácii depresie alebo úzkosti často pôsobia ako tlak, ktorý prehlbuje bezmocnosť. Takéto zjednodušené náboženské odpovede pri duševných ťažkostiach nebudujú nádej, ale znižujú empatiu a uzatvárajú priestor pre pravdivý rozhovor.[18]

Riziko vzniká aj tam, kde sa pastorácia zmení na netrpezlivé riešenie problému. V duchovnej starostlivosti má zásadné miesto terapeutické ticho, schopnosť nevstupovať do bolesti druhého okamžitými vysvetleniami a rešpektovať jeho príbeh bez mocenského ovládania rozhovoru.[19] Pastorácia, ktorá nedokáže niesť ticho, ľahko začne produkovať slová, ktoré viac chránia pomáhajúceho pred vlastnou neistotou, než by skutočne slúžili trpiacemu.

Samotní duchovní môžu sami prežívať zraniteľnosť, strach z nepredvídateľného správania a neistotu pri stretnutí s ľuďmi v ťažkej psychickej kríze. Aj preto je dôležité hovoriť o pastoračnej bezpečnosti - hranice, konzultácia, spolupráca s odborníkmi a základné vzdelanie nie sú prekážkou súcitu, ale jeho podmienkou.[20]

5. Východiská zodpovednej pastoračnej praxe

Prvým princípom je dôstojnosť človeka v jeho zraniteľnosti. Pastorácia začína tam, kde cirkev chráni jeho hodnotu aj v období, keď nemá silu slúžiť, viesť alebo „fungovať“ podľa bežných očakávaní.[21]

Druhým princípom je spoločenstvo ako konkrétne nesenie bremien. Pastoračná starostlivosť sa nevyčerpáva rozhovorom farára alebo kazateľa; jej pravosť sa ukazuje v tom, či zbor vytvára sieť bežnej podpory - kontakt v každodennosti, návštevu, pomoc s praktickými vecami, citlivé zapojenie rodiny a ochranu človeka pred izoláciou. Práve tu sa cirkev môže stať stabilnou komunitnou blízkosťou, tým, čo odborná pomoc často nedokáže poskytnúť v takej miere.[22]

Tretím princípom je kompetenčná pokora. Zdravá pastorácia si uvedomuje, čo môže urobiť a čo už patrí do sféry odbornej starostlivosti. Podpora liečby,

[17] Lloyd, C. E. M., Panagopoulos, M. C. “Mad, Bad, or Possessed”? s. 300–302.
[18] Leblanc, A. *Mental Health and Evangelism* [online]. s. 2–4.
[19] Dube, S. Therapeutic Silence in Spiritual Care. s. 43–49.
[20] Leavey, G., Loewenthal, K., King, M. Challenges to Sanctuary. s. 554–558.
[21] Porkka, J., Pentikäinen, M. (eds.) *Community of the Future* [online]. s. 8.
[22] Addy, T. *Seeking Conviviality* [online]. s. 1–2.

rešpektovanie medikácie, ochota odporučiť odborníka a spolupráca s ním neoslabujú vieru, ale chránia človeka pred nábožensky motivovaným zanedbaním. Kvalita pomoci sa láme aj na tom, či duchovní vedia človeka reálne navigovať k odbornej starostlivosti, nielen abstraktne odporučiť k neurčite pomenovanému odborníkovi.[23]

Štvrtým princípom je jazyk milosti a pravdy. Cirkev potrebuje vytvárať také prostredie, v ktorom je možné hovoriť o duševnom zdraví bez straty dôstojnosti a bez podozrenia, že psychická porucha automaticky svedčí o duchovnej menejcennosti. To si vyžaduje vedomé pestovanie nestigmatizujúceho jazyka a korekciu spiritualizujúcich skratiek.[24]

Piata zásada je zodpovedná nádej. Pastoračná nádej nie je popieraním diagnózy, ani tlakom na okamžitú zmenu, ale vernosťou pri človeku aj tam, kde zlepšenie neprichádza rýchlo. Je to nádej, ktorá nesľubuje lacné riešenia, ale odmieta zúfalstvo. Takto chápaná nádej môže byť jedným z najvlastnejších príspevkov cirkvi do priestoru duševného zdravia.[25]

Šiestym princípom je systematické vzdelávanie v oblasti pastorácie. Jednotlivé citlivé rozhovory samy osebe nestačia, ak zbor nemá základný rámec, ako reagovať pri kríze, suicidálnych výrokoch, dlhodobej izolácii alebo pri potrebe kontaktu s rodinou a odborníkmi. Zodpovedná cirkev preto potrebuje aspoň základnú mapu postupov, kontakty na odbornú pomoc a primerané vzdelávanie duchovných i laických služobníkov. Takáto pripravenosť neznamená byrokratizáciu pastorácie, ale ochranu človeka v krehkosti aj ochranu pomáhajúcich pred chaotickou improvizáciou.[26]

To predpokladá aj premenu cirkevného jazyka a bežných očakávaní. Spoločenstvo, ktoré nevedome oceňuje silných, ochotných a neustále dostupných ľudí, bude ľudí s duševnou krehkosťou vytláčať na okraj, aj keď to nebude robiť úmyselne. Naopak, zbor, ktorý sa učí hovoriť pravdivo o limite, slabosti, liečbe a dlhodobom zápase, môže oslabiť stigmu skôr, než sa prejaví v konkrétnej kríze.[27] Jednou z najdôležitejších úloh zboru je preto kultivovať normálnosť citlivého rozhovoru o duševnom zdraví, v ktorom človek nestráca svoju dôstojnosť ani miesto pri Kristovi.

---

[23] Winett, R. A., Majors, J. S., Stewart, G. Mental Health Treatment and Referral Practices of Clergy and Physician Caregivers. s. 320–321.

[24] Lloyd, C. E. M., Panagopoulos, M. C. "Mad, Bad, or Possessed"? s. 292–302.

[25] Raittila, L., Kuitunen, J. Inclusive Diakonia in the Church [online]. s. 233–239.

[26] Leavey, G., Loewenthal, K., King, M. Challenges to Sanctuary. s. 553–555; Vattøe, I. E. et al. Emotional Stressors Among Volunteers. s. 569, 571–572; Wood, E., Watson, R., Hayter, M. To What Extent Are the Christian Clergy Acting as Frontline Mental Health Workers? s. 774–776.

[27] Lloyd, C. E. M., Panagopoulos, M. C. "Mad, Bad, or Possessed"? s. 301–303.

Ak má byť pastoračná starostlivosť skutočne cirkevná, nesmie zostať iba pri schopnostiach jednotlivého duchovného. Oveľa hlbšia otázka znie, aké spoločenstvo človek s depresiou alebo úzkosťou po návrate do zboru stretne. Môže natrafiť na komunitu, ktorá síce vyjadrí súcit, no vzápätí začne očakávať návrat k predošlej aktivite, stabilite a službe. Môže však zažiť aj spoločenstvo, ktoré vie niesť slabšie tempo, nevyžaduje okamžitú duchovnú „výkonnosť" a nehodnotí pravosť viery podľa momentálnej psychickej kondície.[28] Zbor preto nepomáha len tým, že človeka eviduje medzi svojimi členmi, ale tým, že vytvára takú formu blízkosti, v ktorej sa nemusí hanbiť za svoju obmedzenosť.

Zodpovedná pastorácia musí zároveň rátať s tým, že niektoré situácie si vyžadujú nielen súcit, ale aj rozhodnosť. Ak človek hovorí o samovražde, sebapoškodzovaní, úplnej beznádeji alebo prestáva spolupracovať na liečbe, pastorácia nemá zostať uzavretá v rovine dôverného rozhovoru. V takých chvíľach je dôležité konať tak, aby bola chránená jeho bezpečnosť, hoci to môže znamenať zapojenie rodiny, odborníka či krízovej služby.[29]

Do tejto roviny patrí aj rozlišovanie medzi tým, čo je pre človeka v kríze oporou, a tým, čo sa môže stať ďalším bremenom. Niekedy môže byť duchovný rozhovor, modlitba či čítanie Písma zdrojom pokoja a orientácie; inokedy sa aj dobré náboženské praktiky môžu zmeniť na tlak, ak sú ponúkané bez ohľadu na aktuálnu kapacitu človeka. Pastorácia preto potrebuje citlivosť na tempo trpiaceho. Pomáhajúci býva v pokušení príliš rýchlo hovoriť, vysvetľovať a usmerňovať, hoci práve schopnosť zostať pri druhom bez ovládnutia jeho príbehu patrí k jadru duchovnej starostlivosti.[30] Pastoračné rozlišovanie tak znamená aj pokoru nepovedať všetko hneď, nepretvoriť rozhovor na skúšku viery a neprenášať na človeka v liečbe očakávania, ktoré v danej chvíli nedokáže niesť. Cirkev môže byť pre človeka oporou práve tým, že mu dovolí zostať človekom v procese, nie projektom rýchlej nápravy.

Pastoračná starostlivosť o človeka liečeného na depresiu alebo úzkostnú poruchu sa tak v praxi láme na schopnosti rozlišovať. Nejde iba o všeobecnú dobroprajnosť, ale o múdrosť rozpoznať, čo konkrétny človek v danej chvíli unesie a čo už prekračuje rámec bežného sprevádzania. Inak sa pristupuje k človeku, ktorý dokáže hovoriť o svojom stave, no postupne sa sťahuje zo vzťahov; inak k človeku, ktorý prežíva silnú paniku, dezorganizáciu alebo vyslovuje suicidálne výroky. Pastoračné rozlišovanie preto znamená všímavosť voči obsahu slov, zmene správania, strate

[28] Evans, I. E. M. et al. Social Isolation, Cognitive Reserve, and Cognition in Older People with Depression and Anxiety. s. 1692, 1696.

[29] Winett, R. A., Majors, J. S., Stewart, G. Mental Health Treatment and Referral Practices of Clergy and Physician Caregivers. s. 320–321.

[30] Dube, S. Therapeutic Silence in Spiritual Care. s. 43–49.

kontaktu so spoločenstvom aj voči tomu, či sa pomoc človeka reálne dotýka, alebo ho iba unavuje ďalšími očakávaniami. Práve tu sa ukazuje dôležitosť základnej pripravenosti - duchovný a zbor nemajú človeka diagnostikovať, ale mali by vedieť rozpoznať signály, pri ktorých už nestačí len povzbudenie a je potrebná bezodkladná odborná intervencia alebo kontakt s blízkymi.[31]

Pastoračný rozmer tejto témy sa napokon ukazuje aj v tom, ako cirkev pracuje s časom. Depresia ani úzkostná porucha sa často nezmenia po jednom rozhovore, jednom modlitebnom stretnutí ani po krátkom období duchovného povzbudenia. Človek v liečbe môže urobiť krok vpred a následne dva kroky späť; môže na čas získať energiu a potom znovu upadnúť do únavy, strachu či sociálneho stiahnutia. Ak cirkev nie je pripravená na takúto nelineárnosť, ľahko začne reagovať sklamaním, netrpezlivosťou alebo tichým odstupom. Práve tu je dôležité pochopiť pastoráciu nie ako rýchly zásah, ale ako verné sprevádzanie. V tomto procese majú duchovní významnú úlohu práve v dlhodobej podpore, v orientácii človeka v zmysle utrpenia a v prepájaní duchovnej roviny s ďalšími formami pomoci.[32] Takto chápaná časovosť pastorácie chráni cirkev pred ilúziou okamžitých riešení a zároveň chráni trpiaceho pred pocitom, že je pre spoločenstvo prijateľný iba dovtedy, kým robí viditeľný pokrok.

6. Záver

Pastoračná starostlivosť o osoby liečené na depresiu a úzkostnú poruchu stojí na križovatke teológie, komunitného života a praktickej zodpovednosti. Cirkev v tejto oblasti nemá suplovať klinickú liečbu, psychoterapiu ani psychiatrickú starostlivosť. Zároveň sa však nemôže z tejto témy stiahnuť s odôvodnením, že ide výlučne o kompetenciu odborníkov. Depresia a úzkostné poruchy nezasahujú iba vnútorný svet jednotlivca, ale aj jeho vzťahy, účasť na spoločenstve, obraz o sebe, prežívanie viery a schopnosť prijímať pomoc. Práve preto má cirkev v tejto oblasti nezastupiteľné miesto ako spoločenstvo blízkosti, prijatia, nesenia bremien a zodpovednej nádeje.

Základnou úlohou cirkvi nie je diagnostikovať ani terapeuticky riešiť psychickú poruchu, ale vytvárať také prostredie, v ktorom človek nestráca dôstojnosť ani miesto v spoločenstve pre svoju zraniteľnosť. Pastorácia má byť priestorom, kde sa bolesť nemusí skrývať za duchovne prijateľnú fasádu a kde človek nemusí dokazovať

[31] Wood, E., Watson, R., Hayter, M. To What Extent Are the Christian Clergy Acting as Frontline Mental Health Workers? s. 774–776.

[32] Wood, E., Watson, R., Hayter, M. To What Extent Are the Christian Clergy Acting as Frontline Mental Health Workers? s. 773–776.

pravosť svojej viery okamžitým zlepšením, výkonnosťou alebo schopnosťou fungovať podľa očakávaní komunity. V tomto zmysle je jednou z najdôležitejších úloh cirkvi oslabovať stigmu a vytvárať jazyk, v ktorom možno o depresii, úzkosti, liečbe, limite a dlhodobom zápase hovoriť pravdivo, bez hanby a bez duchovného znehodnocovania.

Zodpovedná pastorácia preto musí spájať duchovné sprevádzanie s kompetenčnou pokorou. Modlitba, čítanie Písma, rozhovor a duchovná blízkosť môžu byť pre človeka v liečbe významným zdrojom orientácie a nádeje, no nesmú sa stať náhradou odbornej pomoci ani tlakom na rýchlu zmenu. Práve naopak, cirkev koná zodpovedne vtedy, keď dokáže liečbu podporiť, človeka k odbornej pomoci sprevádzať, rešpektovať hranice vlastnej kompetencie a v krízových situáciách konať rozhodne v prospech jeho bezpečnosti.

Takto chápaná pastoračná starostlivosť môže byť jedným z najvlastnejších príspevkov cirkvi do oblasti duševného zdravia. Nie preto, že by cirkev mala odpovede na všetky klinické otázky, ale preto, že môže človeku ponúknuť to, čo v utrpení často najviac chýba - bezpečný priestor prijatia, vernosť v čase, pravdivú nádej a spoločenstvo, v ktorom psychická krehkosť neznamená stratu hodnoty pred Bohom ani pred ľuďmi.

Bibliografia

Addy, Tony. *Seeking Conviviality: A New Core Concept for the Diaconal Church* [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/65117849. 2019.

Aguwa, Levi. *The Biological and Environmental Factors Contributing to Depression* [online]. https://doi.org/10.13140/RG.2.2.25607.21922/1, 2020.

Bains, Navjot, Abdijadid, Samanta. *Major Depressive Disorder* [online]. Treasure Island: StatPearls Publishing. Dostupné na: https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK559078/, 2023.

Corrigan, Patrick W., Watson, Amy C. Understanding the Impact of Stigma on People with Mental Illness. In: *World Psychiatry*. 2002, roč. 1, č. 1, s. 16–20.

Crawford, Rebekah Perkins. *Communicating Mental Illness in Religious Organizations* [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/40434088

Dube, Sikhumbuzo. Therapeutic Silence in Spiritual Care: Lessons from Eli and Job's Friends [online]. In: *Asia-Africa Journal of Mission and Ministry*, č. 19, s. 43–62. https://doi.org/10.21806/aamm.2019.19.3, 2019.

Evans, Isobel E. M., Llewellyn, David J., Matthews, Fiona E., Woods, Robert T., Brayne, Carol, Clare, Linda. Social Isolation, Cognitive Reserve, and Cognition in Older People with Depression and Anxiety. In: *Aging & Mental Health*. 2019, roč. 23, č. 12, s. 1691–1700. DOI: https://doi.org/10.1080/13607863.2018.1506742.

Frøkedal, Hilde, Stifoss-Hanssen, Hans, Ruud, Torleif, DeMarinis, Valerie, Gonzalez, Marianne Thorsen. Existential Group Practice Run by Mental Healthcare Chaplains in Norway: A Nationwide Cross-Sectional Study. In: *Mental Health, Religion & Culture*. 2017, roč. 20, č. 8, s. 713–727. DOI: https://doi.org/10.1080/13674676.2017.1400528.

Frost, David M. Social Stigma and its Consequences for the Socially Stigmatized. In: *Social and Personality Psychology Compass*. 2011, roč. 5, č. 11, s. 824–839. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2011.00394.x.

Huggett, Charlotte, Birtel, Michèle D., Awenat, Yvonne F. et al. A Qualitative Study: Experiences of Stigma by People with Mental Health Problems. In: *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*. 2018, roč. 91, č. 3, s. 380–397. DOI: https://doi.org/10.1111/papt.12167.

Kevický, Michal. Porovnanie integračného a konfliktného modelu v prístupe k duševnému zdraviu v pastorálnej praxi. In: Masarik, Albín, Kevický, Michal, Mičieta, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 77–88. DOI: https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.05.

Leavey, Gerard, Loewenthal, Kate, King, Michael. Challenges to Sanctuary: The Clergy as a Resource for Mental Health Care in the Community. In: *Social Science and Medicine*. 2007, roč. 65, č. 3, s. 548–559. DOI: https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.03.050.

Leblanc, Andrena. *Mental Health and Evangelism* [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/26657616

Lloyd, Christopher E. M., Panagopoulos, Maxinne C. "Mad, Bad, or Possessed"? Perceptions of Self-Harm and Mental Illness in Evangelical Christian Communities. In: *Pastoral Psychology*. 2022, roč. 71, č. 3, s. 291–311. DOI: https://doi.org/10.1007/s11089-022-01005-3.

Porkka, J., Pentikäinen, M. (eds.). *Community of the Future: Challenges and New Approaches to Community Based Social Work and Diaconia from the CABLE Approach* [online]. Helsinki: Diaconia University of Applied Sciences. ISBN 978-952-493-190-8. 2013.

Raittila, Lea, Kuitunen, Jorma. Inclusive Diakonia in the Church: Principles and Good Practices. In: *Transforming into an Intercultural Church in Multicultural Europe* [online]. 2025.

Vattøe, Ingvild E., Demarinis, Valerie, Haug, Sigrid H. K., Lien, Lars, Danbolt, Lars J. Emotional Stressors Among Volunteers Operating a Diaconal Suicide-Prevention Crisis Line in Norway: A Qualitative Study. In: *British Journal of Guidance & Counselling*. 2020, roč. 48, č. 4, s. 563–575. ISSN 0306-9885. DOI: https://doi.org/10.1080/03069885.2019.1646409.

Winett, Richard A., Majors, James S., Stewart, Gary K. Mental Health Treatment and Referral Practices of Clergy and Physician Caregivers. In: *Journal of Community Psychology*. 1979, roč. 7, č. 4, s. 318–323. DOI: https://doi.org/10.1002/1520-6629(197910)7:4<318::AID-JCOP2290070407>3.0.CO;2-I.

WOOD, Emily, WATSON, Roger, HAYTER, Mark. To What Extent Are the Christian Clergy Acting as Frontline Mental Health Workers? A Study from the North of England. In: *Mental Health, Religion & Culture*. 2011, roč. 14, č. 8, s. 769–783. DOI: https://doi.org/10.1080/13674676.2010.522565.

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Anxiety Disorders* [online]. 8. september 2025. Dostupné na: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/anxiety-disorders

WORLD HEALTH ORGANIZATION. *Depressive Disorder (Depression)* [online]. 29. august 2025. Dostupné na: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/depression

Kontakt na autora

Mgr. Filip Barkóczi
Katedra teológie a katechetiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, Slovensko
e-mail: filip.barkoczi@student.umb.sk
ORCID: 0009-0006-3807-7232

Ako citovať / How to cite

BARKÓCZI, Filip. Pastoračná starostlivosť cirkvi o osoby liečené na depresiu a úzkostnú poruchu. In: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 89–100. ISBN 978-80-557-2374-7. https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.06

Licencia / License

© 2026 Filip Barkóczi. Príspevok je publikovaný v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Osud vdov v hinduizme

The Fate of Widows in Hinduism

Aranka Csonthó
Katedra historických vied
Reformovaná teologická fakulta
Univerzity J. Selyeho
Komárno
e-mail: csonthoaranka@gmail.com

Abstrakt

V rámci hinduizmu sa sústreďujeme na veľmi úzku oblasť, ktorá je možno menej známa. Dotýkame sa osudu vdov, no aj obzvlášť citlivej témy, ktorá už nie je právne akceptovaná, no spoločensky je s veľkou pravdepodobnosťou stále prítomná – a to je ich upaľovanie spolu so zosnulým manželom – sati. Snažíme sa preskúmať, prečo sú vdovy často spoločnosťou marginalizované, aké možnosti a vyhliadky majú na zlepšenie kvality svojho života. Fenomén sati skúmame s ohľadom na historické a nábožensko-rituálne aspekty. Prečo je táto téma významná z pohľadu súčasnej doby? Je potrebné spoznávať odlišné kultúry a náboženské zvyklosti, čo nám pomáha viac porozumieť jednotlivé diania a citlivé témy. Medzináboženský dialóg prispieva k vzájomnému obohateniu a rozšíreniu znalostí. Konkrétne táto téma o vdovách v hinduizme môže prispieť k väčšiemu pochopeniu kultúrnej a náboženskej rôznorodosti.

Kľúčové slová: vdovy, hinduizmus, manželstvo, sati – upaľovanie vdov

Abstract

Within Hinduism, we focus on a very narrow area that may be less well known. We address the fate of widows, as well as a particularly sensitive issue that is no longer legally accepted, but is very likely still socially present – namely their burning together with their deceased husband, known as sati. We seek to examine why widows are often marginalized by society and what opportunities and prospects they have for improving the quality of their lives. We study the phenomenon of sati with regard to its historical and religious-ritual aspects. Why is this topic significant from the perspective of the present day? It is important to become familiar with different cultures and religious customs, as this helps us better understand various events and sensitive issues. Interreligious dialogue contributes to mutual enrichment and the broadening of knowledge. Specifically, this topic of widows in Hinduism can contribute to a greater understanding of cultural and religious diversity.

Keywords: widows, Hinduism, marriage, sati – widow burning

Typ príspevku: vedecká štúdia / Research article
Prijaté: 28. 4. 2026 · Prijaté po recenzii: 4. 9. 2026
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.07

1. Úvod

Postoj k smrti je určený mnohými faktormi a zároveň je ovplyvnený odlišným vnímaním, kultúrou a zvyklosťami. Preto európsky (kresťanský) alebo západný mysliteľ nie vždy dokáže pochopiť hinduistickú predstavu o smrti, preto sa na úvod pokúsime predstaviť charakteristiky, ktoré sú typické pre vzťah hinduizmu k smrti. Ako poukazuje Gábor Kovács: „osobný postoj k smrti predpokladá kultúrne rozdiely medzi Východom a Západom.“[1] Podľa tohto pohľadu Kovács tvrdí o hinduizme: „smrť nie je koncom života, ale jeho vyvrcholením, jeho najvzácnejším okamihom. Vtedy sa ukáže, kam pôjde duša, ktorá nie je totožná s telom, a čo duša môže použiť zo svojich predchádzajúcich skúseností.“[2] „Vzťah hinduizmu k smrti nie je zásadne nepriateľský.“[3] Môže to byť preto, lebo základné učenie hinduizmu je, že „duša sa pri narodení spája s telom a smrťou sa od tela oddeľuje. Keď opustí telo, prechádza do iného tela na základe svojich predchádzajúcich zásluh, takže to môže byť telo človeka, zvieraťa alebo aj rastlinná forma, sa hovorí tomu samsára. Prerušenie, či ukončenie presídlenia duší - prevteľovania je konečným oslobodením (mokša), keď sa duša spojí so svetovou dušou (Brahman), po čom všetci hinduisti túžia.“[4]

Predmetom tohto štúdia je poukázanie na situácia vdov v tejto rôznorodej náboženskej kultúre, predstavenie ich zložitého osudu a pokus o hľadanie riešenia na zlepšenie života. Opierame sa o dostupné knižné či internetové odborné publikácie, ktoré skúmajú jednak historické pozadie, ale predstavujú aj aktuálne prípady. Cieľom je priblížiť tieto zvyklosti, náboženské rituály bez toho, aby sme ich odsudzovali, skôr, aby sme viac pochopili a spoznali, čo je v pozadí spoločenských problémov, na ktoré sa snažia nájsť riešenia aj samotní hinduisti.

2. Situácia vdov – prečo sú posudzované negatívne?

Podľa konceptu takzvanej „dobrej smrti” nie je jedno kedy, kde a za akých okolností nastane smrť človeka. Preto existuje silná korelácia medzi poradím úmrtí manželov a vnímaním „dobrej smrti“. Pre muža sa za „dobrú smrť” považuje, ak nezomrie skôr ako jeho manželka. Ak sa to stane, zodpovedná je za to manželka, je

[1] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 12.
[2] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 24.
[3] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 25.
[4] Csonthó, A. A temetési rítusok szerepe. s. 28.

totiž veľmi pravdepodobné, že manžel odišiel skôr kvôli jej súčasným hriechom alebo kvôli niektorým z jej predchádzajúcich životov. Toto vnímanie je dôvodom, prečo sú vdovy posudzované negatívne. Sú stigmatizované a v mnohých prípadoch opovrhované rodinou aj spoločnosťou, ako na to poukazuje Ondračka.[5] Keďže im je zakázané znovu sa vydať, musia žiť týmto vedomím a obviňovaním. Mnohokrát trávia veľa rokov ako vdovy, pretože muži zvyčajne zomierajú skôr, keďže ženy sú vo väčšine prípadov oveľa mladšie ako ich manželia. Ondračka upozorňuje, že podľa niektorých výpočtov je počet vdov v Indii 10 % ženskej populácie a osoby nad 50 rokov tvoria polovicu žien.

Indický dokument Invisible Women: Outcast Widows in India[6] uvádza viac prípadov, medzi ktorými jedna žena vo filme hovorí, že sa musela vydať v deviatich rokoch, jej rodinní príslušníci boli z toho šťastní, ale rok po svadbe stratila manžela a stala sa vdovou ako malé dievčatko, teda prakticky bez peňazí a bez práva. Takto žila celý svoj život. Dokument tiež odhaľuje, že v Indii je v tom období 40 miliónov vdov, väčšina z nich žije v extrémnej chudobe. Snažia sa im pomôcť humanitárne organizácie, ako sa o tom píše v článku, ktorý tento dokument spracoval.[7] Uvádzam aj ďalšie filmy, ktoré sú dostupné online.[8]

Významným problémom a prekážkou je, že je vdovám v Indii zakázané znovu sa vydávať. Hoci už existuje zákon (Zákon o opätovnom sobáši a majetkových právach hinduistických vdov v Džammú a Kašmíre, 1933), často sa v praxi nedodržuje. Zákaz podporujú staré dokumenty – v Manuho kódexe čítame:

> Neustanovujte vdovu pre iného muža, lebo ak ju vymenujete za iného muža, porušujete večný zákon. Manželské predpisy neumožňujú opätovné sobáše vdov. Je to zvierací zvyk, obklopený pohŕdaním učených brahmanov.[9]

---

[5] Ondračka, L. Dobrá smrt. s. 19.

[6] KADYROVA, Natalya. *THE INVISIBLE WOMEN* [video]. In: YouTube [online]. 14. 9. 2023 [cit. 2025-09-02]. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=h3DWSfshLRw

[7] Farkas, E. L. *Az indiai özvegyek is a gyermekházasságok áldozatai*. 2017.

[8] DW DOCUMENTARY. *From stigma to strength – How India's widows are making history at Holi* [video]. In: YouTube [online]. 17. 4. 2026 [cit. 2025-09-02]. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=7RaQgAJPuP4; FILMBLANC. *Forgotten Woman | India's Widows and the Fight for Dignity | Full Documentary* [video]. In: YouTube [online]. 25. 7. 2025 [cit. 2025-09-02]. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=kqlC2MzbGm0; KADYROVA, Natalya. *THE INVISIBLE WOMEN* [video]. In: YouTube [online]. 14. 9. 2023 [cit. 2025-09-02]. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=h3DWSfshLRw

[9] *Manuho kódex*. 2019. s. 266.

3. Upaľovanie vdov – problém alebo riešenie?

Podľa dostupných informácií až do nedávnej minulosti boli zachytené prípady, kedy sa vdovy upaľovali za živa spolu so zosnulým manželom. Pozrieme sa na tento fenomén, ktoré doteraz fascinuje až šokuje západný svet.

V súvislosti s upaľovaním vdov sa používajú dva termíny:

(1) Sati – používaný v západnom svete. Pôvodne to bol tradičný indický ideál žien – sati, pravá žena. Gábor Kovács[10] predstavuje štyri typy starovekého hinduistického ideálu ženskosti, vernej manželky. Takže žena je považovaná za vernú v týchto prípadoch:

(a) keď je verná svojmu pánovi fyzicky, no nedokáže ovládať svoju predstavivosť.

(b) keď ženu síce jej túžby priťahujú k iným mužom, no svoje túžby prekonáva svojou morálnou silou a drží sa svojho manžela.

(c) keď žena, vidí skutočného muža len vo svojom manželovi, ostatných považuje akoby za svojho otca, staršieho príbuzného alebo za brata.

(d) keď žena vidí muža len vo svojom manželovi a ostatných považuje za bezpohlavných alebo za ženy. Všetky svoje pocity dáva svojmu manželovi, nemá vlastnú vôľu, pretože dokonca aj svoje myšlienky podriaďuje partnerovi.

„Toto posledné je najvyšší ideál, takzvaná sati, spravodlivá žena, ktorá je tak zjednotená so svojím pánom, že nemôže prežiť, a nasleduje svojho muža až do smrti, pretože bez neho vidí život ako bezvýznamný."[11] Na západe sa rozšíril pojem sutee alebo sati, prepísaný do angličtiny.

(2) Druhý pojem je Sahmaran (alebo Shahgaman) – podľa tradície sa verná žena upálila na pohrebnej hranici svojho manžela, pretože jej morálnou povinnosťou bolo nasledovať svojho pána až na smrť.[12] V sanskrte sa výraz zomrieť spolu, odísť spolu, používal v súvislosti s obradom upálenia vdovy, ktorý musel fungovať na dobrovoľnej báze. To je však otázne, pretože podľa mnohých záznamov jej boli zviazané ruky a nohy, čo vyvoláva pochybnosti o dobrovoľníctve.

Vo svojom článku Linda Heaphy[13] poukazuje na to, že tradícia upaľovania vdov siaha ďaleko do minulosti. Vyskytovala sa v mnohých kastách a na všetkých úrovniach spoločnosti, a to ako medzi nevzdelanými tak aj medzi najvyššie postavenými ženami. Bežným rozhodujúcim faktorom bol často majetok alebo vlastníctvo, pretože po smrti manžela prešiel všetok jeho majetok na jeho rodinu. Z týchto dôvodov

[10] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 12–13.
[11] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 13.
[12] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 13.
[13] Heaphy, L. *The Practice of Sati (Widow Burning)*. 2017.

je možné predpokladať, že upaľovanie vdov v mnohých spoločenských vrstvách stále existuje, ako neskôr na to aj poukážeme.

Existujú však prípady, keď sa vdova pravdepodobne dobrovoľne hodila na hranicu. Toto dobrovoľníctvo je založené na idealizovanom obraze žien, ktoré sme spomínali vyššie. Pre mnohých však bola smrť možno lepšou voľbou, najmä pre tie, ktoré boli stále len mladé dievčatá v čase, keď sa stali vdovami. Po smrti svojho manžela sa od hinduistickej vdovy totiž očakávalo, že sa vzdá všetkých spoločenských aktivít, oholí si hlavu, bude jesť len varenú ryžu a bude spať na tenkom, drsnom koberci.[14] Je to veľmi ťažký osud, ktorý čaká na mladú ženu bez žiadnej perspektívy.

Podľa záznamov Britskej Východoindickej spoločnosti bolo ročne zaznamenaných v priemere 618 prípadov upálenia vdov. Hardgrave[15] uvádza čísla z rokov 1813 až 1828, kedy bolo zdokumentovaných 8 135 prípadov a podľa iných zdrojov bolo medzi rokmi 1815 až 1828 zdokumentovaných 7 941 upálení vdov.

4. Nábožensko – historické pozadie

Náboženské pozadie upaľovania vdov je možné vysvetliť viacerými spôsobmi. Podľa niektorých zdrojov[16] a na základe názvu tradície sa odkazuje na bohyňu Sati, ktorá podľa legendy, keď videla, že jej otec Dakša ponížil jej manžela Šivu tým, že ho nepozval na oslavu, vo svojom smútku sa vrhla do ohňa. V ďalšej zmienke Kovács odkazuje na epos Rámájana[17], kde sa spomína skúška ohňom, ktorou Síta, Rámova manželka, dokazuje svoju vernosť. Agni, boh ohňa, ju zachráni z plameňov a vráti ju jej láske. Hoci ide o symbolické udalosti v poézii a tradícii, po čase ich fanatizmus obrátil naruby.

Hinduizmus sa snaží vysvetliť upaľovanie vdov[18] aj podľa citátu z Brahma Purany: „najsvätejšou povinnosťou ženy je obetovať sa pre svojho manžela."[19] Mnohí ho však odmietajú, klasifikovali ho ako samovražedný a nezmyselný čin, vrátane Bánabhattu – indického učenca a básnika, ktorý žil v 7. storočí[20]. Keďže však samovražda je vo Védach zakázaná, upaľovanie vdov nie je povolené ani ospravedlniteľné. Neskôr však existovali vedci, ktorí chceli ospravedlniť cnostný ideál, podľa ktorého tento rituál dokáže očistiť manželský pár hriechov a zabezpečiť znovu-

[14] Heaphy, L. *The Practice of Sati (Widow Burning)*. 2017.
[15] Hardgrave, R. L. Jr. The Representation of Sati. 1998.
[16] Heaphy, L. *The Practice of Sati (Widow Burning)*. 2017. https://kashgar.com.au/blogs/history/the-practice-of-sati-widow-burning, bez uvádzania číslovania strán
[17] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 17.
[18] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 21.
[19] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 21.
[20] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 21.

zjednotenie v živote po smrti.[21] Napríklad Vijnaneshvara (11. storočie) a neskôr Madhahavacharya (14. storočie).

V roku 1829, bolo upaľovanie vdov zakázané, po tom, čo sa tomu snažili zabrániť anglické úrady. Ale boli aj vzdelaní hinduisti, ktorí sa snažili túto, aj podľa nich krutú tradíciu obmedziť, napríklad Ram Hovan Roi, ktorý sa snažil reformovať náboženstvo ako celok. Podľa neho „skutočný motív pre zvyk upaľovania vdov často vychádzal z chamtivosti príbuzných po dedičstve zosnulého manžela. A čoraz viac bol presvedčený, že ženy majú rovnaké práva ako muži."[22] Hnutie Brahma-Samaj (Božská spoločnosť), ktoré založil v roku 1828 sa čoraz viac usilovalo o to, aby „racionálne argumenty boli skutočným základom hinduizmu a aby sa dosiahol skutočný pokrok, najmä v oblasti vzdelávania a masovej komunikácie, a aby sa zmenšil rozdiel medzi zaostalou indickou a západnou spoločnosťou."[23] Ale až v roku 1861 bolo upaľovanie vdov zakázané kráľovnou Viktóriou pre celé územie Britskej Indie.

V roku 1947, po získaní nezávislosti, nastali zmeny, ktoré priniesli obnovu v mnohých oblastiach Indie, ale zároveň sa odhalili problémy, ktorým bolo treba čeliť. Pozitívnou zmenou bol manželský zákon, ktorý umožnil manželstvo medzi stranami rôznych kást a náboženstiev, monogamia sa stala povinnou a zaviedlo sa aj právo na rozvod. Zákon o dedičstve umožňoval vdove a matke, a dokonca aj synovi a dcére, dediť rovnako po smrti muža. Podľa zákona o vene z roku 1961 je nárok na veno zakázaný alebo trestaný pokutou či väzením, prípadne oboma. No vzhľadom na rozmanitosť Indie, ktorá je najzreteľnejšia v historicko-kultúrnej oblasti, je bohužiaľ veľmi ťažké presadzovať určité zákony. Preto sa na mnohých miestach stáva, že dediny a regióny zostali v rámci svojich tradíciách a nedodržiavajú sa štátne zákony vytvorené podľa civilizovaných ľudských práv. Písané slovo je jedna vec, iné ale sa presadzuje v praxi. Je teda dosť možné, že miestne komunity majú inú predstavu o vdovách a považujú rituál upálenia za senzáciu, o čo majú záujem veľké davy ľudí. Niektoré nedávne prípady sú opísané v niekoľkých zdrojoch, ktoré sú citované nižšie.

> 4. septembra 1987 v malej dedine menom Deorala sledovali stovky ľudí smrť osemnásťročnej vdovy na pohrebnej hranici. Roop Kanwar sa vydala len sedem mesiacov predtým za Maal Singha, s ktorým sa pred svadbou stretla iba raz. Po smrti svojho manžela sa mladá vdova obliekla do červených svadobných šiat a na čele pohrebného sprievodu prešla stredom dediny, aby vystúpila na hranicu. Hranicu pripravila jej vlastná rodina so starostlivou dôkladnosťou. Posadili ju vedľa tela jej manžela. Po skončení

[21] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 22.
[22] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 32.
[23] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 33.

obradu príbuzní pohostili zhromaždený dav jedlom na počesť čistej matky (sati mata). Dobrovoľnosť aktu satí, ktorý vykonala mladá vdova, je dodnes spochybňovaná.[24]

Dňa 11. októbra 2008, 179 rokov po tom, čo lord William Bentinck, generálny guvernér, zakázal upálenie vdov, sa 75-ročná Lalmati Verma vrhla do pohrebnej hranice svojho manžela v Raipure v Indii po tom, čo smútiaci opustili miesto a ukončila svoj život.[25]

V máji 2006 skočila 35-ročná žena na hranicu za svojím manželom v dedine Rari-Bujurk a v auguste toho istého roku zomrela 40-ročná žena rovnakým spôsobom.[26]

V roku 1987 indický parlament schválil zákon, ktorý považuje upálenie vdov alebo pochovanie zaživa za usmrtenie, pričom každý, kto to spácha alebo sa pokúsi vykonať tento rituál, je trestaný rokom väzenia, peňažnou pokutou alebo oboma. Je však ešte prísnejší voči tým, ktorí pomáhajú, priamo alebo nepriamo, a môžu byť dokonca potrestaní trestom smrti alebo doživotím.[27]

5. Obetovanie sa alebo prinášanie obety? – popis rituálu

Kovács odkazuje na štúdiu Hardgravea, ktorý vo svojom diele, vydanom v roku 1998[28] analyzuje kresby belgického maliara z 18. storočia, Balthasara Solvynsa a používa aj opis, ktorý maliar podáva ako komentár k jednotlivým kresbám. Popisuje tri prípady kremácie vdov a jedno pochovanie zaživa.

Ako očitý svedok opisuje, že celý obrad upálenia vdovy sa riadi hinduistickými posvätnými písmami. Žena sa najprv okúpe, oblečie si nové šaty a kňazi jej namaľujú tvár červeným práškom. Potom rozdáva prášok príbuzným a svoje šperky kňazom.
Následne spolu s bráhmanmi trikrát obíde hranicu, na ktorej leží telo jej manžela. Kňazi pri tom odriekajú posvätné texty a presviedčajú ju, že po smrti ju čaká veľké šťastie a že jej čin prinesie šťastie aj celej rodine.
Celý obrad má presne stanovené náboženské pravidlá a často sa odohráva pri rieke a chráme.[29]

Ďalší obrázok opisuje takto:

---

[24] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 40–41.
[25] Heaphy, L. *The Practice of Sati (Widow Burning)*. 2017.
[26] Heaphy, L. *The Practice of Sati (Widow Burning)*. 2017.
[27] Kovács, G. *Az özvegyégetés*. s. 42.
[28] Hardgrave, R. L. Jr. The Representation of Sati. 1998. https://www.laits.utexas.edu/solvyns-project/Satiart.rft.html, bez uvádzania číslovania strán
[29] Hardgrave, R. L. Jr. The Representation of Sati. 1998.

Po troch obídeniach hranice vdova vystúpi na hranicu a ľahne si vedľa svojho mŕtveho manžela. Potom hranicu zapália a pomocou horľavých materiálov sa snažia urýchliť jej smrť. Ženu pritom pripevnia bambusovými tyčami, aby nemohla utiecť.
Obrad sa väčšinou koná krátko po smrti manžela, no ak zomrie ďaleko, môže sa uskutočniť až o niekoľko mesiacov. Dovtedy vdova nosí časť manželovho oblečenia. Obrad sa v rôznych častiach Indie môže trochu líšiť, no jeho základ zostáva rovnaký.
Podľa vtedajších pravidiel sa obradu nemohli zúčastniť napríklad tehotné ženy alebo dojčiace matky. Vdovy, ktoré odmietli zomrieť spolu s manželom, boli často spoločensky vylúčené, opovrhovala nimi rodina aj spoločnosť a museli žiť v ponižujúcich podmienkach.[30]

Ďalší opis znie takto:

Vdova, ktorú autor videl, bola mladá, no napriek tomu pôsobila odhodlane a bez strachu. Bráhmani ju sprevádzali k hranici a presviedčali ju o jej zbožnosti. Vdova potom skočila do ohňa a niekoľkokrát zvolala „satja“. Jej telo bolo za niekoľko minút spálené na popol.
Po obrade sa bráhmani a jej rodina vrátili domov. Tento čin považovali za prejav veľkej viery a povinnosti ženy voči manželovi. Autor však poukazuje na rozpor – mnohé manželstvá medzi bráhmanmi a ich ženami neboli založené na láske a často vznikali bez skutočného súhlasu oboch.[31]

Okrem kremácie existuje aj ďalší spôsob obetovania vdov – náboženský rituál ich pochovania zaživa, ktorý maliar približuje nasledovne:

Okrem iných hinduistických skupín existovali aj jogíni, obchodníci a tkáči, u ktorých sa praktizovalo pochovávanie vdov zaživa. Tento zvyk sa vyskytoval najmä v oblasti Maráthov a Orissy.
Ak sa vdova rozhodla zomrieť spolu s manželom, vykopali hlboký hrob a uložili doň jeho telo. Vdova sa pred obradom umyla, rozlúčila sa s rodinou a odovzdala svoje šperky bráhmanom. Potom zostúpila do hrobu a sadla si vedľa manžela. Príbuzní ju následne zasypávali zeminou, až kým ju úplne nezakryli a neudusila sa.[32]

6. Možnosti a riešenia pre indické vdovy

V záujme tzv. dobrej smrti mnohí hinduisti cestujú v poslednej etape svojho života do Váránasí, aby tam zomreli a tým si zabezpečili vyslobodenie z kolobehu

[30] Hardgrave, R. L. Jr. The Representation of Sati. 1998.
[31] Hardgrave, R. L. Jr. The Representation of Sati. 1998.
[32] Hardgrave, R. L. Jr. The Representation of Sati. 1998.

reinkarnácie. Aj pre vdovy znamená riešenie toto sväté mesto, preto tie, ktoré si to môžu dovoliť, sem prichádzajú a žijú do svojej smrti.[33]

Vidíme, že vdova v mnohých prípadoch nemá ochrancu, nemá nikoho, kto by chránil alebo presadzoval jej práva; často trpia nedostatkom, takmer hladujú na ulici a stáva sa, že ich fyzicky týra aj vlastná rodina. V nadväznosti na už spomenutý dokumentárny film jedna z respondentiek uvádza, že ju z domu vyhnal vlastný syn, iná zas hovorí, že ju nechali bez oblečenia a jedla, úplne bezmocnú. Preto sa tisíce z nich rozhodnú putovať do iného mesta, do tzv. mesta vdov, do Vrindávanu.

Vrindávan je jedno z najsvätejších miest Indie, pútnické miesto, ale zároveň aj mesto vyhnaných vdov, v ktorého uliciach podľa jednej cestovateľskej správy žije približne 15–20 tisíc žien bez manžela. Je to teda šanca na prežitie. Pomáhajú im rôzne humanitárne organizácie. Existujú aj rôzne občianske organizácie za práva žien, jednou z nich je hnutie Gulabi Gang[34]. Tieto organizácie bojujú za základné ľudské práva, ako je právo na vzdelanie a prácu, a zároveň ich učia aj sebaobrane.[35] Dokumenty zachytávajúce život týchto žien a prácu organizácií je možné sledovať na internete.[36]

Tieto organizácie a nadácie vytvorili domovy, školy a pracovné príležitosti, ktoré predstavujú pomoc pre vdovy, a majú tak šancu na relatívne znesiteľný život.

Podľa jednej štúdie z roku 2024 Indická vláda vytvorila národný dôchodkový systém pre vdovy pod názvom Indira Gándhí, ktorý ponúka program sociálnej podpory. Podobného charakteru je aj iný program, ktorý podporuje mladé ženy medzi 18 a 40 rokov života finančne alebo aj poskytnutím bývania.[37] Existujú teda pomocné páky, ktoré tieto ženy môžu využiť, preto je potrebné poskytnúť aj informácie, aby sa tieto dostali k tým, ktoré túto pomoc potrebujú.

7. Záver

Štúdiou som sa snažila predstaviť situáciu, v ktorej sa indické vdovy nachádzajú, preskúmať jej pozadie, historický a náboženský kontext. Poukázala som aj na základe osobných svedectiev, že zákon vdovám nie vždy poskytuje riešenie v ťažkej situácii,

[33] Ondračka, L. Dobrá smrt. s. 22.
[34] GULABI GANG. *Welcome to Gulabi Gang* [online]. [cit. 2025-09-01]. Dostupné na: https://gulabigang.in/
[35] Farkas, E. L. *Az indiai özvegyek is a gyermekházasságok áldozatai*. 2017.
[36] SINGH, Rajni. 6 best documentary films in Hindi that are worth watching. *Pinkvilla* [online]. 27. 3. 2024 [cit. 2025-09-01]. Dostupné na: https://www.pinkvilla.com/entertainment/updates/documentary-film-in-hindi-1290045
[37] Barot, T., Parmar, C. Responsibilities and challenges faced by widow women. s. 168.

pretože tradície a miestne zvyky v často zaostalých oblastiach, neumožňujú presadzovať práva zaručené zákonom.

Z európskeho pohľadu by sa dalo konštatovať, že určitú pozitívnu zmenu by mohla priniesť zmena prístupu a vzdelávanie, no takéto snahy tu už v minulosti boli – či zo strany vládnej garnitúry ako aj zo strany organizácií sledujúcich a podporujúcich ľudské práva. Účinok však v mnohých prípadoch zostal nedostačujúci.

Zásadný fakt teda spočíva najmä v tom, čo sme spomenuli už v úvode: vzťah hinduizmu k smrti sa vyznačuje náboženskou rozmanitosťou a jej charakteristikami. Preto sa zdá, že smrť akoby pre hinduistov nepredstavovala problém, totiž pri dodržaní určitých podmienok a predpisov majú takmer zaručené, že môžu mať lepší ďalší život. Z toho ale, čo sme mohli spoznať o vzťahu k vdovám, môžeme skonštatovať, že rozhodujúci by nemal byť vzťah k smrti, ale oveľa dôležitejšia by mala byť starostlivosť o život, o živých a o odkázaných.

Môžeme teda postaviť do kontrastu prístup nachádzajúci sa v kresťanskom kultúrnom prostredí, kde je kresťanskou povinnosťou starať sa o núdznych, o siroty a vdovy, pretože aj v tom sa prejavuje Kristova láska, s prístupom, ktorý vidíme v hinduizme – teda že vdovy a deti[38] sú uvádzané do nedôstojnej a nebezpečnej situácie spôsobom, akým sa s nimi zaobchádza. Organizácie usilujúce sa o zlepšenie ich života by mali získať omnoho väčší ohlas, a tak by sa možno pod určitým spoločenským tlakom mohla táto situácia zlepšiť.

Samotné myslenie a prístup však nemožno zmeniť ani vonkajším tlakom, a preto sa možno obávať, že osud vdov je už spečatený.

Bibliografia

Barot, Trusha, Parmar, Christina, 2024. Responsibilities and challenges faced by widow women: a sociolwork [sic] study. *ShodhKosh: Journal of Visual and Performing Arts*, roč. 5, č. 7, s. 166–174. ISSN 2582-7472. DOI: https://doi.org/10.29121/shodhkosh.v5.i7.2024.2218.

Csonthó, Aranka, 2024. A temetési rítusok szerepe a halál utáni élet felfogásában a hinduizmusban. In: *16th International Conference of J. Selye University – Theological Section*. Komárno, s. 27–33. ISBN 978-80-8122-507-9.

Farkas, Edina Lina, 2017. *Az indiai özvegyek is a gyermekházasságok áldozatai*. [online]. [cit. 2025-09-01]. Dostupné na: https://divany.hu/vilagom/2017/02/08/indiai_nok/

Hardgrave, Robert L. Jr., 1998. The Representation of Sati: Four Eighteenth Century Etchings by Baltazard Solvyns. In: *Bengal Past and Present*, s. 57–80. [online]. Dostupné na: https://www.laits.utexas.edu/solvyns-project/Satiart.rft.html

[38] Odkazujúc na veľký počet detských sobášov.

Heaphy, Linda, 2017. *The Practice of Sati (Widow Burning)*. [online]. [cit. 2025-09-02]. Dostupné na: https://kashgar.com.au/blogs/history/the-practice-of-sati-widow-burning

Kovács, Gábor, 2008. *Az özvegyégetés*. Keleti könyvtár I. Budapešť: Keleti Kiadó. ISBN 978-963-87625-5-9. [online]. Dostupné na: https://www.academia.edu/28230801

Manu törvénykönyve (Manuho kódex). 2019. Budapešť: L'Harmattan. ISBN 978-963-414-506-6.

Ondračka, Lubomír, 2017. Dobrá smrt vysokokastovního hinduisty. In: KRÁSA, Ondřej (ed.). *Smrt a umírání v náboženských tradicích současnosti*. 2. vyd. Praha: Cesta domů, s. 9–56. ISBN 978-80-88126-22-5.

Kontakt na autora

ThDr. Aranka Csonthó, PhD.
Katedra historických vied, Reformovaná teologická fakulta, Univerzita J. Selyeho v Komárne
Bratislavská cesta 3322, 945 01 Komárno, Slovensko
e-mail: csonthoaranka@gmail.com

Ako citovať / How to cite

CSONTHÓ, Aranka. Osud vdov v hinduizme. In: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 101–111. ISBN 978-80-557-2374-7. https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.07

Licencia / License

© 2026 Aranka Csonthó. Príspevok je publikovaný v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Návrh homiletickej analýzy relevantnosti ohlasovania u Roberta Barrona

A Proposal for a Homiletic Analysis of the Relevance of Proclamation in the Homilies of Robert Barron

Richard Nagypál
Katedra teológie a katechetiky
Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
e-mail: richard.nagypal@gmail.com · ORCID: 0009-0005-9974-066X

Abstrakt

Práca ponúka návrh na prípravu dizertačnej práce, ktorá bude skúmať relevantnosť biblického ohlasovania v súčasnom metamodernom a digitálnom prostredí na príklade homiletického prístupu biskupa Roberta Barrona. Zameriava sa na to, ako Barron v 100 kázňach prepája biblickú autoritu, teologickú hĺbku a komunikáciu cez digitálne médiá, najmä YouTube. Výskum využíva kvalitatívnu teologicko-hermeneutickú analýzu, obsahovú a diskurzívnu analýzu, ako aj empirické skúmanie recepcie u slovenských poslucháčov. Sleduje biblický, misijný, konfrontačný, konverzný a mystický rozmer Barronových kázní a tiež jeho verbálne, paralingvistické, neverbálne a vizuálne komunikačné prostriedky. Cieľom je ukázať, ako možno verne a zároveň zrozumiteľne komunikovať kresťanské posolstvo človeku formovanému skepsou, pluralizmom a digitálnou kultúrou. Práca má priniesť prínos pre teológiu, homiletiku, pastoráciu aj digitálnu evanjelizáciu v slovenskom a európskom kontexte.

Kľúčové slová: metamodernizmus, homiletika, Barron, relevantnosť, ohlasovanie

Abstract

This work proposes the relevant research for the PhD theses for the relevance of biblical proclamation in today's metamodern and digital environment through the homiletic approach of Bishop Robert Barron. It focuses on how Barron combines biblical authority, theological depth, and communication through digital media, especially YouTube, in 100 sermons. The research uses qualitative theological-hermeneutical analysis, content and discourse analysis, and an empirical study of reception among Slovak listeners. It tracks the biblical, missional, confrontational, conversional, and mystical dimensions of Barron's sermons, as well as his verbal, paralinguistic, nonverbal, and visual communication. The aim is to show how the Christian message can be communicated faithfully and clearly to people shaped by skepticism, pluralism, and digital culture. The work is intended to contribute to theology, homiletics, pastoral practice, and digital evangelization in the Slovak and broader European context.

Keywords: metamodernism, homiletics, Barron, relevance, proclamation

Typ príspevku: projekt výskumu / Research proposal
Prijaté: 17. 5. 2026 · Prijaté po recenzii: 4. 9. 2026
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.08

1. Úvod

Otázka relevantnosti biblického posolstva pre súčasnú generáciu predstavuje jednu z centrálnych výziev, ktorým čelí kresťanská cirkev v Európe a globálne. V kontexte progresívnej sekularizácie, šírenia pluralizmu a dominancie digitálnych médií sa tradičné formy evanjelizácie a homiletickej praxe stretávajú s bezprecedentným skepticizmom.

Americký katolícky sídelný biskup Robert Barron diecézy Winona-Rochester predstavuje zaujímavý prípad štúdie práve v tejto oblasti. Prostredníctvom svojho YouTube kanála *Word on Fire* dosahuje na stovky miliónov divákov[1] po celom svete s cieľom prinášať biblické posolstvo relevantným spôsobom pre metamodernú generáciu.[2] Jeho teologické formovanie v tradícii *ressourcement* (návrat k tradičným zdrojom) v kombinácii s inovatívnym využitím digitálnych médií vytvára unikátny model homiletickej praxe. Akademické skúmanie tohto fenoménu môže priniesť cenné poznatky pre digitálnu homiletiku na Slovensku.

Moja motivácia pre výskum tejto témy vychádza z potreby pochopenia, ako možno v metamodernom kontexte efektívne komunikovať biblické hodnoty bez ich redukcie alebo deformácie. Ako teológ s homiletickou praxou venujúci sa apologetike vidím v Barronovi modelový prípad, ktorý môže ponúknuť cenné poznatky pre úlohu kresťanského hlasu v sekularizovanej Európe.

2. Cieľ a úlohy práce

2.1 Hlavný cieľ

Primárnym cieľom dizertačnej práce je analyzovať, ako biskup Robert Barron v kontexte metamodernizmu a digitálneho média komunikuje relevantnosť biblického ohlasovania a to prostredníctvom analýzy 100 jeho kázní. Konkrétnejšie, práca si kladie nasledovný výskumný problém: Akými teologicko-homiletickými stratégiami biskup Barron dosahuje a udržiava biblickú autenticitu a teologickú vážnosť pri súčasnom reagovaní na postmoderné pochybnosti a postoje svojho publika?

---

[1] K dnešnému dňu má jeho Youtube kanál 2,77 milióna odoberateľov a 269 987 089 zhliadnutí [04.01.2026]

[2] Metamodernizmus je nový pojem (2010) charakterizujúci dnešnú generáciu, ktorý sa snaží syntetizovať modernizmus a postmodernizmus.

2.2 Špecifické ciele

V rámci primárneho cieľa si práca kladie tieto špecifické ciele:

(1) Identifikovať a kategorizovať päť kľúčových aspektov Barronovej homiletiky v 100 vybraných kázňach: Biblický aspekt (výklad a autorita Písma, hermeneutika), Misijný aspekt (evanjelizačná intencionalita), Konfrontačný aspekt (aplikačný apel, ktorý je citlivý a zároveň vyžadujúci), Konverzný aspekt (soteriologická výzva na zmenu života), Mystický aspekt (hlboká duchovná skúsenosť).

(2) Analyzovať diskurzívne prvky Barronovej komunikácie – verbálne (slová, rečnícke prejavy, logika) aj neverbálne (gesta, intonácia, vizuálna kompozícia videa).

(3) Formulovať kritickú interpretáciu Barronovej praxe – jej silných stránok, ale aj jej limitácií a možných problémov.

(4) Určiť, čo to znamená relevantnosť. Relevantnosťou rozumiem významnosť alebo dôležitosť niečoho vzhľadom na určitý cieľ, otázku alebo okolnosť. Relevantnosťou sa budem zaoberať v dvoch oblastiach. (i) Biblická relevantnosť: Biblický text je kotvou, ktorá určuje homiletický obsah. Homília je vedená biblickou hermeneutikou, exegézou a je vnímaná ako myšlienkové východisko, nie len ako inšpirácia. (ii) Relevantnosť z pohľadu recepienta: Homília odpovedá na vedomé alebo nevedomé otázky poslucháča. Poslucháč má dojem, že kázeň hovorí do jeho života. Kázeň odpovedá na jeho otázky pri témach, ktoré sú dnes prekonané a pomáha mu vidieť biblicko-teologický význam.

2.3 Výskumné otázky

Práca sa konkrétne pokúša odpovedať na tieto výskumné otázky: (1) Ako sa v Barronových kázňach vzájomne prepája biblický konzervativizmus a metamoderná otvorenosť? (2) Akú rolu zohrávajú digitálne médiá v tom, ako Barron upravuje tradičnú homiletiku? (3) Ako Barron zaobchádza s napätím medzi autoritou (biblické a cirkevné učenie) a dialógom (komunikácia s divákami)? (4) Ktoré prvky Barronovho prístupu sú prenášateľné na iné kontexty a tradície a ktoré sú špecifické pre jeho americkú, katolícku a digitálnu situáciu? (5) Aké sú silné stránky a limity Barronovej stratégie v zasahovaní mladej generácie?

3. Teoretický rozbor problému

3.1 Metamoderná situácia a jej homiletické dôsledky

Metamodernizmus sa vyznačuje fundamentálnym posunom v kultúrnom a epistemologickom rámci západnej spoločnosti. Na rozdiel od modernizmu, ktorý veril v univerzálne pravdy a nadčasové princípy a postmodernizmu, ktorý

zdôrazňoval pluralizmus názorov, relativitu hodnôt a fragmentáciu poznania, metamodernizmus sa snaží syntetizovať tieto dva protichodné filozofické smery. Metamodernizmus charakterizuje oscilácia medzi veľkými naratívami a skepsou, ktoré sú však zároveň hľadané aj odmietané.[3] V tomto kontexte sa tradičné zdroje autority – vrátane inštitucionálnej cirkvi a Písma – stretávajú so zvýšeným skepticizmom a potrebou legitimizácie.

Pre homiletiku má metamodernizmus podstatné implikácie. Klasický model kazateľa ako „hlasu autority" spoza kazateľnice, ktorý bez diskusie hlása biblické pravdy stratil svoju samozrejmosť. Metamoderný poslucháč očakáva dialóg, autentickosť, relevantnosť a ochotu cirkvi konfrontovať sa s jeho otázkami a pochybnosťami.

Paralelne s týmto kultúrnym posunom dochádza k technologickej revolúcii. Digitálne médiá – najmä YouTube, sociálne siete a podcasty – sa stali dominantnými kanálmi, cez ktoré mladá generácia prijíma informácie o náboženstve. Podľa Heidi Campbell „digitálne médiá transformujú religióznu autoritu: nie len tradičné autority (kňazi, kazatelia, učitelia) sa presúvajú do digitálneho priestoru, ale vznikajú aj nové typy autorít – digitálni tvorcovia s vysokou mierou vplyvu."[4]

V tomto konkurenčnom prostredí sa biblické posolstvo musí vzoprieť množstvu alternatívnych hlasov – od ateistických influencerov cez kultúrnych komentátorov až po pseudoreligiózne filozofie. Otázka „Ako zostať relevantný bez straty teologickej integrity?" sa tak stáva kľúčovou výzvou.

3.2 Ressourcement teológia ako odpoveď

Pre porozumenie Barronových myšlienkových východísk je potrebné poznať jeho teologickú tradíciu, na ktorú nadväzuje. Je to tzv. *Ressourcement* hnutie (doslova „vrátiť sa k zdroju"). Toto katolícke teologické hnutie vzniklo v 20. storočí – najmä vo francúzskych akadémiách (Fourvière, Le Saulchoir) – a ovplyvnilo druhý vatikánsky koncil. Jej predstavitelia (Henri de Lubac, Jean Daniélou, Yves Congar, Hans Urs von Balthasar) sa „vedome vrátili k Písmu a tradícii cirkevných otcov s cieľom oživiť teológiu, ktorá podľa nich uviazla v scholastických kategóriách izolovaných od života ľudu Božieho."[5] Kľúčová myšlienka ressourcement je, že inovácia nevychádza z vytvárania novej teológie, ale z hlbšieho návratu k tradícii: svet podľa tohto prístupu nepotrebuje ďalšiu „novú teológiu", ale návrat k hlbším zdrojom viery. [6] V tomto modeli sa súčasné problémy a otázky (ktoré vychádzajú

[3] Dember, G. *Say Hello to Metamodernism*, s. 20.
[4] Campbell, H. *Digital Religion*. s. 19.
[5] D'Ambrosio, M. Ressourcement Theology, Aggiornamento and the Hermeneutics of Tradition [online]. (23.12.2025)
[6] Porov. Levering, M. *The Theology of Robert Barron*. Úvod (Barron's Background).

z postmoderného kontextu) stávajú hermeneutickými okuliarmi, cez ktoré čítame tradíciu – a táto tradícia zase zbavuje nás ideí dnešných módnych trendov.

Biskup Barron je výrazným reprezentantom tejto tradície v digitálnej ére. Jeho teologická formácia v prostredí *Communio* (ktorá je intelektuálnym dedičom ressourcement) mu umožňuje „ponúkať biblické posolstvo nie ako nový štandard, ale ako živú tradíciu, ktorá hovorí k dnešným ľuďom."[7]

3.3 Digitálna homiletika a transformácia autority

V tradičnom modeli cirkvi sa kázeň uskutočňovala v jasne definovanom priestore (kostol), s jasne definovanými rolami (kňaz/kazateľ hovorí, veriaci počúvajú) a jasne definovaným časom (nedeľná bohoslužba). Digitálna homiletika dramaticky mení tieto parametre.

YouTube kazateľ sa stretáva s fragmentárnym publikom – niektorí sledujú celé videá, iní si pozrú len 30 sekúnd, niektorí sú veriaci, iní sú agnostici alebo ateisti. Kazateľ nemá priamu predstavu o svojom publiku, nemá možnosť improvizovať na základe živej reakcie a nemá možnosť pokračovať v tradičnej liturgickej komunikácii. Namiesto toho sa stáva tvorcom obsahu, ktorý musí svojím videom konkurovať tisíckam ostatných obsahov na tej istej platforme. Výzvy digitálnej homiletiky hlbšie popisuje Frida Mannerfelt v knihe Co-Preaching: The Practice of Preaching in Digital Culture and Space.

Paradoxne, práve táto fragmentácia autority prináša nové príležitosti. Ako poznamenáva digitálna religionistka Heidi Campbell, digitálne médiá umožňujú: (1) *Autentickosť bez filtra,* - diváci môžu vidieť kazateľa niekedy v menej formálnych podmienkach. (2) *Interaktivitu*, - komentáre umožňujú dialóg, hoci asynchrónny. (3) *Prístupnosť* - kazateľ je dostupný kedykoľvek, stačí pár kliknutí. (4) *Pluralizmus* - rôzni diváci si vyberajú rôzne časti obsahu.[8]

3.4 Barron ako modelový prípad

Biskup Robert Barron na seba vzal ambicióznu úlohu: byť „kazateľom digitálnej éry" bez straty teologickej vážnosti a cirkevnej tradície. Jeho prístup sa vyznačuje niekoľkými charakteristickými prvkami. Podrobnejšie ich opisuje Matthew Levering vo svojej knihe The Theology of Robert Barron na stranách 112–113. (1) *Začína pri populárnej kultúre* - často reaguje na filmy, knihy, aktuálne udalosti – čo mu umožňuje kontextovať biblické posolstvo v živom svete divákov. (2) *Zachováva teologickú hĺbku* - to, čo ponúka nie je len „povrchné pozitívne myslenie", ale vážna

[7] Levering, M. *The Theology of Robert Barron*. s. 27.
[8] Campbell, H. *Digital Religion*. s. 45–46.

teologická reflexia. (3) *Prejavuje evanjelizačnú intenzitu* - netají sa tým, že jeho cieľom je viesť ľudí k obráteniu a väčšiemu poznaniu Krista. (4) *Udržiava dialóg s opozíciou* - reaguje na kritikov, diskutuje s ateistami, učí sa od svojich „nepriateľov."[9]

V tomto zmysle predstavuje Barron zaujímavý testovací prípad pre otázku: Ako možno ohlasovať biblické posolstvo v metamodernom digitálnom prostredí bez straty autenticity a teologickej hĺbky?

3.5 Aktuálny stav bádania

Homiletika je dlho skúmanou časťou teológie, existujú stovky kníh a dizertačných prác venovaných tomuto odvetviu teológie. V literatúre venovanej teológii Barrona existuje niekoľko knižných publikácii, množstvo článkov, videí a analýz, ale takmer žiadne akademické práce. Väčšina literatúry z internetových zdrojov ostáva rozptýlená a laická. Akademické bádanie v oblasti digitálnej homilétiky je v ranej fáze, väčšina prác sa zameriava na sociologické aspekty digitálnej religiozity skôr ako na teologickú hermeneutiku konkrétnych homiletických praxí. Po intenzívnom bádaní som sa dostal len k jedinej doteraz publikovanej dizertačnej práci ktorá je z roku 2019 a má názov Answering the Call: Bishop Robert Barron's Word on Fire Ministry in Light of the New Evangelization, ktorú napísal Martin Holmes. S touto prácou budem v aktívnom dialógu v oblastiach, kde sa prelína s mojou prácou.

Tento projekt ponúka podrobnú teologicko-homiletickú analýzu Barronovho prístupu prostredníctvom analýzy jeho textov (100 kázní), aplikácie klasických teologických metód a komparácie s relevantnou literatúrou.

4. Metodika výskumu

4.1 Typ a dizajn výskumu

Táto práca sa pokúša o dva typy výskumu. Na jednej strane je to práca s kvalitatívnou teologicko-hermeneutickou analýzou s prvkami empirickej lingvistickej analýzy. Druhý typ výskumu je výskumný projekt, ktorý bude realizovaný na Slovensku s cieľom zistiť konkrétne reakcie poslucháčov na vybrané Barronové homílie. Cieľom práce nie je len štatistická generalizácia, ale hĺbková interpretácia konkrétneho homiletického javu v jeho teologickom a kultúrnom kontexte.

Dizajn výskumu je sekvenčný a iteratívny v týchto štyroch fázach: (1) Výber a analytické počúvanie a sledovanie 100 kázní. (2) Obsahová analýza (identifikácia

[9] Levering, M. *Theology of Robert Barron*. s. 112–113.

a kategorizácia vyššie uvedených aspektov). (3) Diskurzívna analýza (analýza komunikačných prvkov). (4) Komparatívna teológia (situovanie do kontextu).

4.2 Vzorka a výber dát

Primárny korpus pozostáva zo 100 kázní z YouTube kanála Bishop Robert Barron (*www.wordonfire.org*). Kritéria výberu budú (1) kázne z posledných dvoch rokov 2024–2025, (2) rozmanitosť tematická: evanjeliá, epištoly, starozákonné texty, liturgický rok, aktuálne teologické otázky, (3) zmes formátov: dlhšie (15–25 minút) aj kratšie (10–12 minút).

Sekundárne zdroje tvoria (1) Barronove knihy a články o teológii a homiletike, (2) komentáre a kritiky z akademického a laického prostredia, (3) relevantná teoretická literatúra (homiletika, postmoderná teológia, digitálna religionistika).

4.3 Metódy zberu a analýzy dát

4.3.1 Kvalitatívna obsahová analýza

Rozbor 100 kázní bude podrobený systematickej obsahovej analýze s nasledovným postupom: (1) *Analytické počúvanie* - počúvanie a sledovanie homílii a ich systematický rozbor. (2) *Kategorizácia* - priraďovanie kódov k jednotlivým aspektom (biblickému, misijnému, konfrontačnému, konverznému, mystickému). (3) *Analýza frekvencie:* - počítanie výskytov jednotlivých aspektov v jednotlivých kázňach a v rámci celého korpusu. (4) *Tematická redukcia* - zoskupovanie podobných kódov do väčších tematických jednotiek. (5) *Syntéza* - vytváranie interpretačných príbehov o tom, ako sa aspekty vzájomne kombinujú.

4.3.2 Diskurzívna analýza

Z vybranej vzorky 100 homílii budem analyzovať 10 kázní z korpusu, v ktorých sa budem zameriavať na vonkajšie prejavy (reč tela a tón hlasu) aj iné lingvistické prvky. Táto diskurzívna analýza bude slúžiť ako sonda do vybraného počtu homílii. Barronove kázne sa svojim vonkajším prejavom na seba veľmi podobajú (všetky sú nahrávané v rovnakom štúdiu a Barronov štýl komunikácie je v nich veľmi podobný), preto 10 reprezentatívnych kázní bude slúžiť ako dostatočná vzorka na vytvorenie záveru o jeho verbálnej aj neverbálnej komunikácii. V týchto desiatich homíliách sa budem sústreďovať (A) *na verbálne prvky:* lexika (voľba slov, ich konotácie), syntax (štruktúra viet, ich komplexnosť), rétorika (rečnícke figúry, argumentačné stratégie), intertextualita (väzby na Písmo, cirkevnú tradíciu, populárnu kultúru).

(B) *Paralingvistické prvky* (analýza videí) - intonácia a rytmus reči, pauzy a mlčania, tón hlasu (autoritatívny, dialogický, empatický atď.).

V elektronickej verzii práce budú vystrihnuté ukážky rôznych tónov hlasu, napr. (A) *Neverbálne prvky* - gestikulácia (gesta rúk, pohyby tela), pohľad a kontakt s kamerou, poloha v priestore. (B) *Vizuálne prvky* - osvetlenie (tvrdé/mäkké, farby), zázemie (dom, kostol, príroda), oblečenie a vzhľad, kamerové uhly (priama perspektíva, vtáčia perspektíva atď.).

4.3.3 Hermeneutická fenomenológia

Desať vybraných kázní bude podrobených hĺbkovej hermeneutickej analýze orientovanej na (1) *čo Barron explicitne povie* – primárny obsah, argumentácia, učenie. (2) *Čo jeho text implicitne otvára* – ktoré teologické tradície, kultúrne kódy a existenciálne otázky rezonujú v pozadí. (3) *Aplikáciu na poslucháča* – ako je text štruktúrovaný aby bol "adresný" pre postmoderného poslucháča.

Táto fáza si nevyžaduje štatistickú analýzu, ale hĺbkovú reflexiu a interpretáciu v tradícii hermeneutickej filozofie.

4.4 Analýza v relácii k teoretickému rámcu

Všetky zistené údaje budú interpretované vo svetle nasledovného teoretického rámca. (1) *Ressourcement paradigma* - práca predpokladá, že Barron sa pokúša vyvažovať tradíciu a inováciu práve v duchu ressourcement hnutia. (2) *Postmoderný kontext:* - predpokladá sa, že Barron musí komunikovať s publikom, ktoré pochybuje, ktoré je pluralistické a ktoré požaduje relevantnosť. (3) *Digitálna zmena* - predpokladá sa, že digitálne médium transformuje samo podstatu homiletiky a autoritu.

4.5 Skúmanie poslucháčskych reakcií

Táto podkapitola opisuje plán kvalitatívneho empirického výskumu, ktorého cieľom je preskúmať, ako na slovenských poslucháčov pôsobia vybrané kázne biskupa Barrona a do akej miery ich vnímajú ako relevantné, zrozumiteľné a inšpirujúce v ich vlastnom kontexte.

4.5.1 Cieľ a výskumné otázky

Hlavným cieľom tejto výskumnej fázy je zachytiť subjektívne hodnotenie Barronových kázní zo strany slovenských poslucháčov a porovnať ho s teoretickými predpokladmi a výsledkami textovej a diskurzívnej analýzy uvedenej v predchádzajúcich kapitolách. Táto časť výskumu umožní overiť, do akej miery sa analyticky identifikované prvky relevantnosti, biblickosti, misijnosti či konfrontačného rozmeru skutočne premietajú do skúsenosti poslucháčov.

Základné výskumné otázky sú (1) ako slovenskí poslucháči hodnotia Barronove kázne z hľadiska osobnej relevantnosti, zrozumiteľnosti a zaujímavosti? (2) Aký obraz kazateľa (jeho osobnosti, štýlu, dôveryhodnosti) si na základe sledovania kázní vytvárajú? (3) Aké rozdiely vnímajú medzi Barronovým homiletickým prístupom a kázňami slovenských kazateľov, ktorých poznajú? (4) Ktoré prvky Barronovej komunikácie by podľa nich mohli inšpirovať slovenských duchovných a homiletickú prax na Slovensku?

Tieto otázky nadväzujú na širší cieľ dizertácie: skúmať relevantnosť biblického ohlasovania v postmodernom kontexte nielen na úrovni teologickej reflexie a textovej analýzy, ale aj na úrovni recepcie a konkrétnej poslucháčskej skúsenosti.

4.5.2 Výber a charakteristika vzorky

Výskum bude realizovaný na Slovensku so skupinou približne dvadsiatich respondentov ($n \approx 20$). Ide o tzv. malú, účelovo vybranú vzorku, typickú pre kvalitatívny výskum, v ktorom nie je cieľom štatistická reprezentatívnosť, ale hĺbkové porozumenie skúsenosti účastníkov. Vzorka bude zostavená na základe nasledovných kritérií. (1) Respondenti musia byť schopní sledovať audiovizuálne kázne v anglickom jazyku bez potreby simultánneho prekladu. (2) budú zastúpení muži aj ženy, ideálne v širokom vekovom rozpätí (napr. 18–60 rokov), aby bolo možné zachytiť rozdiely medzi generáciami. (3) Budú zahrnutí veriaci z rôznych cirkevných tradícií (evanjelikáli, tradiční protestanti, katolíci) aj respondenti s vlažným alebo neistým vzťahom k viere, aby sa ukázalo, ako Barron pôsobí na rozličné typy poslucháčov. (4) Dôraz sa bude klásť na respondentov, ktorí majú aspoň základnú skúsenosť s kázňami slovenských kazateľov, aby vedeli robiť porovnania.

Nábor prebehne prostredníctvom osobných kontaktov, cirkevných spoločenstiev a sociálnych sietí. Účastníci budú vopred informovaní o účele výskumu, spôsobe spracovania dát a anonymite. Ich účasť bude dobrovoľná, založená na informovanom súhlase.

4.5.3 Výber a sledovanie homílií

Každý respondent bude pozerať niekoľko vybraných kázní zo širšieho korpusu 100 Barronových homílií, ktoré sú predmetom textovej analýzy v hlavnej časti práce. Výber homílií pre túto recepčnú časť výskumu bude podmienený týmito kritériami. (1) Tematická rôznorodosť (biblické expozície nedeľných čítaní, apologeticky orientované kázne, zamyslenia nad aktuálnymi spoločenskými témami). (2) Rozličná dĺžka (krátke 8–10-minútové zamyslenia aj dlhšie kázne okolo 15–20 minút), aby bolo možné skúmať, ako poslucháči vnímajú časovú náročnosť. (3) Jasná prítomnosť prvkov, ktoré boli identifikované v analytickej časti (biblický, misijný,

konfrontačný, konverzný a mystický aspekt), aby sa dalo porovnať, či ich poslucháči registrujú.

Sledovanie môže prebiehať dvoma spôsobmi, podľa logistických možností. (1) *Skupinové premietanie* – menšie skupinky (napr. 5–7 osôb) sa stretnú v miestnosti vybavenej projekciou; po každej homílii nasleduje krátka reflexia a neskôr individuálny rozhovor. (2) *Individuálne sledovanie* – respondenti si kázne pozrú doma (napr. cez odkaz na YouTube), pričom budú požiadaní, aby si robili stručné poznámky o svojich dojmoch, ktoré sa následne rozoberú v online rozhovore.

Obidva spôsoby majú výhody: skupinové sledovanie umožňuje zachytiť aj spontánne reakcie a diskusiu, individuálne zas vytvára podmienky podobnejšie reálnemu online prostrediu, v ktorom sa Barronove kázne zvyčajne sledujú.

4.5.4 Metóda zberu dát: štruktúrovaný rozhovor s otvorenými odpoveďami

Na zachytenie poslucháčskych reakcií bude použitý štruktúrovaný rozhovor s otvorenými otázkami. To znamená, že všetkým respondentom budú kladené rovnaké kľúčové otázky v rovnakom poradí, ale spôsob odpovede nebude obmedzený na vopred určené možnosti; respondenti budú môcť vyjadriť svoje názory vlastnými slovami. Tento prístup umožní porovnateľnosť dát a zároveň zachovanie hĺbky a nuansovanosti výpovedí typickej pre kvalitatívny výskum.

Základný okruh otázok bude vychádzať z nasledovného rámca (formulácie sa pri konečnom dizajne rozhovoru môžu mierne spresniť).

(1) Relevantnosť a osobný dopad. - považuješ túto kázeň za relevantnú pre svoj život? V ktorých momentoch sa ťa najviac dotýkala, a prečo? V čom ti táto kázeň pomohla lepšie pochopiť Bibliu, vieru alebo svoju situáciu?

(2) Zrozumiteľnosť a zaujímavosť. Je táto kázeň pre teba zrozumiteľná? Bolo ti jasné, čo chcel kazateľ povedať? Priťahovala tvoju pozornosť od začiatku do konca? Ktoré časti boli pre teba najzaujímavejšie a ktoré naopak menej?

(3)Vnímanie kazateľa - Ako na teba pôsobí tento kazateľ po vzhliadnutí viacerých jeho kázní? Považuješ ho za dôveryhodného, sympatického, príliš akademického, príliš jednoduchého? Ktoré prvky jeho prejavu (hlas, mimika, gestikulácia, spôsob vysvetľovania) ti vyhovujú a prečo?

(4) Formálne aspekty kázne - vyhovuje ti dĺžka jeho zamyslení? Bola podľa teba príliš krátka, primeraná alebo príliš dlhá? Keby si mohol niečo zmeniť v štruktúre alebo forme, čo by to bolo?

(5) Misijný potenciál - odporučil by si túto kázeň svojmu kolegovi alebo známemu, ktorý neverí v Boha alebo je k viere ľahostajný? Prečo áno, alebo prečo nie?

Ktoré časti kázne by podľa teba mohli človeka mimo cirkevného prostredia osloviť, a ktoré by ho skôr odradili?

(6) Porovnanie so slovenskými kazateľmi - aký je rozdiel medzi kázňami tohto biskupa a kázňami slovenských kazateľov, ktorých poznáš? Skús opísať konkrétne odlišnosti v štýle, obsahu alebo spôsobe komunikácie. Čo by sa podľa teba mali slovenskí duchovní od Barrona naučiť? Uveď príklady (napr. spôsob práce s textom, dĺžka, reč tela, používanie príkladov). Existuje niektorý slovenský kazateľ, pri ktorom nachádzaš podobné prvky, aké sa ti páčia u Barrona? Kto to je a v čom vnímaš podobnosť?

*(7) Celkové hodnotenie - a*k by si mal tieto kázne ohodnotiť z pohľadu svojho duchovného života, čo by si povedal? Podporujú ťa, inšpirujú, provokujú, alebo skôr nechávajú chladným?

Aké otázky v tebe po ich vypočutí zostávajú otvorené?

Rozhovory budú, pokiaľ to účastníci dovolia, nahrávané (audio alebo audio-video) a následne transkribované. Transkripty budú anonymizované, pričom respondentom budú priradené kódy (napr. R1, R2 ... R20), aby sa zachovala ich identita v tajnosti.

4.5.5 Analýza dát: tematické kódovanie a porovnanie s textovou analýzou

Po uskutočnení rozhovorov budú získané údaje spracované pomocou tematického kódovania, čo je štandardný prístup v kvalitatívnej metodológii. Najprv prebehne otvorené kódovanie, počas ktorého budú identifikované významové jednotky (výpovede týkajúce sa relevantnosti, zrozumiteľnosti, vnímania kazateľa, porovnania so slovenskými kazateľmi atď.). Následne budú kódy zoskupené do širších kategórií, ktoré umožnia formulovať všeobecnejšie zistenia (napr. „faktory relevancie“, „bariéry porozumenia“, „pozitívne prvky štýlu“).

Dôležitou súčasťou analýzy bude porovnanie poslucháčskej recepcie s výsledkami predchádzajúcich kapitol. Napríklad ak textová analýza ukázala silný biblický aspekt kázní, v rozhovoroch sa bude zisťovať, či tento aspekt poslucháči skutočne registrujú (a či ho vnímajú ako plus alebo mínus). Ak diskurzívna analýza identifikovala špecifické rétorické postupy alebo multimodálne prvky (gestikulácia, práca s hlasom), analýza rozhovorov ukáže, či a ako na ne respondenti reagujú. Ak teologická komparácia (v neskoršej kapitole) naznačí podobnosti medzi Barronom a určitými tradíciami (napr. ressourcement), skúmanie reakcií poslucháčov ukáže, či tieto teologické rysy vedú k väčšej alebo menšej zrozumiteľnosti a atraktivite v slovenskom kontexte.

Výsledkom bude kvalitatívny obraz o tom, ako konkrétna skupina slovenských poslucháčov prežíva a interpretuje Barronovo kázanie. Tento obraz nebude nárokovať štatistickú všeobecnú platnosť, ale poskytne bohatý materiál na reflexiu, ako môže byť zahraničný homiletický model inšpiratívny (alebo problematický) v našom prostredí.

4.5.6 Etické a praktické aspekty

Vzhľadom na to, že výskum pracuje s osobnými názormi a duchovnými skúsenosťami respondentov, je nevyhnutné dodržiavať základné etické princípy.

(1) *Informovaný súhlas:* Pred začiatkom rozhovoru bude každému účastníkovi vysvetlený cieľ výskumu, spôsob využitia dát a zaručená anonymita. Účasť bude dobrovoľná a respondenti budú mať právo kedykoľvek od účasti odstúpiť bez udania dôvodu.

(2) *Anonymita a dôvernosť:* Všetky údaje budú uchovávané v anonymizovanej podobe, bez uvedenia mien či iných identifikátorov. Výsledné citácie v dizertácii budú označené len kódom respondenta.

(3) *Citlivosť na duchovný rozmer:* Keďže téma kázní a osobného duchovného života môže byť pre niektorých účastníkov citlivá, rozhovory budú vedené s rešpektom a ohľadom na hranice, ktoré si respondenti sami nastavujú.

Z praktického hľadiska budú rozhovory plánované tak, aby časovo nepreťažovali účastníkov (približne 45–60 minút na rozhovor) a prebiehali v prostredí, ktoré bude pre nich komfortné (napr. miestnosť zboru, knižnica, prípadne online rozhovor, ak to bude nutné).

4.6 Etika výskumu

Všetky kázne sú verejne dostupné na YouTube a iných verejných zdrojoch. Analýza sa zameriava na verejný verbálny obsah bez pokusov o analýzu psychologických motívov autora či privátnych informácií. Výskum je kompatibilný s etickými štandardami akademického teologického bádania.

5. Predpokladané výsledky a prínosy

5.1 Akademické prínosy

(1) Pre teológiu práca posúva pochopenie toho, ako tradičná teológia (v duchu ressourcement) komunikuje s metamoderným publikom. Ponúka teologicko-hermeneutickú analýzu konkrétneho prípadu „teológie v dialógu s kultúrou".

(2) Pre homiletiku práca je jednou z prvých podrobných analýz digitálnej homiletiky v teologickom rámci. Ponúka kategórie a metódy, ktoré by mohli byť aplikované na iných digitálnych kazateľov a influencerov s religióznymi nárokmi.

(3) Pre pastoráciu a evanjelizáciu práca poskytuje návod na to, ako efektívne komunikovať biblické učenie v metamodernom kontexte bez straty autenticity a hĺbky.

(4) Pre teológiu médií a digitálneho priestoru práca prispieva do rastúceho poľa štúdií o tom, ako digitálne médiá transformujú religióznu komunikáciu a autoritu.

5.2 Praktické prínosy

Ponúka modelové stratégie pre pastorálnych pracovníkov a kňazov, ktorí sa snažia byť relevantní v digitálnej ére. Poskytuje kritickú reflexiu o tom, čo v Barronovom prístupe funguje a čo nie. Otvára priestor pre ďalší výskum v oblasti digitálnej evanjelizácie v európskom kontexte.

BIBLIOGRAFIA

Citovaná literatúra

BARRON, Robert E. *Word on Fire Video Sermons and Commentaries* [video]. YouTube kanál „Bishop Robert Barron". Dostupné na: https://www.youtube.com/@BishopBarron [cit. 2026-01-04].

CAMPBELL, Heidi A. *Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds*. London: Routledge, 2012.

D'AMBROSIO, Marcellino. Ressourcement Theology, Aggiornamento and the Hermeneutics of Tradition [online]. *Crossroads Initiative*, 2019. Pôvodne in: *Communio: International Catholic Review*. 1991, roč. 18, č. 4, s. 530–555. Dostupné na: https://www.crossroadsinitiative.com/media/articles/ressourcement-theology-aggiornamento-and-the-hermeneutics-of-tradition/ [cit. 2026-05-17].

DEMBER, Greg. *Say Hello to Metamodernism*. Exact Rush Multimedia Publishing, 2024.

LEVERING, Matthew. *The Theology of Robert Barron*. Park Ridge, IL: Word on Fire Academic, 2023. ISBN 978-1-68578-017-3.

MANNERFELT, Frida. *Co-Preaching: The Practice of Preaching in Digital Culture and Space*. Stockholm: Enskilda Högskolan Stockholm, 2022.

Východisková literatúra projektu

ASHER, Julie. Bible is ‚key to evangelization' and Soul of Theology, Says Bishop Barron [online]. *Catholic Herald*, 2022. Dostupné na: https://www.catholicherald.com/article/national/bible-is-key-to-evangelization-and-soul-of-theology-says-bishop-barron/ [cit. 2026-06-15].

BALTHASAR, Hans Urs von. *Seeing the Form*. San Francisco: Ignatius Press, 1982.

Barron, Robert E. *Arguing Religion: Why We Believe What We Believe*. New York: Image, 2020.

Barron, Robert E. *Bishop Barron on New Media and Evangelization* [video]. YouTube, 2010. Dostupné na: https://www.youtube.com/watch?v=7vet_mP9Y2U [cit. 2026-05-09].

Barron, Robert E. *Catholicism: A Journey to the Heart of the Faith*. New York: Doubleday, 2011.

Barron, Robert E. How to Preach Like the Apostles [online]. *Word on Fire*, 2017. Dostupné na: https://www.wordonfire.org/articles/barron/how-to-preach-like-the-apostles/ [cit. 2026-06-12].

Barron, Robert E. *The Priority of Christ: Toward a Postliberal Catholicism*. Grand Rapids, MI: Brazos Press, 2007.

Barron, Robert E. *To Light a Fire on the Earth: Proclaiming the Gospel in a Secular Age*. New York: Image, 2018.

Campbell, Heidi A. *Digital Creatives and the Rethinking of Religious Authority*. Oxford: Oxford University Press, 2021.

Carter, Craig A. The Liberal Project v. Ressourcement: An Analysis of the Nature of Contemporary Theology [online]. *Credo Magazine*, 2021. Dostupné na: https://credomag.com/2021/07/the-liberal-project-v-ressourcement-an-analysis-of-the-nature-of-contemporary-theology/ [cit. 2026-05-17].

Chapell, Bryan. *Christ-Centered Preaching: Redeeming the Expository Sermon*. 2. vyd. Grand Rapids, MI: Baker Academic, 2005. ISBN 978-0-8010-2798-7.

Craddock, Fred B. *Preaching*. Nashville, TN: Abingdon Press, 1985.

De Lubac, Henri. *Medieval Exegesis: The Four Senses of Scripture*. Zv. 1. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 1998.

Fouilloux, Étienne. *Une Église en quête de liberté: La pensée catholique française du Modernisme aux années 1950*. Paris: Desclée de Brouwer, 2012.

Jameson, Fredric. *Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism*. Durham, NC: Duke University Press, 1991.

Kerr, Fergus. *Twentieth-Century Catholic Theologians*. Oxford: Blackwell Publishers, 2007.

Lowry, Eugene L. *The Sermon: Dancing the Edge of Mystery*. Nashville, TN: Abingdon Press, 1997.

Lyotard, Jean-François. *The Postmodern Condition: A Report on Knowledge*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press, 1984.

Mannerfelt, Frida. *Co-Preaching: The Effects of Religious Digital Creatives' Engagement in the Preaching Event* [online]. Uppsala University, 2022. Dostupné na: https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1757696/FULLTEXT01.pdf [cit. 2026-06-10].

Wilson, Paul Scott. Modern and Internet Ages: The Social Context of Preaching [online]. *Ministry Matters*, 2019. Dostupné na: https://ministrymatters.com/2019-01-01_modern_and_internet_ages_the_social_context_of_preaching/ [cit. 2026-06-18].

Kontakt na autora

Mgr. Richard Nagypál
Katedra teológie a katechetiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, Slovensko
e-mail: richard.nagypal@gmail.com
ORCID: 0009-0005-9974-066X

Ako citovať / How to cite

NAGYPÁL, Richard. Návrh homiletickej analýzy relevantnosti ohlasovania u Roberta Barrona. In: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 112–126. ISBN 978-80-557-2374-7. https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.08

Licencia / License

© 2026 Richard Nagypál. Príspevok je publikovaný v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Negatívne pastorálne dopady vybraných aspektov teológie a praxe Dereka Princea

The Negative Pastoral Implications of Selected Aspects of Derek Prince's Theology and Practice

Vladimír Boško
Katedra teológie a katechetiky
Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
e-mail: vladimir.bosko@umb.sk · ORCID: 0009-0001-4797-6292

Abstrakt

Štúdia analyzuje teológiu a pastorálnu prax vyslobodenia podľa Dereka Princea so zameraním na identifikáciu problematických aspektov jeho učenia a ich negatívnych pastorálnych dôsledkov. Práca opisuje jeho chápanie démonizácie, duchovného boja, generačných kliatieb a procesov vyslobodenia, pričom poukazuje na metodologické problémy súvisiace s dôrazom na subjektívnu skúsenosť a priame vedenie Duchom bez dostatočného rozlišovania. Kritická reflexia sa sústreďuje na spiritualizáciu psychologických a fyzických problémov, presúvanie zodpovednosti na démonické vplyvy a podmienenosť oslobodenia splnením konkrétnych duchovných krokov. Štúdia zároveň poukazuje na možné negatívne dôsledky pre jednotlivcov aj cirkevné spoločenstvá, ako sú strach, úzkosť, falošná vina, zanedbávanie odbornej pomoci, závislosť od duchovnej autority či narušenie vzťahov v spoločenstve. Záver zdôrazňuje potrebu biblického rozlišovania, teologickej korekcie a vyváženého pastorálneho prístupu založeného na milosti, zodpovednosti a rešpekte ku komplexnosti ľudskej osoby.

Kľúčové slová: vyslobodenie, démonizácia, generačné kliatby, spiritualizácia problémov, pastorálne riziká, biblické rozlišovanie, duchovný boj

Abstract

This study analyzes the theology and pastoral practice of deliverance ministry according to Derek Prince, focusing on the identification of problematic aspects of his teaching and their negative pastoral consequences. The paper describes his understanding of demonization, spiritual warfare, generational curses, and deliverance processes, while highlighting methodological problems related to the emphasis on subjective experience and direct guidance by the Holy Spirit without sufficient discernment. The critical reflection focuses on the spiritualization of psychological and physical problems, the transfer of responsibility to demonic influences, and the conditional nature of deliverance based on fulfilling specific spiritual requirements. The study also points to possible negative consequences for individuals and church communities, including fear, anxiety, false guilt, neglect of professional psychological or medical help, dependency on spiritual authority, and disruption of relationships

within the community. The conclusion emphasizes the need for biblical discernment, theological correction, and a balanced pastoral approach grounded in grace, responsibility, and respect for the complexity of the human person.

Keywords: deliverance ministry, demonization, generational curses, spiritualization of problems, pastoral risks, biblical discernment, spiritual warfare

Typ príspevku: vedecká štúdia / Research article
Prijaté: 8. 5. 2026 · Prijaté po recenzii: 4. 9. 2026
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.09

1. Úvod

V priebehu posledných 20 – 30 rokov prinieslo charizmatické a neocharizmatické hnutie nové pastorálne prístupy zamerané na službu vyslobodenia a vnútorné uzdravenie. Tieto smery zaznamenali výrazný rozvoj najmä v oblasti pastorálnej praxe, kde vzniklo viacero škôl spájajúcich témy duchovného boja, vnútorného uzdravenia a vyslobodenia od démonického pôsobenia. Ich vplyv je v mnohých ohľadoch prínosný a inšpiratívny, najmä v tom, že obnovili záujem o duchovný rozmer pastorácie a upozornili na realitu duchovného zápasu. Zároveň však obsahujú aj viacero kontroverzných presvedčení a praktík, ktoré môžu mať deštruktívny dopad na jednotlivcov aj spoločenstvá.

Kľúčovou postavou, ktorá výrazne ovplyvnila formovanie učenia o vyslobodení, je Derek Prince (1915 – 2003), jedna z najvýraznejších osobností charizmatického hnutia druhej polovice 20. storočia. Jeho služba mala globálny dosah, pričom veľká časť jeho teológie bola zameraná na duchovný boj, démonológiu a pastorálnu prax vyslobodenia. Derek Prince bol v rámci charizmatického hnutia považovaný za jedného z najvýznamnejších vykladačov Biblie svojej doby, čo súviselo s jeho rozsiahlym literárnym dielom a prestížnym vzdelaním. Jeho učenie sa stalo základom pre mnohé pastorálne prístupy v charizmatických cirkvách po celom svete. Jeho dielo je dostupné aj v slovenčine a na Slovensku pôsobí občianske združenie Derek Prince Ministries – Slovensko, ktoré jeho materiály šíri; téma teda nie je pre domáce prostredie okrajová.[1]

Cieľom tejto štúdie je analyzovať teológiu a prax vyslobodenia podľa Dereka Princea so zameraním na identifikáciu potenciálnych pastorálnych rizík a ich dôsledkov.

[1] Prince, D. *Oni budú vyháňať démonov: čo potrebuješ vedieť o démonoch, tvojich neviditeľných nepriateľoch*. Prel. M. Levy a B. Čekan. Košice: Publishing House Dunamis, 2007. ISBN 80-969150-0-2.

V tejto práci je použitá teologicko-analytická metóda, ktorá zahŕňa kritickú reflexiu jeho učenia v pastorálnom kontexte. Kľúčovými otázkami sú identifikácia problematických aspektov učenia a ich dopad na pastorálnu prax. Metodologický postup zahŕňa nasledujúce kroky: (1) opis kľúčových presvedčení, dôrazov a praktík jeho služby, (2) kritická analýza, (3) opis negatívnych pastorálnych dôsledkov, (4) záver s návrhmi korekcií. Zvolenou metódou je analýza publikovaných textov Dereka Princea, doplnená o kritickú komparáciu s biblickými východiskami a s odbornou sekundárnou literatúrou. Predmetom analýzy sú jeho monografie; tvrdenia, ktoré nebolo možné doložiť z publikovaných prameňov, sa v štúdii neuvádzajú.

2. Kľúčové presvedčenia a dôrazy Dereka Princea

Derek Prince považuje službu oslobodenia za centrálnu službu Cirkvi, ktorá je predpokladom fungovania ostatných služieb. Zároveň verí, že Cirkev túto službu dlhodobo zanedbávala. V tejto súvislosti uvádza: „Verím, že vyslobodenie je súčasťou celkovej služby Cirkvi a bez neho Cirkev nie je plne vybavená.“[2]

2.1 Démoni a ich pôsobenie

Derek Prince nahrádza pojem démonická posadnutosť pojmom démonizácia, ktorým rozumie démonický vplyv na rôzne oblasti života človeka. Vo väčšine prípadov to podľa neho nie je vplyv jedného démona, ale viacerých. Je presvedčený, že démonizácia nie je okrajovým javom, ale je rozšírená aj medzi bežnými veriacimi. V tejto súvislosti tvrdí: „Kresťan môže mať démona. Nie je to otázka vlastníctva, ale útlaku alebo prítomnosti v určitej oblasti osobnosti.“[3]

Démonov definuje ako nečistých duchov bez tela, ktorí túžia prebývať v tele – najlepšie v ľudskom; ak to nie je možné, postačí im aj telo zvieraťa. Podľa jeho slov: „Démonov opisujem ako bytosti bez tela.“ Pripisuje im pritom vôľu, emócie aj intelekt.[4]

Démoni sa snažia zabrániť človeku prísť k spaseniu, a ak sa im to nepodarí, snažia sa brániť efektívnej službe. Prince to opisuje nasledovne: „Démoni ťa študujú, sledujú tvoje pohyby, všímajú si tvoje slabé chvíle a odhaľujú tvoje slabé miesta.“[5]
Verí, že existuje obrovské množstvo démonov, ktorých pomenúva podľa ich prejavov – hovorí napríklad o démonoch hnevu, obžerstva, homosexuality, depresie či

[2] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 10.
[3] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 142–144.
[4] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 88.
[5] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 166.

epilepsie. Démonické vysvetlenie pritom vzťahuje aj na závislosti, ktoré podľa vlastných slov ustálený názov nemajú: opisuje napríklad mladú ženu s nutkavou potrebou čuchať lak na nechty, ktorá bola podľa neho z tohto stavu vyslobodená vyhnaním démona. Uvedené príklady naznačujú, že démonickému pôsobeniu pripisuje každú oblasť ľudského života – emócie, postoje, myseľ, reč, sexualitu aj fyzické telo.[6]

2.2 Spôsoby, ktorými môžu démoni vstúpiť do života kresťana

Do života kresťana môžu démoni vstúpiť týmito spôsobmi: (1) Cez okultnú minulosť alebo osobné zapojenie sa do okultných praktík, (2) dlhodobé nevyriešené hriešne postoje alebo správanie, (3) prenatálne vplyvy[7], (4) dysfunkčné rodinné prostredie v ranom detstve, (5) oblasti slabosti.

Oblasti slabosti môžu byť psychologické alebo fyzické. Psychologickou slabosťou môže byť trauma alebo strata blízkej osoby. Fyzickou slabosťou môže byť vážne zranenie, napríklad poranenie mozgu. V tejto súvislosti uvádza: „Ťažká nehoda alebo emocionálny šok môžu vytvoriť podmienky pre démonický útlak.“[8] Kým prvé dva body sú v rámci služby oslobodenia všeobecne prijímané, body 3, 4 a 5 – zamerané na prenatálne vplyvy, rodinné zázemie a oblasti slabosti – sú veľmi kontroverzné.

Podľa Dereka Princea sú však tieto oblasti pri rozvoji démonizácie často rozhodujúce a vysvetľujú väčšinu démonického vplyvu v živote kresťanov, pretože korene takéhoto vplyvu sa podľa neho zvyčajne nachádzajú v ranom detstve, približne do veku piatich rokov. Za rozhodujúce pritom považuje obdobie pred narodením a rané detstvo, keď sa podľa neho formuje väčšina neskorších démonických väzieb.[9]

2.3 Metóda oslobodenia

Derek Prince navrhuje jednoduchý model oslobodenia, ktorý možno zhrnúť do nasledujúcich krokov: (1) vyznanie viery, (2) vyznanie hriechov vrátane generačných hriechov, (3) pokánie a zrieknutie sa okultizmu, (4) odpustenie, (5) vyhnanie démonov.

---

[6] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 173.

[7] Prince tvrdí: „Démoni môžu získať prístup aj pred narodením.“ Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 103–105.

[8] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 102–105.

[9] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 102–105.

V procese oslobodenia zdôrazňuje dva kľúčové postoje, ktoré podľa neho určujú úspech oslobodenia: pokoru a úprimnosť. V tejto súvislosti píše, že pri hľadaní vyslobodenia „môže prísť bod, keď si musíme vybrať medzi dôstojnosťou a vyslobodením“.[10] Úprimnosť chápe ako ochotu nenazývať svoje hriechy alebo negatívne postoje psychologickými či psychiatrickými pojmami, ako sú úzkosť alebo depresia. A podobne aj pokoru definuje prekvapujúcim spôsobom – ako ochotu stratiť svoju dôstojnosť na verejnosti.

Derek Prince vedie službu oslobodenia skupinovo a účastníkov vedie jednotlivými krokmi prostredníctvom modlitby. Poskytuje presné formulácie, ktoré účastníci opakujú po ňom. Pri určitých krokoch – konkrétne pri vyznávaní hriechov a odpustení – ponecháva priestor na osobnú modlitbu.

Pomerne zvláštny je posledný krok, samotné vyhnanie démonov. Derek Prince pri ňom vyzýva účastníkov, aby sa prestali modliť, pretože modlitba by údajne bránila démonovi odísť. Namiesto toho ich vedie k tomu, aby démona vyhnali vydýchnutím, vyfúknutím alebo iným fyzickým spôsobom.[11]

2.4 Prečo niektorí ľudia nezažijú vyslobodenie

Derek Prince uvádza viacero dôvodov, prečo človek nemusí prijať úplné vyslobodenie. (1) Nedostatok pokánia – chýba úprimná zmena srdca a odvrátenie sa od hriechu. (2) Pasivita a nedostatočné nasadenie – človek neočakáva aktívne Božie pôsobenie alebo nespolupracuje. (3) Zlé motívy – nesprávne vnútorné pohnútky či sebecké dôvody. (4) Sebastrednosť – prílišné zameranie na seba namiesto na Boha. (5) Nedostatočný rozchod s okultizmom – neúplné odmietnutie okultných praktík a väzieb. (6) Nezrušená kliatba. (7) Neochota vyznať konkrétne hriechy (napríklad neochota vyznať potrat ako vraždu). (8) Nedostatočné oddelenie od sveta.[12]

Ak podľa tejto koncepcie nedôjde k vyslobodeniu, vina sa presúva na samotného človeka – na jeho postoje, motivácie, ochotu či duchovnú pripravenosť.

2.5 Ako si udržať vyslobodenie

Derek Prince zdôrazňuje, že samotné vyslobodenie nestačí – je potrebné si ho aj udržať. V opačnom prípade podľa neho hrozí návrat démonického vplyvu. Za kľúčové považuje najmä tieto oblasti: (1) urobiť Ježiša Pánom a centrom svojho života,

[10] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 206.
[11] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 212.
[12] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 230–241 (kap. 24: Why Some Are Not Delivered).

(2) dostatočne zotrvať v chvále a uctievaní, (3) obliecť si plnú Božiu výzbroj, (4) žiť podľa Božieho slova, (5) žiť v poddanosti voči Bohu, (6) byť disciplinovaný.[13]

V učení Dereka Princea teda vyslobodenie nie je jednorazovou udalosťou, ale stavom, ktorý si vyžaduje neustále udržiavanie.

2.6 Zhrnutie učenia a dôrazov

Derek Prince chápe službu oslobodenia ako centrálnu a nevyhnutnú súčasť života Cirkvi, ktorá má podľa neho zásadný význam pre fungovanie ostatných služieb. Kľúčovým prvkom jeho učenia je rozšírený koncept démonológie, v ktorom nahrádza tradičné chápanie démonickej posadnutosti pojmom „démonizácia" ako širším vplyvom démonov na rôzne oblasti ľudského života. Ich vplyv je podľa neho často mnohonásobný a rozšírený aj medzi veriacimi, pričom démoni sú chápaní ako nečistí duchovia snažiaci sa vstúpiť do ľudského tela a ovplyvniť celý život človeka – od emócií až po fyzické zdravie.

Dôležitým aspektom je jeho tendencia pripisovať široké spektrum problémov démonickému pôsobeniu, pričom jednotlivé démonické entity pomenúva podľa konkrétnych prejavov, čím sa vytvára veľmi rozsiahly a detailne štruktúrovaný duchovný svet zasahujúci takmer všetky oblasti ľudskej skúsenosti. Vstup démonov do života človeka spája s viacerými faktormi, vrátane rodinného prostredia, prenatálnych vplyvov či psychologických a fyzických slabostí. Najmä dôraz na rodinné a prenatálne vplyvy presúva ťažisko problému mimo individuálnu zodpovednosť, čo môže mať významné pastorálne dôsledky.

Jeho model oslobodenia je postavený na presne definovanom procese krokov, ktoré zahŕňajú vyznanie viery, pokánie, odpustenie a vyháňanie démonov. Úspech tohto procesu je podmienený postojmi ako pokora a úprimnosť. Oslobodenie sa pritom realizuje skupinovo, s presne formulovanými modlitbami a fyzickými spôsobmi vyháňania démonov.

Neúspech oslobodenia vysvetľuje prevažne ľudskými faktormi, ako je nedostatok pokánia, nesprávne motívy či neochota oddeliť sa od „sveta", čím sa zodpovednosť za stav človeka presúva primárne na jeho vnútorné postoje. Podobne aj udržanie oslobodenia je podmienené neustálym duchovným úsilím, disciplínou a správnym duchovným životným štýlom, čo naznačuje, že oslobodenie nie je chápané ako jednorazový akt milosti, ale ako trvalý stav vyžadujúci neustálu kontrolu a udržiavanie.

---

[13] Prince, D. *They Shall Expel Demons*. s. 219–229 (kap. 23: How to Keep Your Deliverance).

3. Kritická reflexia vybraných aspektov učenia Dereka Princea

3.1 Problematické aspekty metodologického prístupu

3.1.1 Priame vedenie Duchom

Jednou z kľúčových čŕt teologického prístupu Dereka Princea je silný dôraz na priame vedenie Svätým Duchom. Takýto dôraz je samozrejme legitímny a má jasnú oporu v učení Biblie (porov. Rim 8:14; Ga 5:18). Aj John Stott v tejto súvislosti zdôrazňuje: „Kresťanský život je život v Duchu."[14] Problém však vzniká vtedy, keď je jeho subjektívne vnímanie vedenia prezentované ako priame Božie vedenie bez možnosti kritického rozlišovania.

V kontexte pastorálnej teológie a služby je nevyhnutné, aby každé tvrdenie o priamom Božom vedení podliehalo rozlišovaniu spoločenstva a bolo konfrontované s Písmom. Ak táto korekcia chýba, vzniká riziko absolutizácie individuálnej skúsenosti, čo môže viesť k teologickým omylom aj pastoračnému zneužitiu. Na toto nebezpečenstvo upozorňuje aj Ronald Enroth, ktorý celú kapitolu venuje tomu, ako zneužívajúce cirkvi odrádzajú svojich členov od kladenia otázok a od nesúhlasu.[15]

3.1.2 Formujúci význam skúsenosti

S priamym vedením Duchom úzko súvisí druhý problém – formovanie teológie na základe skúsenosti. Skúsenosť má nepochybne významné miesto v pastorálnej praxi, nemôže však slúžiť ako primárne normatívne kritérium.

V klasickom evanjelikálnom prístupe je normou Písmo a jeho pôvodný význam sa následne aplikuje na súčasnú situáciu (porov. 2Tim 3:16–17). Skúsenosť aj duchovné vedenie sú pri tom vítané, ale musia byť podrobené kritickému skúmaniu – rozlišovaniu. V tejto súvislosti John Stott poznamenáva: „To neznamená, že všetko, čo súviselo s druhou skupinou v deň Turíc, je normatívne pre kresťanskú skúsenosť dnes."[16]

V prípade Dereka Princea možno pozorovať tendenciu k opačnému postupu: skúsenosť zo služby a subjektívne vedenie sa stávajú východiskom pre interpretáciu biblických textov. Takýto hermeneutický posun predstavuje zásadný metodologický problém. Prince tento postup sám opisuje: pri zostavovaní siedmich znakov

[14] Stott, J. R. W. *Baptism and Fullness: The Work of the Holy Spirit Today*. s. 25.
[15] Enroth, R. M. *Churches That Abuse*. s. 147 (kap. 8: Abusive Churches Discourage Questions).
[16] Stott, J. R. W. *Baptism and Fullness: The Work of the Holy Spirit Today*. s. 38.

kliatby uvádza, že zoznam vytvoril na základe osobného pozorovania a skúsenosti a až následne ho porovnal s Mojžišovým zoznamom v Dt 28, pričom ho zaujala ich zhoda.[17]

3.1.3 Chýbajúce rozlišovanie

Tretím významným aspektom je nedostatok rozlišovania v širšom kontexte charizmatického hnutia. „Pomazaní" služobníci sú často implicitne vnímaní ako nositelia autority, ktorú netreba spochybňovať. Kritická reflexia ich učenia môže byť interpretovaná ako nedostatok viery alebo dokonca ako odpor voči Svätému Duchu.

Na tento problém upozorňuje Ronald Enroth slovami: „Kľúčovým prvkom rozlišovania je rozpoznanie, že potenciálne zneužívajúce cirkvi pestujú nezdravú formu závislosti tým, že zdôrazňujú podriadenosť a poslušnosť voči tým, čo sú v autorite."[18] Chýbajúca korekcia predstavuje vážne riziko, pretože bráni identifikácii a náprave možných chýb. Je ohrozením pre služobníkov aj pre prijímateľov ich služby. V tomto zmysle možno nedostatok rozlišovania považovať za jednu z najvýznamnejších slabín analyzovaného prístupu. Výstižne to vyjadruje aj John Stott: „Skúsenosť nikdy nesmie byť kritériom pravdy; pravda musí byť vždy kritériom skúsenosti."[19]

3.2 Problematické aspekty jeho učenia a praxe

(1) *Pohľad na svet naplnený démonickými silami, ktoré môžu ovplyvňovať takmer každú oblasť života kresťana.* Tento prístup vytvára obraz reality, v ktorej je démonické pôsobenie prítomné takmer za každým problémom, zlyhaním alebo negatívnym prejavom človeka. Takéto chápanie vedie k neprimeranému sústredeniu sa na démonický svet namiesto dôrazu na Božiu milosť, duchovný rast a osobnú zodpovednosť veriaceho. Zároveň vzniká riziko, že bežné životné zápasy, emocionálne problémy alebo charakterové slabosti budú automaticky interpretované ako prejavy démonickej aktivity. Na podobné nebezpečenstvo upozorňuje David Powlison, podľa ktorého definícia hriechu ako démona, ktorú prijímajú zástancovia vyslobodzovacieho modelu, nezachytáva primerane temné skutočnosti ľudského srdca a nahrádza augustínovské sebapoznanie.[20]

---

[17] Prince, D. *Blessing or Curse: You Can Choose!* Grand Rapids: Chosen Books, 2000, s. 43.
[18] Enroth, R. M. *Churches That Abuse*. s. 200.
[19] Stott, J. R. W. *Baptism and Fullness: The Work of the Holy Spirit Today*. s. 21.
[20] Powlison, D. *Combattre le bon combat*. Genève – Paris: La Maison de la Bible, 2002, s. 153. Francúzsky preklad diela *Power Encounters*.

(2) *Široká škála spôsobov, ktorými môžu démoni vstúpiť do života človeka – často mimo jeho kontroly, čím sa človek dostáva do pozície obete.* Derek Prince opisuje množstvo možných vstupných bodov démonického vplyvu, vrátane prenatálnych vplyvov, rodinného prostredia, generačných hriechov či traumatických skúseností z detstva. Mnohé z týchto faktorov však človek nedokáže ovplyvniť ani za ne nenesie osobnú zodpovednosť. Takýto prístup vedie k tomu, že veriaci vníma sám seba predovšetkým ako obeť duchovných síl a stráca zdravý pocit osobnej zodpovednosti. Súčasne vzniká neustála potreba hľadať skryté príčiny démonického pôsobenia vo vlastnej minulosti alebo rodinnej histórii.

(3) *Spiritualizácia ľudských problémov a nedostatočné zohľadnenie psychologických a fyziologických príčin. V* Princovom prístupe existuje tendencia vysvetľovať psychické, emocionálne alebo fyzické problémy ako duchovné. Úzkosť, depresia, závislosti alebo niektoré zdravotné problémy sú interpretované ako dôsledok démonického pôsobenia. Takéto chápanie vedie k zanedbaniu psychologickej, psychiatrickej alebo medicínskej pomoci. Nedostatočné rozlišovanie medzi duchovnými problémami a prirodzenými psychologickými či biologickými príčinami má v pastorálnej praxi vážne dôsledky, najmä ak človek namiesto odbornej pomoci vyhľadáva výlučne službu oslobodenia. Na tento jav upozorňuje aj odborná literatúra: J. Mercerová dokladá, že v letnično-charizmatickej praxi vyslobodenia sa duševné poruchy vrátane schizofrénie či ADHD pripisujú démonickému pôsobeniu, a takúto prax klasifikuje ako potenciálne škodlivú intervenciu.[21]

(4) *Dôraz na generačné kliatby ako cesty démonického vplyvu.* Významnou súčasťou učenia Dereka Princea je presvedčenie, že hriechy alebo duchovné zlyhania predkov môžu vytvárať priestor pre démonický vplyv v živote ďalších generácií. Tento dôraz vedie k nadmernému sústredeniu sa na rodinnú minulosť a na hľadanie duchovných príčin problémov v živote predkov. Veriaci potom preberá zodpovednosť za hriechy, ktoré osobne nespáchal, a nadobúda pocit, že je duchovne determinovaný svojou rodinnou líniou. Takéto chápanie oslabuje biblický dôraz na osobnú zodpovednosť, nové stvorenie v Kristovi a slobodu evanjelia. V tejto súvislosti John Stott zdôrazňuje: „Plné uznanie ľudskej zodpovednosti, a teda aj viny, dôstojnosť človeka neznižuje, ale pozdvihuje; predpokladá totiž, že ľudia sú na rozdiel od zvierat mravne zodpovedné bytosti.“ [22] Túto náuku Prince rozpracoval v samostatnej

[21] Mercer, J. Deliverance, demonic possession, and mental illness: some considerations for mental health professionals. *Mental Health, Religion & Culture*, 2013, roč. 16, č. 6, s. 598–600 a 607. https://doi.org/10.1080/13674676.2012.706272.

[22] Stott, J. R. W. *The Cross of Christ*. s. 100.

monografii, kde kliatbu prirovnáva k dlhej zlej ruke vystretej z minulosti a jej pôsobenie rozširuje až do štvrtého pokolenia.[23]

(5) *Dôraz na splnenie podmienok ako kľúč k oslobodeniu.* *V* Princovom modeli oslobodenia sa kladie veľký dôraz na správne splnenie jednotlivých krokov a podmienok, ako sú správne vyznanie hriechov, nevyhnutné postoje či sebadisciplína. Hoci tieto prvky majú v duchovnom živote významné miesto, problém vzniká vtedy, keď sa úspech oslobodenia začne chápať predovšetkým ako výsledok správneho výkonu človeka, teda že Božia pomoc závisí od schopnosti jednotlivca dokonale naplniť podmienky vyslobodenia svojimi správnymi vyznaniami, postojmi, motívmi či sebadisciplínou. Takýto prístup vedie k neistote, falošnej vine a oslabeniu dôrazu na Božiu milosť, ktorá je základom kresťanského života. Na význam milosti upozorňuje aj Timothy Keller: „Náš prístup k Bohu si nezasluhujeme, ale prijímame ho ako dar."[24]

(6) Nezhoda s novozmluvnou praxou. Evanjeliá ani Skutky nepodmieňujú vyhnanie démona splnením krokov zo strany postihnutého. Ježiš vyháňa démonov bez toho, aby od človeka žiadal vyznanie generačných hriechov, zrieknutie sa okultizmu či odpustenie (Mk 1:23–27; 5:1–20; Lk 8:26–39), a robí tak aj tam, kde postihnutý nie je schopný spolupráce (Mk 9:14–29). Rovnaká je aj apoštolská prax (Sk 5:16; 8:7; 16:16–18). Podmienky, ktoré Prince považuje za rozhodujúce, sú teda z hľadiska novozmluvnej praxe prinajmenšom nesamozrejmé.

4. Pastoračné riziká a dôsledky

Kapitola nadväzuje na kritickú reflexiu v kapitole 3 a sústreďuje sa na pastorálne dôsledky; teologické zdôvodnenie jednotlivých bodov je uvedené tam a na tomto mieste sa neopakuje. Nasledujúce dôsledky sú formulované ako hypotézy vyplývajúce z vykonanej analýzy, nie ako empiricky overené zistenia. Tam, kde ich možno doložiť odbornou literatúrou, je odkaz uvedený; overenie ich výskytu a rozsahu v slovenskom prostredí by si vyžadovalo samostatný empirický výskum.

4.1 Negatívny dopad na jednotlivcov

(1) *Vznik strachu a úzkosti v dôsledku neustáleho pocitu démonickej hrozby.* Silný dôraz na prítomnosť démonických síl vytvára v človeku trvalý pocit ohrozenia a duchovnej neistoty. Veriaci začína vnímať bežné životné problémy, negatívne emócie aj osobné zlyhania ako prejavy démonického útoku. Takéto nastavenie vedie

[23] Prince, D. *Blessing or Curse: You Can Choose!* Grand Rapids: Chosen Books, 2000, s. 17 a 63–66.
[24] Keller, T. *Prayer*. s. 103.

k zvýšenej úzkosti, neustálej sebakontrole a strachu z možného démonického vplyvu. Namiesto pokoja a dôvery v Boha sa duchovný život postupne formuje okolo strachu, podozrievania a potreby neustáleho duchovného boja. Na tento problém upozorňuje David Powlison, podľa ktorého má byť biblicky chápaný duchovný boj zdrojom útechy, nie úzkosti.[25] K obdobnému záveru dospieva aj B. Stanley, podľa ktorého Princeovo učenie o kliatbach vštepovalo svojim poslucháčom nie dôveru v Kristovu moc, ale trvalý strach a vzájomné podozrievanie.[26]

(2) *Zanedbávanie psychologickej alebo lekárskej pomoci v dôsledku spiritualizácie problémov a presvedčenia, že majú démonický pôvod.* Ak sú psychické alebo fyzické problémy interpretované predovšetkým ako dôsledok démonického pôsobenia, človek odmieta odbornú pomoc a hľadá riešenie výlučne v duchovnej oblasti. Úzkosti, depresie, traumy aj rôzne zdravotné ťažkosti tak zostávajú bez potrebnej psychologickej, psychiatrickej alebo medicínskej starostlivosti. Takýto prístup vedie k zhoršeniu zdravotného stavu a k prehlbovaniu problémov, ktoré by inak bolo možné liečiť odbornou pomocou, čo je obzvlášť nebezpečné v prípade vážnych zdravotných problémov.[27]

(3) *Falošná vina, narušený vzťah s Bohom a strata dôvery v Neho spôsobené presvedčením, že oslobodenie závisí od splnenia podmienok, čím sa devalvuje princíp milosti.* Ak človek nadobudne presvedčenie, že jeho oslobodenie závisí od správneho splnenia určitých podmienok alebo od dostatočne dokonalého vyznania hriechov, dostáva sa do neustáleho pocitu neistoty a duchovného tlaku. Veriaci potom žije v presvedčení, že ak problémy pretrvávajú, príčinou je jeho nedostatočná viera, pokánie alebo poslušnosť. Takéto chápanie vedie k falošnej vine, frustrácii a narušeniu dôvery v Božiu milosť. Namiesto radosti z evanjelia sa duchovný život stáva neustálou snahou zaslúžiť si Božiu pomoc. V tejto súvislosti John Stott zdôrazňuje: „Kristova smrť nesúca hriech je vo svojej jedinečnej sláve jediným základom nášho ospravedlnenia.“[28]

(4) *Preberanie zodpovednosti za hriechy iných alebo neustále hľadanie príčin svojich problémov v dávnej rodinnej histórii v dôsledku viery v generačné kliatby a dôrazu na vyznávanie hriechov predkov.* Dôraz na generačné kliatby vedie človeka k presvedčeniu, že jeho súčasné problémy spôsobili hriechy alebo duchovné zlyhania predkov. Veriaci potom venuje nadmernú pozornosť skúmaniu rodinnej minulosti

[25] Powlison, D. *Combattre le bon combat*. Genève – Paris: La Maison de la Bible, 2002, s. 10. Francúzsky preklad diela *Power Encounters*.

[26] Stanley, B. From Plato to Pentecostalism: Sickness and Deliverance in the Theology of Derek Prince. *Studies in Church History*, 2022, roč. 58, s. 394–414. https://doi.org/10.1017/stc.2022.19.

[27] Mercer, J. Deliverance, demonic possession, and mental illness. *Mental Health, Religion & Culture*, 2013, roč. 16, č. 6, s. 607–608.

[28] Stott, J. R. W. *The Cross of Christ*. s. 190.

a hľadaniu skrytých duchovných príčin svojich zápasov. Vzniká tak falošný pocit viny a zodpovednosti za udalosti, ktoré nedokáže ovplyvniť, a oslabuje sa biblický dôraz na osobnú zodpovednosť, odpustenie a novú identitu veriaceho v Kristovi. Na dôležitosť osobnej zodpovednosti upozorňuje Wayne Grudem: „Boh nás urobil zodpovednými za naše činy, ktoré majú skutočné a večne významné dôsledky."[29]

(5) *Nebezpečenstvo vytvorenia závislosti od služobníka, ktorý sa často stáva sprostredkovateľom zjavenia od Pána. V* prostredí, kde je služobník vnímaný ako osoba s mimoriadnou duchovnou autoritou a schopnosťou rozpoznávať skryté duchovné príčiny problémov, vzniká nezdravá závislosť veriacich od jeho vedenia. Človek postupne stráca schopnosť samostatného duchovného rozlišovania a spolieha sa na interpretácie a usmernenia konkrétneho služobníka. Takýto vzťah vytvára priestor pre manipuláciu, duchovnú kontrolu alebo zneužitie autority. Namiesto vedenia k duchovnej zrelosti a osobnej zodpovednosti vzniká riziko nezdravej závislosti od duchovného vodcu. Ronald Enroth tento problém opisuje nasledovne: „Vodcovia vedome pestujú nezdravú formu závislosti, duchovnej aj medziľudskej, tým, že zdôrazňujú témy podriadenosti, lojality a poslušnosti voči tým, čo sú v autorite."[30] Toto riziko nie je iba hypotetické. Hnutie, ktorého bol Prince jedným z vedúcich predstaviteľov, sa v osemdesiatych rokoch rozpadlo okrem iného pre opakované obvinenia zo zneužívania duchovnej autority a Prince z neho v roku 1984 vystúpil s odôvodnením, že pre predstavu, podľa ktorej má mať každý kresťan osobného ľudského pastiera, nenachádza dostatočný biblický základ.[31]

4.2 Negatívny dopad na spoločenstvo

(1) *Atmosféra podozrievania a oslabená dôvera v spoločenstve v dôsledku presvedčenia o možnom démonickom vplyve na niektorých členov.* Ak sa v spoločenstve vytvorí silné presvedčenie o rozšírenom démonickom pôsobení medzi veriacimi, vzniká atmosféra podozrievania a nedôvery. Správanie, názory aj osobné problémy jednotlivcov sú interpretované ako znak démonického vplyvu, čo narúša zdravé medziľudské vzťahy. Členovia spoločenstva sa navzájom pozorujú s podozrením a strácajú prirodzenú otvorenosť a bezpečie vo vzťahoch. Takéto prostredie následne oslabuje jednotu, dôveru a vzájomnú podporu v rámci cirkevného spoločenstva. Na

[29] Grudem, W. *Systematic Theology*. 2. vyd. s. 440.
[30] Enroth, R. M. *Churches That Abuse*. s. 102.
[31] Moore, S. D. *The Shepherding Movement: Controversy and Charismatic Ecclesiology*. London – New York: T&T Clark, 2003, s. 165–167.

podobnú dynamiku upozorňuje Ronald Enroth, podľa ktorého zneužívajúce cirkvi používajú strach, vinu a hrozby ako nástroje kontroly.[32]

(2) *Rozdelenie veriacich na „duchovnejších" a „menej duchovných", na „oslobodených" a „zviazaných", čím vzniká určitá forma vnútornej hierarchie alebo kastového systému.* Silný dôraz na službu oslobodenia postupne vytvára rozdelenie medzi veriacimi podľa miery ich údajnej duchovnej slobody alebo duchovnej úrovne. Niektorí ľudia sú vnímaní ako „duchovne vyspelejší", pretože prešli oslobodením alebo majú skúsenosti s duchovným bojom, zatiaľ čo iní sú považovaní za „zviazaných" alebo menej duchovných. Takéto rozdelenie vedie k duchovnej pýche, pocitu nadradenosti alebo naopak k pocitu menejcennosti a odmietnutia. Namiesto jednoty tela Kristovho vzniká vnútorná hierarchia, ktorá narúša princíp rovnosti a prijatia všetkých veriacich v Kristovi. Timothy Keller v tejto súvislosti pripomína: „Ak vieme, že sme milovaní a prijatí napriek svojim hriechom, oveľa ľahšie priznávame svoje chyby a nedostatky."[33] Rozdielnosť v cirkvi ako taká však problémom nie je. Nový zákon pozná rozličné dary, služby a zodpovednosti (1Kor 12:4–11), rozlišuje medzi silnými a slabými vo viere (Rim 14:1–15:7) a Ježiš hierarchiu neruší, ale obracia – kto chce byť prvý, nech je sluhom všetkých (Mk 10:42–45). Problémom je preto až to, keď sa postavenie veriaceho odvodzuje od absolvovania konkrétnej služby a keď sa z neho stáva meradlo jeho duchovnej hodnoty.

Záverečné zhodnotenie

Prínos služby vyslobodenia Dereka Princea spočíva v tom, že jeho učenie a služba znovu upriamili pozornosť na zanedbávané oblasti pastorálnej starostlivosti, poukázali na možnosť démonického vplyvu v živote kresťana a zdôraznili realitu duchovného boja.

Zároveň však jeho prístup obsahuje viacero teologicky a pastorálne kontroverzných prvkov, ktoré si vyžadujú kritickú reflexiu a korekciu (1Tim 4:16). Z vykonanej analýzy vyplýva, že problematické aspekty učenia Dereka Princea sa sústreďujú najmä na rozšírený démonologický rámec, ktorý vedie k výraznej spiritualizácii reality, ako aj na rozšírené chápanie vstupu démonických vplyvov do života človeka. S tým súvisí tendencia interpretovať psychologické, emocionálne a telesné problémy primárne ako dôsledok démonického pôsobenia, ako aj dôraz na generačné kliatby a podmienenosť vyslobodenia konkrétnymi krokmi, čo môže oslabovať biblické chápanie milosti.

[32] Enroth, R. M. *Churches That Abuse*. s. 93 (kap. 5: Abusive Churches Use Fear, Guilt, and Threats).
[33] Keller, T. *Prayer*. s. 210.

Tieto teologické východiská majú významné negatívne pastorálne dôsledky. Na individuálnej úrovni môžu viesť k prežívaniu strachu a úzkosti, k zanedbávaniu odbornej pomoci, k vzniku falošnej viny a k oslabeniu osobnej zodpovednosti, ako aj k vytváraniu závislosti od duchovného služobníka. Na úrovni spoločenstva sa môžu prejaviť oslabením dôvery, atmosférou podozrievania a vytváraním neformálnych hierarchií medzi „duchovnejšími" a „menej duchovnými" členmi.

Uvedené prvky predstavujú nielen teologickú, ale aj pastorálnu výzvu, ktorá si vyžaduje rozlišovanie spoločenstva cirkvi na základe kritérií Písma. Nikto zo služobníkov nie je neomylný. Naopak, všetci, ktorí slúžia druhým, potrebujú, aby ich služba podliehala korekcii, a zároveň potrebujú otvorenosť a pokoru prijímať napomenutie a usmernenie. Možno práve toto predstavuje jeden z kľúčových princípov pri vzniku aj fungovaní akejkoľvek zdravej služby. Pri formovaní súčasnej pastorálnej praxe je preto potrebné hľadať rovnováhu medzi biblickou vernosťou, rešpektom ku komplexnosti ľudskej osoby, dôrazom na slobodu a zodpovednosť a citlivosťou voči riziku manipulácie. Všetky pastorálne prístupy by mali podliehať rozlišovaniu na základe Písma (Sk 20:28–30). Otvorenosť voči korekcii tak zostáva nevyhnutnou podmienkou autentickej a teologicky zodpovednej služby.

Bibliografia

Primárne zdroje

Prince, Derek, 1998. *They Shall Expel Demons: What You Need to Know about Demons—Your Invisible Enemies*. Grand Rapids, MI: Chosen Books. ISBN 978-0-8007-9260-2.

Prince, Derek, 2000. *Blessing or Curse: You Can Choose!* Grand Rapids, MI: Chosen Books. ISBN 978-0-8007-9166-7.

Prince, Derek, 2007. *Oni budú vyháňať démonov: čo potrebuješ vedieť o démonoch, tvojich neviditeľných nepriateľoch*. Prel. Mikuláš Levy a Branislav Čekan. Košice: Publishing House Dunamis. ISBN 80-969150-0-2.

Sekundárne zdroje

Enroth, Ronald M., 1992. *Churches That Abuse*. Grand Rapids, MI: Zondervan. ISBN 978-0-310-53290-3.

Grudem, Wayne, 2020. *Systematic Theology: An Introduction to Biblical Doctrine*. 2. vyd. Grand Rapids: Zondervan Academic. ISBN 978-0-310-51797-9.

Keller, Timothy, 2014. *Prayer: Experiencing Awe and Intimacy with God*. New York: Dutton. ISBN 978-0-525-95414-9.

Mercer, Jean, 2013. Deliverance, demonic possession, and mental illness: some considerations for mental health professionals. *Mental Health, Religion & Culture*, roč. 16, č. 6, s. 595–611. https://doi.org/10.1080/13674676.2012.706272.

Moore, S. David, 2003. *The Shepherding Movement: Controversy and Charismatic Ecclesiology*. London – New York: T&T Clark. ISBN 978-0-8264-7160-4.

Powlison, David, 2002. *Combattre le bon combat*. Genève – Paris: La Maison de la Bible. ISBN 2-8260-3406-5. Francúzsky preklad diela *Power Encounters: Reclaiming Spiritual Warfare*. Grand Rapids, MI: Baker Books, 1995.

Stanley, Brian, 2022. From Plato to Pentecostalism: Sickness and Deliverance in the Theology of Derek Prince. *Studies in Church History*, roč. 58, s. 394–414. https://doi.org/10.1017/stc.2022.19.

Stott, John R. W., 1986. *The Cross of Christ*. Leicester: Inter-Varsity Press. ISBN 978-0-87784-998-8.

Stott, John R. W., 2006. *Baptism and Fullness: The Work of the Holy Spirit Today*. 3. vyd. Downers Grove, IL: InterVarsity Press. ISBN 978-0-8308-3402-0.

Kontakt na autora

Mgr. Vladimír Boško
Katedra teológie a katechetiky, Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici
Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica, Slovensko
e-mail: vladimir.bosko@umb.sk
ORCID: 0009-0001-4797-6292

Ako citovať / How to cite

BOŠKO, Vladimír. Negatívne pastorálne dopady vybraných aspektov teológie a praxe Dereka Princea. In: MASARIK, Albín – KEVICKÝ, Michal – MIČIETA, Branislav (eds.). *Relevantnosť teológie pre súčasnú dobu*. Zv. I. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2026, s. 127–141. ISBN 978-80-557-2374-7. https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747.09

Licencia / License

© 2026 Vladimír Boško. Príspevok je publikovaný v otvorenom prístupe pod licenciou Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International Licence CC BY-NC-ND. https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/

Doslov

Predložené príspevky ponúkajú perspektívy a minimálne čiastkové odpovede na otázky, ktoré si autori v rámci svojich výskumných tém položili.

Pre oprávnenosť organizovania kresťanských doktrín Mičieta ukázal, že organizovať doktríny do koherentného celku je v podstate antropologická nevyhnutnosť každého jednotlivca. Je osvedčená nielen očakávaním Biblie, ale aj poznatkami modernej psychológie a neurológie. Tieto východiská sa inherentne premietajú do fenoménu systematizácie poznatkov vo vedeckých disciplínach, historického i denného konania a zmýšľania ľudstva, obzvlášť pokiaľ sa snažia rozlíšiť a porozumieť pravdu a tak následne prakticky uspieť. Poukázal, že potrebu správne organizovať kresťanské doktríny v teológii si vyžaduje povaha samotnej pravdy, ďalej vrodená metóda jej rozlišovania a formulácie prostredníctvom zákonov logiky, ale aj nevyhnutnosť uspokojivo odpovedať na existenciálne, cirkevné, vedecké a doxologické potreby.

Pokiaľ ide o možnosť straty kresťanskej identity a o ďalšie závažné dopady dnešnej digitálnej doby, tak Sydor zvýraznila, ako základ ospravedlnenie vierou v Krista z hľadiska jeho pravoslávneho porozumenia. Keďže táto náuka ontologicky presahuje akúkoľvek dobu, i dnešnú, a nie je to len číro intelektuálny koncept, tak ukotvenie sa v tejto náuke prostredníctvom jej dôsledného uplatňovania v obradoch v spoločenstve cirkvi dokáže podľa Sydor ponúknuť reálnu ochranu a stabilitu.

Králik povzbudzuje uplatňovanie vybraných, možno až excentrických teologických princípov Zinzendorfa v evanjelizačnej a pastoračnej praxi, hoci nie nutne jeho vyjadreniami. To môže znamenať opustenie suchého racionalistického prístupu (ak je prítomný), pri ktorom nie je užitočných ani množstvo neporozumených fráz. Na druhej strane však vidí potrebu nájsť odvahu a spôsob ohlasovať intimitu vzťahu s Bohom, nebrániť sa emóciám a zápasiť niekedy až o detskú zrozumiteľnosť pri komunikovaní o Bohu – takú, ktorá vychádza viac z teológie srdca centrovanej na Krista.

Pajerský navrhol riešenie pre žiadosti o manželstvo bez explicitnej viery. Na jednej strane nemyslí, žeby manželstvo v rímskokatolíckej cirkvi automaticky malo naplniť svoj sviatostný rozmer len pre prítomnosť krstu bez explicitnej viery. Avšak na druhej strane ako riešenie navrhol zamerať sa na úmysel snúbencov smerovať sa k žitiu viery a zabezpečiť pre nich dlhodobú sprevádzajúcu katechézu pred i po sobáši s nádejou vzbudiť v nich aktívnu vieru.

Kevický dospel k záveru, že iba biblický (konfliktný) model v pastoračnom poradenstve, ktorý by ignoroval poznatky psychológie, síce dokáže zachovať morálnu integritu viery, ale môže podceniť potrebu odbornej pomoci vrátane prevencie vyhorenia pastorov. Integračný model naopak, hoci správne podporuje odbornú starostlivosť, zároveň nesie riziko „psychologizácie" kresťanstva a oslabenia pevného miesta viery. Povzbudzuje, aby každý pastor získal zručnosť diagnostického rozlišovania psychických porúch a naučil sa ich správne rozlišovať aj u seba.

Barkóczi navrhuje, že skutočným riešením pre veriacich v depresívnych stavoch a s úzkostnými poruchami v cirkevných spoločenstvách nebudú rýchle duchovné zásahy, ale rešpekt k medicínskej liečbe a ochota spolupracovať s odborníkmi. Apeluje na zmenu cirkevného slovníka na jazyk milosti, ochotu ostať s trpiacimi bez poučovania a tlaku na okamžitý výkon a na praktickú pomoc v každodennom živote. Spoločenstvo sa pritom má systematicky vzdelávať o duševnom zdraví.

Pokiaľ ide o upaľovanie žien v Hinduizme, Csonthó prekvapujúco navrhovala, že skutočným motívom krutého vylučovania a upaľovania vdov nebol v prvom rade náboženský ideál, ale skôr chamtivosť príbuzných po majetku po zosnulom manželovi. Reálnu šancu pre záchranu vdov vidí v útekoch do „miest vdov" kde by získali viacsmernú praktickú i právnu podporu. Zároveň upozorňuje, že bez hlbšej zmeny spoločenského myslenia nebude možné tento jav dlhodobo prekonať. K takejto zmene môže prispieť aj kresťanský vplyv a príklad.

Nagypál nám priblížil niečo zo služby Roberta Barrona a navrhol ako by sa dalo vhodne vyskúmať v čom spočíva relevantnosť jeho ohlasovania. Navrhnutá metodika by v sebe zahŕňala obsahovú analýzu 100 vybraných kázní, potom bližšie vzorku 10 kázní diskurzívne a hermeneuticky. Následne by na slovenskom publiku zhruba 20 poslucháčov overila ich účinok. Cenné výstupy pre kazateľskú prax očakáva na základe čŕt, ktoré v Barronovom štýle už predbežne identifikoval..

Napokon Boško poukázal na to, že učenie Dereka Princea v oblasti duchovnej pomoci veriacim zvykne stavať na subjektívnej skúsenosti bez kritického biblického rozlišovania, pričom sa psychické a fyzické problémy nezdravo presúvajú do kategórie duchovných, s riešením založeným na ľudských výkonoch a s oslabením miesta Božej milosti. Vo výsledku sa ľudia dostávajú do neprimeraného strachu z démonov, falošnej viny za neúspechy a zanedbávajú inú lekársku pomoc. Navyše vytvára závislosť na duchovnom vodcovi a vznikajú elitárske skupiny v spoločenstve. Autor vidí východisko v teologickej korekcii v spoločenstve, v holistickom prístupe pri pastorácii človeka a v ochrane pred duchovnou manipuláciou.

Po dočítaní jednotlivých príspevkov možno napriek ich tematickej rozmanitosti pozorovať dôležitú spoločnú črtu. Autori sa neusilujú len identifikovať a popísať

praktické problémy, ktorým je potrebné čeliť, ale zároveň pomenovať niektoré princípy a hlbšie predpoklady, ktoré sa podieľajú na ich vzniku. Teologická práca na doktorandskej úrovni sa tak nejaví len ako snaha reagovať na symptómy, ale aj ako úsilie porozumieť širším doktrinálnym, antropologickým a interdisciplinárnym súvislostiam v skúmaných javoch.

Dôležité je podotknúť, že jednotlivé príspevky si nenárokujú byť finálnym, úplným ani vyčerpávajúcim vyjadrením k riešeným teologickým otázkam a ich praktickým dôsledkom v súčasnej dobe. Možno ich však chápať ako čiastkový vklad k širšiemu teologickému premýšľaniu a ďalšiemu rozvoju skúmaných tém. Zborník možno takto vnímať ako pozvanie vstúpiť do podnetnej akademickej a cirkevnej reflexie.

Editori vyslovujú nádej, že tento prvý ročník doktorandskej konferencie a jeho zborníkový výstup budú podnetom pre ďalšie stretnutia v teológii, odbornú spoluprácu a pokračujúcu teologickú rozpravu v slovenskom akademickom priestore.

V Banskej Bystrici, október 2026
Editori

RELEVANTNOSŤ TEOLÓGIE PRE SÚČASNÚ DOBU

The Relevance of Theology for Today

Recenzovaný vedecký zborník vydaný pri príležitosti doktorandskej konferencie zo dňa 29. apríla 2026 v Banskej Bystrici · Zväzok I

EDITORI: prof. ThDr. Albín Masarik, PhD. (hlavný editor),
Mgr. Michal Kevický, Mgr. Ing. Branislav Mičieta, PhD.

AUTORI PRÍSPEVKOV: Branislav Mičieta, Anna Sydor, Lukáš Králik, Jozef Pajerský, Michal Kevický, Filip Barkóczi, Aranka Csonthó, Richard Nagypál, Vladimír Boško

RECENZENTI: prof. PaedDr. Dana Hanesová, PhD., Juraj Institoris, MTh., PhD.

ROK VYDANIA: 2026 · VYDANIE: prvé · PERIODICITA: minimálne ročne
FORMÁT PUBLIKÁCIE: online PDF · ROZSAH: 145 strán, 9,55 AH
JAZYK: slovenský (abstrakty a kľúčové slová aj v anglickom jazyku)

VYDAVATEĽ: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
EDÍCIA: Pedagogická fakulta

ISBN 978-80-557-2374-7
ISSN 2989-574X
https://doi.org/10.24040/2026.9788055723747

BELIANUM

Prvý zväzok recenzovaného zborníka Katedry teológie a katechetiky PF UMB prináša deväť štúdií doktorandov zo štyroch slovenských teologických inštitúcií, ktoré vyrástli z doktorandskej konferencie konanej 29. apríla 2026 v Banskej Bystrici. Príspevky siahajú od systematickej a historickej teológie cez praktickú a pastorálnu teológiu až po homiletiku a religionistiku a vychádzajú z rozličných kresťanských tradícií.

Spája ich otázka, v čom je teológia relevantná pre človeka, cirkev a spoločnosť dnes: prečo usporadúvať kresťanské doktríny do koherentného celku, ako ospravedlnenie v Kristovi formuje cirkevnú identitu v digitálnej ére, ako pastoračne sprevádzať manželov v sekularizovanej spoločnosti i ľudí zápasiacich s depresiou a úzkosťou a ako kriticky posudzovať súčasné podoby ohlasovania a duchovnej praxe.

AUTORI PRÍSPEVKOV

Branislav Mičieta · Anna Sydor · Lukáš Králik · Jozef Pajerský · Michal Kevický · Filip Barkóczi · Aranka Csonthó · Richard Nagypál · Vladimír Boško

ISBN 978-80-557-2374-7
ISSN 2989-574X
DOI 10.24040/2026.9788055723747
Otvorený prístup · CC BY-NC-ND 4.0

MATEJ BEL UNIVERSITY IN BANSKÁ BYSTRICA

Katedra teológie a katechetiky
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY MATEJA BELA
V BANSKEJ BYSTRICI
PDF.UMB.SK

BELIANUM

ISBN 978-80-557-2374-7
9 788055 723747